

OPSAT PENSION

– ØGER DEN ARBEJDSUDBUDET?

08:29

ANNA AMILON
PAUL BINGLEY
TORBEN HEIEN NIELSEN

08:29

OPSAT FOLKEPENSION

– ØGER DEN ARBEJDSUDBUDET?

ANNA AMILON

PAUL BINGLEY

TORBEN HEIEN NIELSEN

KØBENHAVN 2008

SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

OPSAT FOLKEPENSION – ØGER DEN ARBEJDSUDBUDET?

Afdelingsleder: Lars Pico Geerdsen

Afdelingen for socialpolitik og velfærdsydelser

Undersøgelsens følgegruppe:

Kontorchef Bent Nielsen, Velfærdsministeriet

Specialkonsulent Torben Hede, Velfærdsministeriet

Sekretariatschef Lars Haagen Pedersen, Det Økonomiske Råd

Underdirektør Jan V. Hansen, Forsikring og Pension

Analysechef Ole Beier Sørensen, ATP

Økonom Claus Blendstrup, Ældresagen

Specialkonsulent Julie Sonne, Økonomi- og Erhvervsministeriet

ISSN: 1396-1810

ISBN: 978-87-7487-917-6

Layout: Hedda Bank

Oplag: 600

Tryk: Schultz Grafisk A/S

© 2008 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 3348 0800

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden. Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
	Mænd, boligejere og højtuddannede med høj indkomst benytter oftest ordningen	10
	Nedsat pensionsalder og opsat pension modvirker hinanden	10
	For 67-årige har ordningen en positiv effekt blandt højtuddannede	11
	Den simulerede effekt er på 1,5-2 procent for 65-årige	12
	Arbejdstilfredshed er vægtet højere end økonomiske incitament	12
	Brugerne af opsat pension arbejder på fuld tid	13
	Effekter og bevæggrunde – samlet konklusion	13
1	INDLEDNING	15
	Øget arbejdsudbud eller ressourcespild?	16
	Rapportstruktur	17

2	OPSAT FOLKEPENSION I DET DANSKE PENSIONSSYSTEM	19
	Det danske pensionssystem	19
	Folkepensionen	21
3	OPSAT FOLKEPENSION	29
	Formålet med opsat pension	29
	Elementerne i opsat folkepension	30
	Opsatte pensioner – grundtanken findes også i andre pensionsordninger	33
	Opsat tjenestemandspension	35
	Hvad påvirker beslutningen om at udskyde folkepensionen?	35
	Hvem tjener på opsat folkepension?	37
4	HVEM VÆLGER OPSAT FOLKEPENSION?	43
	Omfanget af tilmeldinger	44
	Sammenligning af opsat pensions-brugere med deres jævnaldrende	49
	Etnicitet	54
	Sammenfatning	69
5	METODER TIL AT EVALUERE EFFEKTEN AF OPSAT FOLKEPENSION	71
	Effekter på arbejdsudbud?	71
6	RESULTATER AF EFFEKTMÅLING	81
	Effekten af opsat folkepension på antallet af præsterede timer for personer født i 1939 – design 1	83
	Effekten af opsat folkepension på antal præsterede timer blandt personer født i 1937 – design 2	91
	Effekten af opsat pension på tilbagetrækningsalder	94

	Sammenfatning	97
7	SURVEY	99
	Hvem er de interviewede?	100
	De interviewedes baggrund	102
	Test af kendskab til ordningen	106
	Vigtige grunde til at opsat folkepension blev valgt til	109
	Vigtige grunde til at opsat folkepension blev valgt fra	111
	Beskæftigelse	113
	Venteprocentens betydning	119
	Helbred og forventet levetid	124
	Økonomisk situation	127
	Øvrig pensionsindkomst	128
	Sammenfatning	138
8	EN FREMSKRIVNING AF OPSAT FOLKEPENSION	139
	En model for fremskrivning af tilbagetrækningsalder	140
	Data	141
	Simulation	142
	Resultater	143
	Sammenfatning	146
9	KONKLUSION	147
	APPENDIKS	149
	Ad kapitel 4	149
	Ad kapitel 6	151
	LITTERATUR	157
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2007	161

FORORD

En af Danmarks største økonomiske udfordringer er mangel på arbejdskraft. Derfor er der i de seneste år blevet iværksat en række politiske tiltag, der sigter mod at øge arbejdsudbuddet. 'Opsat folkepension' er et af de tiltag, som gør det mere økonomisk attraktivt for ældre at vente med at gå på pension. Siden 1. juli 2004 har det således været muligt at opsætte (udskyde) udbetalingen af folkepensionen imod at få en højere pensionssats den dag, man trækker sig tilbage. Det kræver dog, at man arbejder mindst 1.500 timer (1.000 fra 1. juli 2008) om året i de år, pensionen er opsat.

Velfærdministeriet gav i 2007 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd til opgave at afdække, hvilke effekter opsat folkepension har haft på arbejdsudbuddet, hvem der benytter sig af ordningen, og hvad der er afgørende for, om folk vælger at benytte sig af ordningen eller ej.

SFI har anvendt data fra Danmarks Statistik om henholdsvis brugere og ikke-brugere af opsat folkepension. Derudover har SFI indsamlet survey-data på ca. 700 brugere og ca. 690 ikke-brugere af opsat folkepension. Det er disse data, der ligger til grund for analyserne i denne rapport.

I forbindelse med undersøgelsen har der været nedsat en følgegruppe. Medlemmerne takkes alle for betydningsfulde bidrag til rappor-

ten. Især de metodiske overvejelser om, hvordan ordningens effekt på arbejdsudbuddet bedst måles, har været værdifulde. Lars Haagen Pedersen, sekretariatschef i Det Økonomiske Råd, har både siddet i følgegruppen og været referee på rapporten. En særlig tak rettes til ham.

Rapporten er udarbejdet af forsker ph.d. Anna Amilon, som også har været projektleder på undersøgelsen, professor Paul Bingley og forskningsassistent, cand.polit. Torben Heien Nielsen.

København, december 2008

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

Den 1. juli 2004 trådte ordningen om *opsat folkepension* i kraft. Ordningen gør det økonomisk mere attraktivt at fortsætte med at arbejde, efter man har nået folkepensionsalderen, idet den gør det muligt for ældre at udskyde deres folkepensionsudbetalinger, indtil de ønsker at stoppe på arbejdsmarkedet, hvor de så til gengæld belønnes med et procenttillæg til den normale folkepension. Ved at udskyde folkepensionen og fortsætte længere tid på arbejdsmarkedet undgår man desuden, at lønnen modregnes i folkepensionen. For at få forhøjet folkepensionsudbetalingerne skulle man ved indførelsen af ordningen arbejde 1.500 timer om året (ca. 30 timer om ugen). Fra 1. juli 2008 blev grænsen sat ned til 1.000 timer om året (ca. 19 timer om ugen).

I denne rapport har vi undersøgt, hvilke effekter ordningen har haft på arbejdsudbuddet, og hvilke overvejelser der ligger til grund for de omfattede personers valg eller fravalg af ordningen. Resultaterne baserer sig dels på effektmålinger på en 30-procents-stikprøve af befolkningen samt et datasæt over alle personer, der på et tidspunkt i perioden 2004-2006 var på opsat folkepension, dels på en survey bestående af telefoninterview med 701 personer, der har benyttet sig af muligheden for at opsætte deres pensioner, og 689 personer, der ikke har benyttet sig af denne mulighed.

For en gennemgang af de metodiske overvejelser i forbindelse med effektmålingen, se kapitel 5.

MÆND, BOLIGEJERE OG HØJTUDDANNEDE MED HØJ INDKOMST BENYTTER OFTEST ORDNINGEN

Ud fra vores datasæt over personer på opsat folkepension kan vi konstatere, at i alt 6.098 personer tilmeldte sig opsat folkepension i perioden fra den 1. juli 2004 til den 31. december 2006. Omtrent hver tiende person fra årgangene 1937-41 – der ikke var efterlønsmodtager eller førtidspensionist året før, han eller hun nåede folkepensionsalderen – tilmeldte sig ordningen.

Vores analyser viser, at mænd, boligejere samt personer med en lang videregående uddannelse og en høj bruttoindkomst er overrepræsenterede blandt brugerne af opsat folkepension. De fleste af brugerne er lønmodtagere (68 pct.), mens ca. 20 pct. er selvstændige, og 10 pct. er topledere. I alt har ca. 30 pct. af alle topledere i årgangene 1937-1941 tilmeldt sig opsat folkepension.

Hvis brugerne af opsat folkepension opretholder deres lønindkomst fra året før, de blev berettiget til folkepension, ville ca. 32 pct. ikke have været berettiget til folkepensionens grundbeløb. Det betyder, at de umiddelbare omkostninger ved at vælge opsat folkepension for en stor del af brugerne enten er relativt små eller slet ikke til stede.

NEDSAT PENSIONSALDER OG OPSAT PENSION MODVIRKER HINANDEN

Samtidig med at ordningen om opsat pension trådte i kraft den 1. juli 2004, blev folkepensionsalderen sat ned fra 67 til 65 år – hvilket betød, at det ikke længere var muligt for 65-årige født efter den 1. juli 1939 at benytte sig af den noget højere efterlønsordning fra 65 år til 67 år.

Der er derfor totalt set tre politiske ændringer, der kan have påvirket arbejdsudbuddet blandt de ældre: den nedsatte pensionsalder (forventet negativ påvirkning), den opsatte folkepension (forventet positiv påvirkning) og den tabte mulighed for efterløn (forventet positiv påvirkning).

Ved at sammenligne arbejdsudbuddet blandt personer født i første halvdel af 1939 (inden den 1. juli, som er skæringsdagen) med arbejdsudbuddet blandt personer født i anden halvdel af 1939 har vi kunnet måle den totale effekt af muligheden for opsat folkepension og nedsættelsen af tilbagetrækningsalderen.

Resultaterne fra vores effektmåling viser, at personer født i anden halvdel af 1939 arbejdede mere end personer født i første halvdel af 1939 i det år, de fyldte 65, dvs. i 2004, (denne effekt er dog ikke statistisk signifikant i alle de estimerede modeller). Det betyder, at den totale effekt på antallet arbejdede timer af opsat folkepension og nedsat folkepensionsalder samt tabt mulighed for efterløn var positiv. Når vi undersøger det totale arbejdsudbud fra 65-67-års-alderen (dvs. fra 2004-2006), er der ikke nogen signifikante forskelle mellem personer født i første halvdel af 1939 og personer født i anden halvdel af 1939. På længere sigt er den negative effekt af den nedsatte pensionsalder altså så stærk, at den modvirker de positive effekter af opsat folkepension plus den tabte mulighed for efterløn.

FOR 67-ÅRIGE HAR ORDNINGEN EN POSITIV EFFEKT BLANDT HØJTUDDANNEDE

Når vi ser specifikt på ordningens effekt på arbejdsudbuddet/tilbagetrækningsalderen blandt 67-årige, viser vores målinger, at opsat folkepension har haft en positiv effekt på arbejdsudbuddet blandt personer med en lang videregående uddannelse. For personer med lavere uddannelse har ordningen til gengæld ikke haft nogen signifikant effekt på arbejdsudbuddet.

Vi har målt effekten ved at sammenligne arbejdsudbuddet blandt personer fra 1937, når de fylder 67 år (dvs. i 2004), med arbejdsudbuddet blandt personer fra 1936, når de fylder 67 år (dvs. i 2003). Fordelen ved denne sammenligning er, at opsat folkepension er den eneste lovændring, som disse to kohorter er blevet udsat for i denne periode (analysen bliver altså ikke længere påvirket af nedsat folkepensionsalder og tabt mulighed for efterløn), og at den kun påvirker 1937-årgangens arbejdsudbud. Ulempen er, at vi sammenligner arbejdsudbuddet i to forskellige år (2003 og 2004). Hvis der er forskelle i fx efterspørgslen på 67-årig arbejdskraft i

de to år, påvirker den vores effektmål, og dermed er det ikke kun effekten af opsat folkepension, vi måler.

DEN SIMULEREDE EFFEKT ER PÅ 1,5-2 PROCENT FOR 65-ÅRIGE

Vi har anvendt en adfærdsrelateret mikrosimulationsmodel for at estimere, hvordan tilbagetrækningssandsynligheden ved forskellige aldre påvirkes af muligheden for opsat folkepension. Modellen estimerer tilbagetrækningssandsynligheden for gifte par, hvor manden er to år ældre end konen. Vores analyser viser, at opsat folkepension har ledt til en 1,5-2 pct. lavere tilbagetrækningssandsynlighed blandt 65-årige. De personer, som trækker sig senere tilbage på grund af ordningen, trækker sig tilbage i 67-68-års-alderen, dvs. 2-3 år senere, end de ellers ville have gjort.

ARBEJDSTILFREDSHED ER VÆGTET HØJERE END ØKONOMISKE INCITAMENTER

Resultaterne fra interviewundersøgelsen viser, at muligheden for at opsætte folkepensionen ikke var afgørende for beslutningen om at blive ved med at arbejde, efter man fyldte 65 år, idet 97 pct. af de interviewede brugere af opsat folkepension svarede, at dette ikke var tilfældet. Den mest almindelige begrundelse for at vælge opsat folkepension var, at arbejdet var tilfredsstillende. Det betyder dog ikke, at muligheden for at vælge opsat folkepension ikke har haft betydning for beslutningen om at blive ved med at arbejde. I alt nævner 24 pct. af brugerne, at de ville forhøje deres fremtidige pension, og 27 pct., at de ville undgå modregning af arbejdsindkomst i folkepensionen, som enten den vigtigste eller næstvigtigste grund til, at de valgte opsat folkepension efter 65-års-alderen.

Den almindeligste grund til ikke at vælge opsat folkepension var, at interviewpersonerne ønskede at trække sig tilbage fra arbejdsmarkedet for at nyde livet som pensionist.

Overordnet set finder vi et lavt kendskab til ordningen. 66 pct. af de personer, der ikke har valgt opsat folkepension, men alligevel var beskæftiget efter pensionsalderen, mente ikke at have hørt om ordningen

for de blev interviewet til denne undersøgelse. Dette vidner om, at der er rum for en forbedret oplysning om ordningens eksistens.

BRUGERNE AF OPSAT PENSION ARBEJDER PÅ FULD TID

Brugerne af opsat folkepension arbejder i gennemsnit ca. 40 timer om ugen, dvs. betydeligt mere end de 30 timer om ugen (19 timer fra 1. juli 2008), de er nødt til at arbejde for at være berettiget til ventetillæg, når de engang trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet.

EFFEKTER OG BEVÆGGRUNDE – SAMLET KONKLUSION

Det er svært at sige noget entydigt om effekten af indførelsen af ordningen om opsat pension, da den ikke kan isoleres fra andre lovændringer. Effektmålingerne viser dog, at arbejdsudbuddet øges på grund af opsat pension i det år, brugerne fylder 65, selvom vores analyser tyder på, at effekten er begrænset. I 65- til 67-års-alderen er den samlede effekt af ordningen om opsat pension *og* den sænkede pensionsalder lig nul, fordi de to effekter modvirker hinanden. Konklusionerne fra effektmålingerne underbygges af vores survey, der giver os et indblik i, hvad (potentielle) brugere af ordningen lægger vægt på, når de beslutter, om de vil gå på pension eller ej. For respondenterne er muligheden for at opsætte pensionen ikke afgørende for deres beslutning om at blive ved med at arbejde, efter de er fyldt 65 – om end den spiller en rolle.

Når vi simulerer effekten af opsat folkepension på tilbagetrækningssandsynligheden, finder vi, at muligheden for opsat folkepension har ledt til en 1,5-2 pct. lavere sandsynlighed for at trække sig tilbage som 65-årig. De personer, som vælger at trække sig senere tilbage på grund af ordningen, trækker sig i gennemsnit tilbage 2-3 år senere.

INDLEDNING

Der peges gang på gang på, at én af Danmarks største økonomiske udfordringer de kommende år er mangel på arbejdskraft. Et af de politiske tiltag, der er blevet gennemført for at skabe mere fleksibilitet omkring tilbagetrækningsalderen fra arbejdsmarkedet og bidrage til at øge arbejdsudbuddet, er indførelsen af *opsat folkepension*. Fra den 1. juli 2004 har det således været muligt at udsætte folkepensionsudbetalingerne, hvis man ønsker at fortsætte på arbejdsmarkedet, efter man har nået folkepensionsalderen. Til gengæld kan man se frem til højere folkepensionsudbetalinger den dag, man endeligt trækker sig tilbage. Således kan en person, der udskyder folkepensionsalderen, til han bliver fx 75 år, alt andet lige få fordoblet sin månedlige folkepensionsrate resten af livet. For at kunne benytte sig af ordningen skal man være fyldt 65 år og arbejde minimum 1.500 timer¹ om året.

Denne rapport analyserer, hvilke konsekvenser muligheden for opsat folkepension har haft på det danske arbejdsudbud. Har muligheden for opsat folkepension medført, at flere bliver længere på arbejdsmarkedet, og arbejder personer, som vælger opsat folkepension, flere timer, end de ellers ville have gjort? Eller ville de ældre, der vælger opsat folkepension, være fortsat med at arbejde efter 65-67-års-alderen, og ville

1. 1.000 timer om året fra den 1. juli 2008.

de have arbejdet lige så meget, uanset om de havde haft mulighed for opsat pension eller ej? Disse spørgsmål forsøger denne rapport at besvare.

ØGET ARBEJDSUDBUD ELLER RESSOURCESPILD?

Opsat folkepension blev indført 1. juli 2004 – samme dato, som folkepensionsalderen blev nedsat fra 67 til 65 år for personer født efter 1. juli 1939. Tilbage i 2003 var regeringens formål med opsat folkepension at give personer, der ville arbejde ud over den formelle pensionsalder, større frihed til at planlægge tilbagetrækningen fra arbejdsmarkedet. I lovforslaget til opsat folkepension fremgår følgende af bemærkningerne:

... Det danske samfund står over for store udfordringer blandt andet som følge af en befolkningsudvikling, der indebærer, at der vil blive væsentlig flere ældre i de kommende år. For at bevare og udvikle det danske velfærdssamfund fremover kræver det, at flest muligt bidrager aktivt på arbejdsmarkedet. Det gælder også for ældre, der kan og gerne vil fortsætte på arbejdsmarkedet, men som med de nuværende regler kun har begrænset tilskyndelse hertil som følge af fradrag i folkepensionen på grund af arbejdsindtægter. Dette kan føre til en meget stor beskæring af en ekstraindtægt. Regeringen ønsker således med forslaget at give de ældre en større økonomisk tilskyndelse til at fortsætte på arbejdsmarkedet.

Formålet med forslaget er også at bidrage til en mere fleksibel holdning til, hvornår man går på pension. Med et større antal ældre, der er meget forskellige, og som typisk har et bedre helbred og lever længere end tidligere ældregenerationer, kan en fast folkepensionsalder være et uheldigt signal til de ældre selv og til deres omgivelser om, at de nu ikke længere er velset på arbejdsmarkedet. Lovforslaget er således også et bidrag til at ændre disse mere generelle holdninger om ældre som en homogen og svag gruppe med egenskaber og evner bestemt af deres alder ... (Folketinget, 2004)

Det har efterfølgende været diskuteret, hvorvidt den tilskyndelse til at blive længere på arbejdsmarkedet, der er indbygget i ordningen om opsat folkepension, ville have den tilsigtede effekt på arbejdsudbuddet blandt de ældre borgere (fx Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2003), eller om ordningen blot ville være 'ressourcespild', idet den kun ville blive brugt af personer, der uanset muligheden for opsat pension eller ej, ville fortsætte med at arbejde efter den normale folkepensionsalder.

I denne rapport foretager vi en måling af ordningens effekt på arbejdsudbuddet blandt borgere omkring folkepensionsalderen.

RAPPORTSTRUKTUR

For at give en baggrund for de videre analyser indleder vi med at diskutere det danske folkepensionssystem i kapitel 2. I kapitel 3 beskriver vi reglerne omkring opsat folkepension i detaljer og diskuterer, hvem der kan forventes at tjene på at vælge ordningen. En beskrivelse af de personer, som de facto har valgt opsat folkepension, følger i kapitel 4, hvor vi sammenligner socioøkonomiske egenskaber blandt dem, der har valgt opsat folkepension, med socioøkonomiske egenskaber i befolkningen. Dette gør vi for at se, om de, der har valgt opsat folkepension, skiller sig ud fra resten af befolkningen. I kapitel 5 diskuterer vi, hvilke metoder der kan bruges til at evaluere ordningens effekt på arbejdsudbuddet, og i kapitel 6 præsenterer vi resultater fra vores effektevaluering. I kapitel 7 præsenterer vi resultater fra en interviewundersøgelse, hvor 701 personer, som har valgt, og 689 personer, som ikke har valgt opsat folkepension, har svaret på spørgsmål omkring ordningen. I kapitel 8 anvender vi en simulationsmodel for at undersøge, hvilken effekt opsat folkepension kan forventes at få på de fremtidige årgange af pensionister. I kapitel 9 sammenfatter vi vores resultater.

OPSAT FOLKEPENSION I DET DANSKE PENSIONSSYSTEM

Dette kapitel danner baggrund for de videre analyser ved at beskrive det danske pensionssystem.

DET DANSKE PENSIONSSYSTEM

Dette kapitel baserer sig på Økonomi- og Erhvervsministeriet et al. (2003), Regeringen (2000) og Social- og Ligestillingsministeriet et al. (2005). Det danske pensionssystem er overordnet bygget op om tre målsætninger:

- Det skal være et værn mod fattigdom (gennem folkepensionen og ATP).
- Det skal sikre, at der ikke finder en uønsket velstandsnedgang sted den dag, den enkelte borger trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet (gennem obligatoriske opsparingsordninger).
- Det skal sikre fleksibilitet i, hvor meget den enkelte sparer op (gennem frivillige ordninger).

Følgelig er det danske pensionssystem bygget op omkring tre søjler. Første søjle udgøres af folkepensionen, som er en universel ydelse, idet pensionen gives til alle borgere, der har boet tilstrækkeligt længe i Danmark.² Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP) regnes også med til den første søjle. Folkepensionen er skattefinansieret og har til formål at sikre alle borgere en minimumsindkomst som pensionist og ad den vej undgå fattigdom blandt de ældre. I udgangspunktet kvalificerer man sig til folkepension, hvis man har dansk indfødsret, har fast bopæl i det danske rige og har boet i Danmark i mindst tre år fra det 15. til det 65. leveår. Dog findes der en række undtagelser fra og udvidelser af disse regler.

Folkepensionen er en skattepligtig indkomst, der overordnet består af to dele: For det første et grundbeløb, som alle kvalificerede med en arbejdsindkomst på mindre end 463.500 kr. før skat har helt eller delvist krav på. For det andet et pensionstillæg, som sættes ned ved supplerende indtægter over en vis grænse.³

Anden søjle er obligatoriske opsparingsbaserede pensionsordninger, som er led i et ansættelsesforhold (dvs. først og fremmest arbejdsmarkedspensionsordninger, men tjenestemandsoordningerne – som er løbende finansieret – regnes også med til denne anden søjle). Arbejdsmarkedspensionerne er stadigvæk under opbygning. For eksempel nåede pensionsindbetalingerne på LO/DA-området først i 2004 op på de 9 pct. af lønnen, som var det oprindelige mål for LO/DA ved overenskomstforhandlingerne i 1991 (Velfærdskommissionen, 2005). Dog forventes yderligere stigninger i indbetalingsprocenterne, således at de obligatoriske pensionsindbetalinger ender på 12 pct. i 2009. Derefter tager det et helt arbejdsliv, før denne stigning i indbetalingerne slår fuldt igennem for alle årgange af pensionister. Således er det først omkring 2060-2070, at alle pensionister på LO/DA-området vil have pensionsudbetalinger baseret på et helt arbejdslivs indbetalinger af mindst 12 pct. af lønindkomsten. Velfærdskommissionen (2005) viser, at de gennemsnitlige bruttoudbetalinger fra opsparingsbaserede pensioner vil vokse fra at udgøre 33 pct. af de samlede bruttopensioner i 2003 til at udgøre knap halvdelen i 2078, og at den største del af væksten vil ske frem til 2020.

2. Fuld folkepension er betinget af, at personen har haft fast bopæl i Danmark i 40 år mellem det 15. og 65. år.

3. Grundbeløbet bliver sat ned ved indkomster over 259.700 kr. og pensionstillægget bliver sat ned ved 57.300 kr. for enlige og 115.000 kr. for gifte og samlevende (2008-satser). Se kilde 1.

Velfærdskommissionens beregninger viser også, at den gennemsnitlige pensionists købekraft vil vokse fra at udgøre to tredjedele af købekraften for en gennemsnitlig beskæftiget i 2003 til at udgøre tre fjerdedele i 2078. Også i dette tilfælde sker hovedparten af tilvæksten frem mod 2020. De fremtidige pensionister kan altså se frem til højere indkomster end de nuværende pensionister, i takt med at arbejdsmarkedspensionernes betydning for pensionsindkomsterne øges.

Tredje søjle består af privattegnede opsparingsbaserede ordninger. Disse ordninger giver den enkelte fleksibilitet til at tilpasse opsparingen til ønskerne for pensionisttilværelsen. Derudover er de privattegnede ordninger fx af meget stor betydning for de selvstændige, der ofte ikke har obligatoriske arbejdsmarkedspensioner.

FOLKEPENSIONEN

Folkepensionen bygger på *pay-as-you-go*-princippet, dvs. at de arbejdende generationer løbende finansierer de pensionerede generationers folkepensionsydelse via skatten. Denne struktur opretholdes gennem en implicit kontrakt mellem generationerne. Princippet er, at hvis de generationer, der stadigvæk er tilknyttet arbejdsmarkedet, skal have interesse i at transferere folkepension til de ældre generationer, er det nødvendigt, at de har vished for, at folkepensionsordningen har en rimelig form den dag, de selv skal pensioneres. I det følgende beskriver vi folkepensionens udvikling i Danmark fra et historisk perspektiv og belyser de nutidige regler for folkepension.

FOLKEPENSIONEN I ET HISTORISK RIDS⁴

Ordningen *folkepension* blev indført i 1956 i forbindelse med efterkrigstidens opbygning af velfærdsstaten, men folkepensionen tog egentlig sit udspring i *Lov om alderdomsunderstøttelse for værdigt trængende uden for fattigvæsenet*, der blev vedtaget i 1891. Her gik staten og kommunerne ind i finansieringen af en *trangsbestemt alderdomsunderstøttelse*, som værdigt træ-

4. Dette afsnit baserer sig på Regeringen (2000), Plovsing (2000) og kilde 2.

gende ansøgere kunne håbe på at modtage, hvis de var over 60 år.⁵ Ordningen var i princippet universel (alle var potentielt kvalificerede), men tilkendelsen af understøttelse afhang i høj grad af kommunale embedsmænds skøn af, hvorvidt ansøgeren var 'værdigt trængende'. I embedsmændenes vurdering af ansøgeren og deres udmåling af understøttelsens størrelse indgik en vurdering af ansøgerens supplerende indkomstgrundlag. Havde personen en høj indkomst, kunne han ikke modtage aldersunderstøttelse, og kun personer med særligt lave indkomster var kvalificerede. Ordningen havde således karakter af almisseeudbetalinger (Regeringen, 2000).

1920'erne var i begyndelsen præget af trange økonomiske tider. I 1922 hævede man grænsen for kvalificering til alderspension fra 60 til 65 år for på den måde at finde besparelser på de offentlige budgetter. I loven om aldersrente af 1922 ændrede man generelt i principperne for alderspension. Man gik væk fra almisseprincippet og gjorde aldersrenten til en ret, uafhængig af kommunale embedsmænds skøn. Dog var ordningen stadigvæk kendetegnet ved en aftrapning af udbetalingerne, afhængig af modtagerens indkomst. Aldersgrænsen for at kvalificere sig til ordningen blev i 1936 igen sænket til 60 år.

Reformeringen af aldersrenten i 1922 indeholdt desuden et interessant element i forhold til muligheden for opsat pension, idet personer, der lod aldersrenten opsætte indtil 70-års-alderen, kunne få forhøjet udbetalingerne med et ventetillæg – et fast årligt beløb, som afhang af, hvor længe aldersrenten havde været opsat.⁶ Denne ordning blev fastholdt helt op til 1984.⁷

I årene efter anden verdenskrig justerede man løbende aldersrentens størrelse opad. Efterkrigstiden var kendetegnet ved velfærdsstatens udvikling. Et resultat heraf var blandt andet reformen af pensionssystemet i 1956, hvor *folkepensionen* indførtes. Retsprincippet fra aldersrenten blev fastholdt, ligesom aftrapning i forhold til indkomstforhold bibeholdtes. Dog blev der indført et minimumsbeløb, som til-

5. Statslig finansiering af pension havde indtil da kun været forbeholdt særlige embedsmænd via tjenestemandspensionerne.

6. Der er dermed ikke tale om den samme struktur, som i den ordning om opsat folkepension, der trådte i kraft 1. juli 2004, da den øgede pensionsudbetaling i 2004-ordningen ikke er fast, men beregnes ved hjælp af en procentsats, der afhænger af, hvor længe pensionen er opsat samt midlellevetiden på tilbagetræknings tidspunktet.

7. Se kilde 2.

kom alle uanset indkomst, og hermed fik ordningen sin universelle struktur.

1950'erne og 1960'erne var præget af økonomisk vækst, og velfærdsstaten var under stadig udvikling. I 1964 tilpassede man folkepensionen til den todelte struktur, som vi kender i dag, med et grundbeløb og et pensionstillæg. Reformen blev kaldt *den fulde folkepension*. Grundbeløbet skulle gradvist (frem til 1. januar 1970) gøres ens for alle uanset indkomst og formue. Kvalifikationskriteriet for folkepensionens grundbeløb var, at kvinder skulle være fyldt 62 år, mens mænd skulle være fyldt 67 år. Til gengæld fastholdt man indkomstreguleringen i folkepensionen ved at aftrappe pensionstillægget i forhold til indkomsten.

I 1970'erne ramte oliekriserne samfundsøkonomien. Arbejdsløsheden steg, og det lagde pres på pensionssystemet. Derfor muliggjorde man i 1979 tidlig tilbagetrækning gennem *efterlønnen* for arbejdsløshedsforsikrede. Fra 1977 blev dyrtidsreguleringen af lønningerne indfrosset i *lønmodtagernes dyrtidsfond*, som ville blive udbetalt i pension på tilbagetrækningstidspunktet.

Den næste gennemgribende revidering af folkepensionen fandt først sted i 1984. Folkepensionsalderen for kvinder steg til 67 år ligesom for mændene, og man afskaffede muligheden for at opsætte pensionen. Mest gennemgribende var dog indførelsen af en indkomstafhængig aftrapning af grundbeløbets størrelse for de 67-69-årige. I 1987 gennemførtes *Ældrepakken* – primært for at imødekomme de såkaldte samspilsproblemer for pensionister. For folkepensionen bestod problemet primært i, at indtægtsreguleringen i personlige tillæg og i pensionstillægget var så omfattende, at det i nogle tilfælde førte til, at pensionisters ekstra-indkomster førte til nedgang i den disponible indkomst. Pensionisternes tilskyndelse til at tjene ekstra var så at sige minimal og i de værste tilfælde negativ, hvilket førte til en tilpasning i pensionstillæggets indkomstaftrapning (Plovsing, 2000).

I 1994 omlagde man folkepensionen igen. Generelt forhøjedes folkepensionen, men en større del af udbetalingerne blev indkomstafhængige. Omlægningen af folkepensionen var en del af *Skattereformen*, hvor en række skattemæssige personfradrag for pensionister blev afskaffet. En væsentlig del af 1994-reformen bestod endvidere i, at grundbeløbet også blev aftrappet i arbejdsindkomsten for personer over 70 år (det havde hidtil kun været tilfældet for de 67-69-årige).

I 2003 indførtes den *supplerende pensionsydelse (aldrechecken)* som en ekstra årlig ydelse til folkepensionister, der kun havde indkomst fra folkepensionens grundbeløb og pensionstillæg. I modsætning til 1970'ernes og 1980'ernes reguleringer af folkepensionen for at tilpasse ordningen til tider med arbejdsløshed er tiden efter årtusindeskiftet karakteriseret ved arbejdskraftmangel. Derfor blev muligheden for opsat pension i op til 10 år genindført i 2004 for at nedbryde barrierer for personer, der gerne ville arbejde efter den normale folkepensionsalder. Desuden førte de økonomiske problemstillinger i forhold til stigende forventede levetider i 2006 til en vedtagelse om gradvist at hæve folkepensionsalderen til 67 år. Dette er planlagt til at finde sted fra 2024-2027.

FOLKEPENSIONEN I DAG

Folkepensionen består i dag af et grundbeløb og et tillæg, der begge er indtægtsregulerede. For at få folkepension skal man som hovedregel være dansk statsborger og have boet mindst 3 år i Danmark. Personer, der har boet i Danmark i mindst 40 år mellem det 15. og 65. år, har ret til fuld folkepension. I alt kostede folkepensionen næsten 80 mia. kr. i 2007 (se kilde 5). Satserne i de to næste afsnit er 2008-satser (se kilde 1). Folkepensionen er skattepligtig indkomst.

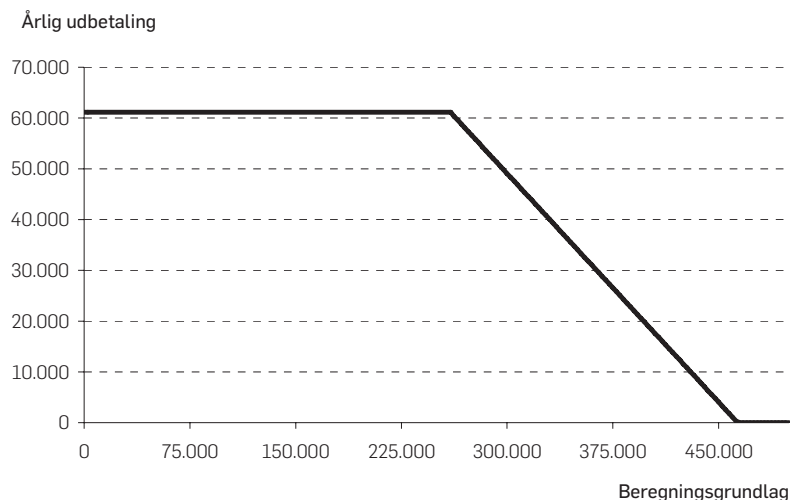
GRUNDBELØB

Grundbeløbet er i 2008 på 5.096 kr. om måneden (61.152 kr. om året), og dette beløb er det samme for enlige og gifte. Grundbeløbet bliver sat ned ved indkomster fra personligt arbejde (typisk lønindtægter og indtægt ved arbejde i egen virksomhed) på mere end 259.700 kr. om året ved siden af pensionen. Renter og udbetalinger fra andre pensioner tæller ikke med, når man opgør indkomsten, dvs. at det alene er arbejdsindkomsten, der medfører indtægtsregulering i grundbeløbet. Grundbeløbet aftrappes gradvist med 30 pct. for arbejdsindkomster over 259.700 kr., således at personer med arbejdsindkomster over 463.500 kr. ikke kan få folkepension. Ifølge Finansministeriet (2005) får ca. 1,2 pct. af folkepensionisterne deres grundbeløb helt eller delvist aftrappet.

Figur 2.1 visualiserer, hvordan udbetalingen af grundbeløbet aftrappes på baggrund af beregningsgrundlaget, som er indtægter ved personligt arbejde (typisk lønindtægter og indtægter for arbejde i egen virksomhed).

FIGUR 2.1

Aftrapning af den årlige udbetaling af folkepensionens grundbeløb.

Anm.: Beregningsgrundlaget for folkepensionens grundbeløb er personlig arbejdsindtægt (typisk lønindtægter og indtægter ved arbejde i egen virksomhed).

PENSIONSTILLÆG

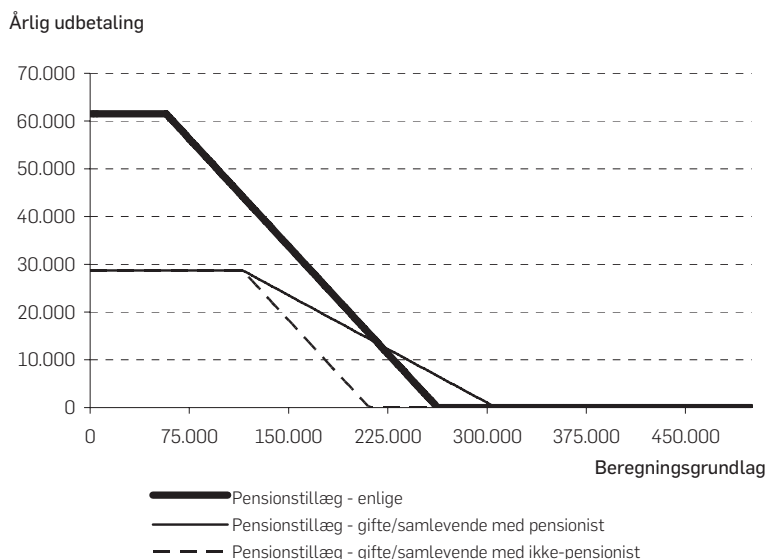
Pensionstillægget er i 2008 på 5.130 kr. om måneden for enlige (61.560 kr. årligt) og 2.396 kr. om måneden for personer, der er gift og samlevende (28.752 kr. årligt). Tillægget aftrappes ved indtægter på 57.300 kr. om året for enlige og 115.000 kr. om året for gifte og samlevende (begge ægtefællernes indtægter lægges til grund for beregningen for gifte og samlevende). Pensionstillægget aftrappes med 30 pct. af indtægter, som overstiger førnævnte grænser. Hvis ægtefællen derimod er berettiget til folkepension, nedtrappes beløbet kun med 15 pct. Til forskel fra beregningsgrundlaget i grundbeløbet afhænger beregningen af pensionstillægget af flere typer indkomster, der inden for skattelovgivningen benævnes 'personlig indkomst', 'positiv kapitalindkomst' og 'aktieindkomst'. Det drejer sig fx om indtægter fra andre pensioner, renter og arbejdsindkomst.

I figur 2.2 har vi visualiseret, hvordan aftrapningen i pensionstillægget finder sted på baggrund af beregningsgrundlaget, afhængigt af om modtageren er enlig, gift/samlevende med en anden person, der er beret-

tiget til folkepension, eller gift/samlevende med en anden person, der *ikke* er berettiget til folkepension.

FIGUR 2.2

Aftrapning af den årlige udbetaling af folkepensionens pensionstillæg.

Anm.: Beregningsgrundlaget for pensionstillægget er de skattemæssige indkomstbegreber: personlig indkomst, positiv kapitalindkomst og aktieindkomst. Foruden personlige indtægter indgår også ægtefællens/samleverens indtægter i beregningsgrundlaget.

ANDRE YDELSER OG ORDNINGER

Foruden folkepensionens grundbeløb og pensionstillægget har ældre mulighed for at søge boligydelse⁸ og varmetillæg. Boligydelsen gives til folkepensionister (samt førtidspensionister, der har fået tilkendt førtidspension efter de regler, der var gældende indtil 1. januar 2003) og er maksimalt på 37.776 kr. om året (2008-satser). Boligydelsen beregnes ud fra husstandens indkomst og formue, huslejens størrelse, boligens størrelse og antal af beboere. Der skal ikke betales skat af boligydelsen.

Til folkepensionister med begrænset indkomst og med en likvid formue, som er mindre end 59.900 kr., udbetales den supplerende pensi-

8. Se kilde 7.

onsydelse (ældrechecken). Beløbet er maksimalt på 7.800 kr. om året (2008-satser) og bortfalder helt ved indtægter over 57.300 kr. ved siden af folkepensionen. Ældrechecken er skattepligtig.⁹ Desuden kan en række tillæg opnås, hvis pensionisten har store helbredsmæssige udgifter til fx medicin, briller mv.

Endelig er det muligt at opsætte folkepensionen i op til 10 år for i stedet at modtage højere folkepensionsudbetalinger senere. Denne ordning gennemgår vi i detaljer i de efterfølgende kapitler.

9. Se kilde 8.

OPSAT FOLKEPENSION

FORMÅLET MED OPSAT PENSION

Dette afsnit er baseret på kilde 2 og Velfærdsministeriet (2008b).

Formålet med opsat folkepension er at give de personer, der ønsker at deltage aktivt på arbejdsmarkedet efter pensionsalderen, mulighed for at udskyde folkepensionen for derefter at opnå en højere pension. Mens folkepensionen er opsat, optjenes ret til at få forhøjet den senere folkepension med en procentsats – venteprocenten. Venteprocenten forhøjes, jo længere tid pensionen er opsat.

Folkepensionen kan opsættes på det tidspunkt, hvor den ældre når folkepensionsalderen. En person, der allerede har modtaget folkepension i en periode, kan også vælge at opsætte pensionen. Det er muligt at opsætte folkepensionen, selv om pensionen har været opsat én gang tidligere – dvs. at man kan opsætte pensionen i to perioder. I alt kan folkepensionen opsættes i 10 år.

Muligheden for at opsætte folkepensionen trådte i kraft 1. juli 2004. Alle, der har nået folkepensionsalderen, har mulighed for at vælge opsat folkepension. Det er dog først og fremmest personer, der stadigvæk var i beskæftigelse ved folkepensionstidspunktet (dvs. personer, der

ikke var på førtidspension eller efterløn), der vælger ordningen.¹⁰ Velfærdsministeriet har kunnet oplyse, at antallet af personer, der har valgt at benytte sig af ordningen, er steget meget stærkt, fra 192 personer den 1. juli 2004 til 3.748 personer den 1. juli 2006 (Velfærdsministeriet, 2008b). I kapitel 4 viser vi, at 6.048 personer i alt har tilmeldt sig ordningen i løbet af perioden fra 1. juli 2004 til 31. december 2006. Antallet af personer, som har valgt opsat folkepension, er dog væsentligt lavere end det, regeringen havde regnet med. Regeringen regnede med, at 2.000 personer ville benytte sig af tilbuddet om opsat folkepension i 2004. Totalt var det dog kun halvt så mange – 975 personer – der valgte opsat folkepension i 2004.

ELEMENTERNE I OPSAT FOLKEPENSION

Vi går nu videre til at beskrive reglerne for tilmelding til opsat folkepension og for, hvordan forhøjelsen af den fremtidige folkepension, det såkaldte ventetillæg, beregnes.

HVEM KAN TILMELDE SIG?

Kun personer, der har nået folkepensionsalderen, kan tilmelde sig opsat pension. Personer, der er født før 30. juni 1939, blev folkepensionister som 67-årige, mens personer født efter 1. juli 1939 blev folkepensionister som 65-årige.

Kommunerne har pligt til at informere personer, der blev berettiget til folkepension efter 1. juli 2004 om muligheden for opsat folkepension. Kommunerne har derimod ikke haft pligt til at oplyse personer, der var berettiget til folkepension inden 1. juli 2004, om muligheden for opsat folkepension, om end de har kunnet benytte ordningen (se Velfærdsministeriet, 2008b).

Det er muligt at tilmelde sig opsat folkepension fra den 1. i måneden efter, at man har nået folkepensionsalderen. Opsættelsen ophører fra den 1. i måneden efter, at man har meddelt kommunen, at man ønsker at overgå til folkepension. Hvis det ikke er sket forinden, ophører tilmeldingen automatisk efter 10 år.

10. Se tabel 4.5 i kapitel 4.

BESKÆFTIGELSESKRAV

Det er en betingelse for optjening af venteprocent og ret til tillæg for opsat folkepension, at den, der har opsat sin folkepension, har indtægt ved personligt arbejde i mindst 1.500 timer hvert kalenderår, dvs. ca. 30 timer per uge. I de år, hvor opsætningen påbegyndes og/eller afsluttes, gælder beskæftigelseskravet forholdsmæssigt. Hvis pensionen opsættes fra fx den 1. juli, skal der altså arbejdes 750 timer resten af året. Den enkelte skal hvert år dokumentere over for kommunen, at han/hun har arbejdet mindst 1.500 timer. Både arbejde som lønmodtager og arbejde i selvstændig virksomhed kan medregnes. Det er kommunen, der afgør, om beskæftigelseskravet har været opfyldt i det forløbne år.

Er beskæftigelseskravet ikke opfyldt for et kalenderår, optjenes der ikke venteprocent, og der kan ikke udbetales tillæg for denne periode. I stedet udbetales et engangsbeløb, der svarer til den folkepension, der ville være blevet udbetalt, hvis pensionen ikke var opsat. Dette har dog vist sig kun at være tilfældet for et fåtal af brugerne. I perioden 1. juli 2004 til 31. december 2006 har i alt 37 personer modtaget engangsbeløbet. Opsættelsen af pensionen fortsætter dog, selv om beskæftigelseskravet ikke er opfyldt. Man bliver altså ikke pensioneret ved at få udbetalt et engangsbeløb.

Som en del af regeringens lovforslagspakke *Jobplan* lancerede Velfærdsministeriet den 21. januar 2008 et forslag om at nedsætte beskæftigelseskravet til 1.000 timer per år. (ca. 19 timers arbejde om ugen). I et såkaldt 'faktaark' skønner Velfærdsministeriet, at denne lovændring vil øge arbejdsudbuddet med 500-1.000 helårspersoner om året.¹¹ Forslaget blev vedtaget den 1. juli 2008, så vi har ikke kunnet evaluere lovændringens effekt på arbejdsudbuddet i denne rapport. I en spørgeskemaundersøgelse har vi dog spurgt vores interviewpersoner om, hvordan de forholder sig til et beskæftigelseskrav på både 1.000 og 1.500 timer. Disse resultater bliver rapporteret i kapitel 7.

I udgangspunktet kan en nedsættelse af beskæftigelseskravet have to modsatrettede effekter på arbejdsudbuddet. På den ene side kan et mindre beskæftigelseskrav motivere flere til at tilmelde sig ordningen om opsat folkepension og arbejde efter folkepensionsalderen, hvilket alt andet lige vil øge arbejdsudbuddet. På den anden side kan et mindre beskæftigelseskrav medføre, at de, der allerede har valgt opsat folkepen-

11. Se kilde 3.

sion, vil arbejde mindre, givet det lavere beskæftigelseskrav, hvilket vil føre til mindre arbejdsudbud.

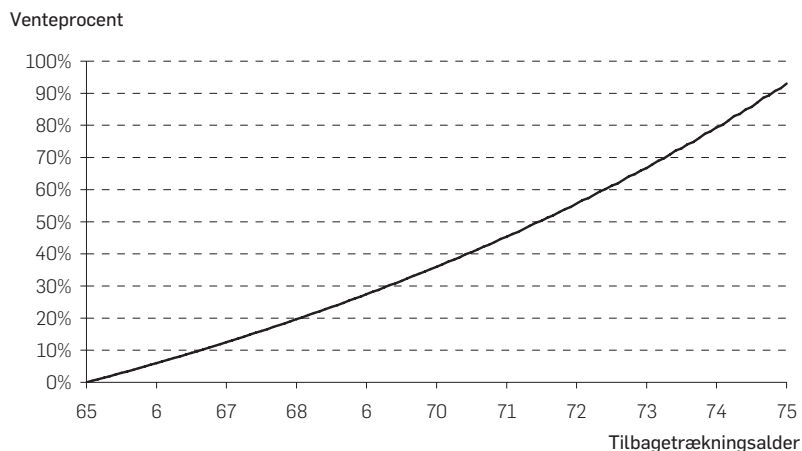
VENTEPROCENT

For personer, der har valgt opsat folkepension, bestemmer den såkaldte 'venteprocent', hvor stort et tillæg, man får til folkepensionen den dag, udbetalingerne påbegyndes. Jo større venteprocent, desto større folkepensionsudbetaling. To forhold bestemmer, hvor stor venteprocenten bliver: (1) hvor lang tid personen har valgt at udskyde folkepensionsudbetalingerne, og (2) middellevetiden for personens jævnaldrende den dag, vedkommende går på folkepension (middellevetiderne offentliggøres hvert år af Velfærdsministeriet). Det betyder fx, at en person, der udskyder folkepensionen 1 år, fra han er 65 år, kan forvente et folkepensionstillæg på ca. 6 pct. af det, han ellers får i folkepension, fra han er 66 år og resten af livet. Hvis personen udskyder folkepensionen 5 år, kan han forvente et tillæg på 36 pct., fra han er 70 år og resten af livet, mens en person, der udskyder folkepensionen 10 år, kan i dag forvente et tillæg på 93 pct., fra han er 75 år og resten af livet. Er den enkelte berettiget til et pensionstillæg, får vedkommende også dette beløb forhøjet med venteprocenten. Hvis en person, der har haft pensionen opsat, dør før folkepensionen – og dermed venteprocenten – bliver udbetalt, får de efterlevende ikke nogen kompensation.

I figur 3.1 har vi beregnet, hvordan venteprocenten udvikler sig, hvis en person starter venteperioden (dvs. perioden med opsat pension) på sin 65-års fødselsdag. Hvis en person udskyder sin folkepension og opfylder beskæftigelseskravet i de maksimale 10 år, som ordningen tillader, ses det, at folkepensionen herved næsten fordobles i de år, hvor personen modtager pensionsudbetalinger.

FIGUR 3.1

Venteprocent for tilbagetrækningsalder ved venteperiodens begyndelse på 65-års-fødselsdagen.

Anm.: Figuren er dannet ud fra middellevetider beregnet på baggrund af dødelighedserfaringer i 2004/2005, som opgjort på Velfærdsministeriets hjemmeside (www.social.dk) under "Vejledning om regulering pr. 1. januar 2007 af satser på Socialministeriets område" under punktet "TABEL 16: Folkepension, opsat pension, middellevetider til beregning af venteprocent", 18. februar 2008.

UNISEX-PRINCIPPET

Folkepensionen – og dermed den opsatte folkepension – følger det såkaldte unisex-princip. Ifølge unisex-princippet skal samme vilkår gælde for mænd og kvinder, når folkepensionsudbetalingerne bestemmes. Det betyder, at man ikke tager hensyn til, at kvinder har en højere middellevetid end mænd, når man fx beregner venteprocenten i opsat folkepension. I gennemsnit betaler mænd dermed til kvinder, fordi kvinder i gennemsnit lever længere end mænd. Unisex-princippet er lovbestemt i Danmark og gælder også for arbejdsmarkedspensionsordninger.

OPSATTE PENSIONER – GRUNDTANKEN FINDES OGSÅ I ANDRE PENSIONSORDNINGER

Muligheden for at opsætte sin pension er ikke ny. Muligheden findes i forskellige afskygninger i andre pensionsordninger. I det følgende ser vi

nærmere på, hvordan ordningen har været anvendt tidligere, og hvordan den anvendes i andre pensionsformer inden for det danske pensions-system.

OPSAT ALDERSRENTE VAR MULIG FRA 1922 TIL 1984

Selv om opsat folkepension er en relativt ny ordning, har det som nævnt også tidligere været muligt at forhøje de offentlige pensionsudbetalinger ved at udskyde dem. Således blev det såkaldte ventetillæg indført allerede i august 1922 som et tillæg til den årlige aldersrente til personer, der udsatte begæring om aldersrente. Det var muligt at få et ventetillæg til folkepensionen for personer, der opnåede folkepensionsalderen inden midten af 1970'erne (se kilde 2; Socialministeriet, 2007). Derefter var det frem til 1984 muligt at få en såkaldt venteydelse, hvis folkepensionsudbetalingerne blev udskudt i mellem et halvt år og op til tre år.

OPSAT ATP

Normalt kan man få ATP udbetalt fra 67-års-alderen, men det er muligt at udskyde udbetalingerne frem til det 70. år.¹² For hver måned, ATP-udbetalingerne bliver udskudt, øges de fremtidige pensionsudbetalinger med henholdsvis 0,8 pct. (for pension optjent før den 1. januar 2002) og 0,6 pct. (for pension optjent den 1. januar 2002 eller senere).¹³ Hidtil er der dog ikke særlig mange, der har valgt at udskyde deres ATP-udbetalinger. I 2006 havde ca. 5.000 personer valgt at udskyde deres ATP-udbetalinger. Fra den 1. januar 2009 vil det være muligt at udsætte ATP-udbetalingerne til det 75. år.¹⁴

12. Se LBK nr. 848 af 21/07/2006. Gældende (ATP-loven).

13. For personer, der er fyldt 60 år den 1. juli 1999 eller senere, er det også muligt at få ATP udbetalt for det 67. år. Pensionen kan tidligst udbetales fra det 65. år. For hver måned, pensionen ønskes udbetalt før det 67. år, nedsættes den med en nedsættelsesprocent. For pension optjent før den 1. januar 2002 er nedsættelsesprocenten 0,8 per måned. For pension optjent efter den 1. januar 2002 er nedsættelsesprocenten 0,6 per måned.

14. Se kilde 4.

OPSAT TJENESTEMANDSPENSION

Opsat tjenestemandspension har egentlig ikke noget med opsat folkepension at gøre, men på grund af de store ligheder i navnene vil vi her kort beskrive ordningen. Opsat tjenestemandspension indebærer, at en person, der har arbejdet som tjenestemand i mindst 3 år, og som fratræder tjenesten, før han eller hun er berettiget til pension, er berettiget til at få en tjenestemandspension (beregnet på grundlag af antal år som tjenestemand og pensionsgivende løn ved fratrædelsen fra tjenesten) udbetalt, når vedkommende engang går på pension. Se kilde 6 for mere information om ordningen.

HVAD PÅVIRKER BESLUTNINGEN OM AT UDSKYDE FOLKEPENSIONEN?

I dette kapitel ser vi nærmere på tilskyndelsen (incitamentet) til at blive længe på arbejdsmarkedet.

En person, der har nået folkepensionsalderen¹⁵, har fire forskellige valgmuligheder. Han/hun kan:

- trække sig helt tilbage og forlade arbejdsmarkedet
- fortsætte med at arbejde mindre end 1.500 timer per år og få folkepensionen indtægtsreguleret på grund af arbejdsindkomsten
- fortsætte med at arbejde 1.500 timer eller mere per år og få folkepensionen indtægtsreguleret på grund af arbejdsindkomsten
- fortsætte med at arbejde 1.500¹⁶ timer eller mere per år og opsætte folkepensionen.

Valget mellem de fire muligheder kan deles op i tre trin. Først skal den enkelte beslutte, om han/hun skal trække sig tilbage på heltid eller ej. Vælger den enkelte ikke at trække sig tilbage på heltid, skal vedkommende i andet trin træffe en beslutning om arbejdsudbuddets størrelse, og givet, at arbejdsudbuddet er på mindst 1.500 timer per år (1.000 timer

15. En person, der én gang er gået på folkepension, men som begynder at arbejde igen, kan også vælge opsat folkepension.

16. 1.000 timer fra og med 1. juli 2008.

efter 1. juli 2008), skal personen i et tredje trin beslutte, om folkepensionen skal opsættes eller ej.

Præferencer for henholdsvis arbejde, forbrug og fritid kan forventes at påvirke valget mellem at trække sig tilbage på heltid eller at blive på arbejdsmarkedet. Et individ, som har stærke præferencer for fritid, kan fx forventes at have en højere sandsynlighed for at trække sig tilbage på heltid end et individ, som har stærke præferencer for at arbejde. Derudover kan en eventuel ægtefælles situation forventes at have betydning. Arbejder ægtefællen stadigvæk, er det formodentlig mere attraktivt at blive på arbejdsmarkedet, end hvis ægtefællen har trukket sig tilbage. Den økonomiske situation kan også forventes at have betydning. En person, som alt andet lige er godt stillet økonomisk, har formodentlig mindre motivation til at fortsætte med at arbejde end en, som er forholdsvis dårligt stillet. Timelønnens størrelse, fysisk velbefindende og forventet restlevetid er andre faktorer, som må antages at have betydning.

Har den enkelte truffet beslutning om at blive på arbejdsmarkedet efter at have opnået folkepensionsalderen, skal vedkommende træffe en beslutning om, hvorvidt han/hun skal arbejde mere end 1.500 (1.000) timer per år. De tidligere diskuterede faktorer – præferencer for fritid henholdsvis arbejde, ægtefællens situation og den økonomiske situation – kan forventes at påvirke denne beslutning. Har vedkommen besluttet at fortsætte med at arbejde mindst 1.500 (1.000) timer, skal han/hun beslutte, om pensionen skal opsættes. Der er flere fordele ved at opsætte folkepensionen. For eksempel medfører indtægterne fra arbejde, at folkepensionen indtægtsreguleres. Har man derudover en ægtefælle, der stadigvæk er i arbejde, bliver indtægtsreguleringen i folkepensionen endnu højere, og dette kan bidrage til, at man vælger opsat folkepension. Derudover bliver de fremtidige udbetalinger af folkepension forøget med venteprocenten. En risiko ved at opsætte folkepensionen er dog, at man skal vente på at få pengene udbetalt. Hvis vedkommende dør, før folkepensionen bliver udbetalt, får hverken den afdøde selv eller de efterlevende nogen ekstra udbetalinger, fordi folkepensionen har været opsat. En anden konsekvens ved opsat folkepension er, at man ikke mere regnes som folkepensionist og dermed heller ikke kan få fx boligydelse udbetalt.

Personer, som forventer at leve længe, har meget at tjene på at vælge opsat folkepension (da de derved vil få et højere beløb udbetalt i

en lang periode), mens personer, der ikke forventer at leve længe, ikke har nogen grund til at udskyde folkepensionsudbetalingerne. Man må derfor formode, at den forventede levetid har stor betydning for valget af opsat folkepension.

Derudover kan den såkaldte diskonteringsfaktor, dvs. i hvor høj grad den enkelte foretrækker forbrug i dag sammenlignet med forbrug i fremtiden, påvirke beslutningen om opsat folkepension. Personer med en høj diskonteringsfaktor (utålmodige personer), som foretrækker forbrug i dag i stedet for i fremtiden, vil hellere have et lavere beløb nu end et højere beløb senere og vil dermed ikke vælge opsat folkepension.

Endelig kan pensionens sammensætning og udbetalingsmåden influere på, om den enkelte vælger at udskyde folkepensionsudbetalingerne mod et tillæg for opsat pension. En person, der har få eller ingen indtægter fra andre pensioner (søjle 2 og 3), får et højere pensions-tillæg, da sådanne pensionsindtægter medfører indtægtsregulering af folkepensionstillægget. Dermed har personer med få pensionsindtægter ud over folkepensionen mere at vinde ved at vælge opsat pension, da venteprocenten forhøjer både grundbeløbet og pensionstillægget fuldt ud. Derudover kan personer, der får deres pensionsopsparing fra søjle 2 og 3 udbetalt i rater, også tjene på at opsætte folkepensionen, til alle rater er blevet udbetalt, for på den måde at undgå, at raterne reducerer folkepensionen.

HVEM TJENER PÅ OPSAT FOLKEPENSION?

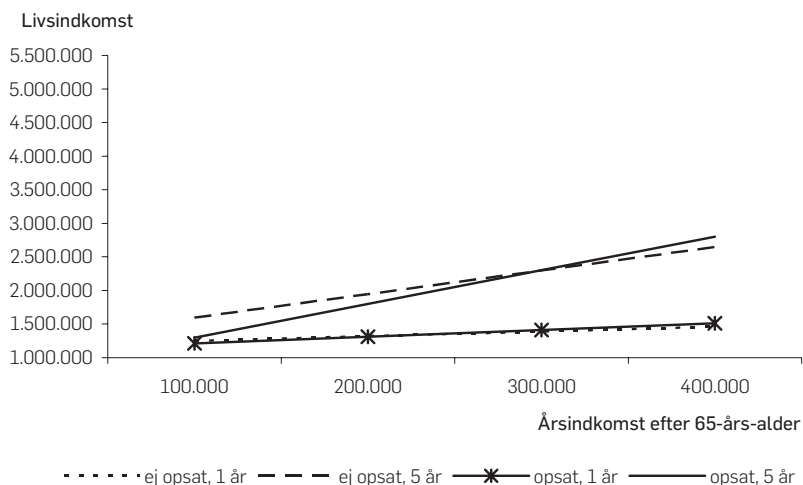
For at give et billede af, hvem der tjener på at vælge opsat folkepension, har vi beregnet den totale indkomst fra 65-års-alderen for et antal persontyper, og resultaterne viser vi i figur 3.2, 3.3 og 3.4. Figur 3.2 viser den totale indkomst for personer med en kort levetid (75 år), figur 3.3 viser de tilsvarende resultater for personer med en gennemsnitlig levetid (82 år), mens figur 3.4 viser de tilsvarende resultater for personer med en lang levetid (90 år). I alle tre figurer sammenligner vi livsindkomsten (her defineret som de totale indkomster fra 65 år og resten af livet) for perso-

ner, der tjener henholdsvis 100.000,¹⁷ 200.000, 300.000 og 400.000 kr. om året, hvis de arbejder efter 65-års-alderen. Vi sammenligner personer, der bliver ved med at arbejde et år efter folkepensionen, dvs. til de fylder 66 år, og som vælger opsat folkepension (opsat, 1 år), med personer, som ligeledes arbejder, til de fylder 66 år, men som ikke vælger opsat folkepension (og altså får folkepensionen udbetalt), (ej opsat, 1 år), samt med personer, som fortsætter med at arbejde, til de fylder 70 år, og som henholdsvis vælger opsat pension (opsat, 5 år) og ikke vælger opsat pension (ej opsat, 5 år). Figurerne viser altså, hvor meget man tjener eller taber på at vælge opsat folkepension, sammenlignet med at få folkepensionen udbetalt med det samme, afhængigt af indkomstens størrelse, hvor længe man bliver ved med at arbejde efter folkepensionsalderen og forventet levetid. I alle figurerne har vi anvendt 2006-pensions-satser for enlige, og vi antager, at personen ikke har nogen indkomster ud over arbejdsindkomst og folkepension. Som tidligere nævnt kan en eventuel ægtefælles arbejdsmarkedssituation og indkomster fra andre pensionsordninger dog påvirke valget af opsat folkepension. En person, der ikke vælger opsat folkepension, kan vælge at spare noget af sin arbejdsindkomst/pension op. Vi ser dog bort fra eventuelle renter som vedkommende kan få, hvis han/hun vælger at spare noget af arbejdsindkomsten/pensionen op. Der er altså tale om et meget stiliseret billede. Figurerne viser dog indkomstens og levetidens betydning for, hvor meget man tjener på opsat folkepension.

17. 100.000 kr. kan synes at være en lav årsindkomst, når man tænker på, at personer med opsat folkepension ifølge beskæftigelseskravet skal arbejde 1.500 timer per år. Denne lave indkomst er dog relevant for det nye beskæftigelseskrav (siden 1. juli 2008) på 1.000 timer per år.

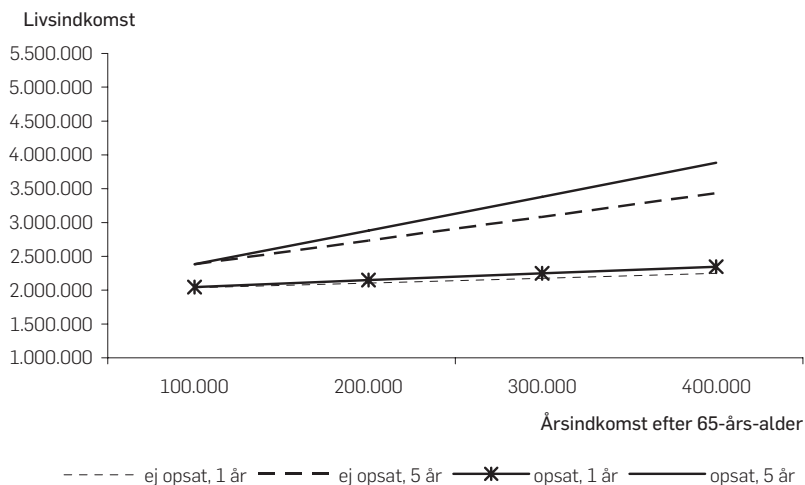
FIGUR 3.2

Livsindkomst for personer, der bliver ved med at arbejde, efter de er fyldt 65 år. Kort restlevetid (75 år).

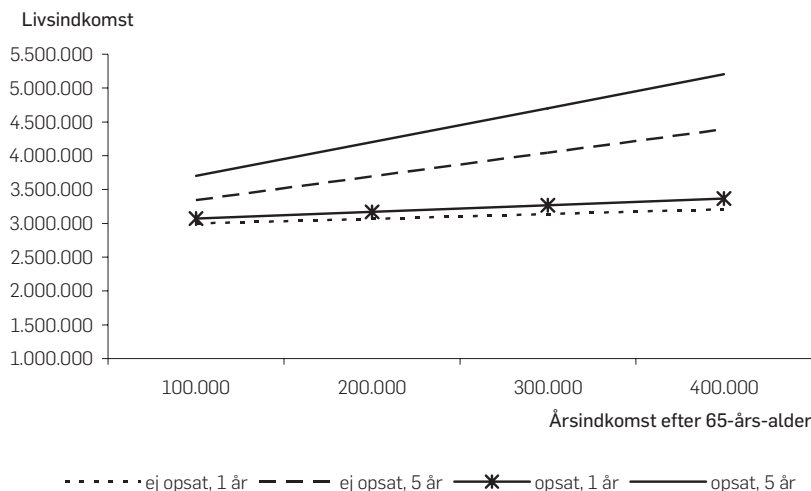
FIGUR 3.3

Livsindkomst for personer, der bliver ved med at arbejde, efter de er fyldt 65 år. Mellemlang restlevetid (82 år).

FIGUR 3.4

Livsindkomst for personer, der bliver ved med at arbejde, efter de er fyldt 65 år. Lang restlevetid (90 år).

Som forventet er der store forskelle på, hvor meget personer med henholdsvis kort og lang restlevetid tjener på at vælge opsat folkepension. Personer med kort restlevetid (figur 3.2) tjener uanset indkomstniveau ikke noget på at vælge opsat pension, hvis de kun arbejder 1 år efter den normale pensionsalder. Blandt personer, der planlægger at blive ved med at arbejde, til de fylder 70 år, er det kun dem, der har en arbejdsindkomst på over 300.000 kr. per år, der tjener på at vælge opsat pension. Helt anderledes ser det ud for personer, der har en lang restlevetid (figur 3.4). Her er det uanset indkomstniveau meget fordelagtigt at vælge opsat folkepension, hvis man planlægger at blive ved med at arbejde 5 år efter pensionsalderen, og også de, der kun vil blive 1 år længere på arbejdsmarkedet, tjener på at vælge opsat folkepension. For personer, der har en mellemlang restlevetid, kan det betale sig at vælge opsat pension, hvis man har en indkomst på over 100.000 kr. per år og vil blive ved med at arbejde i 5 år. For personer, der kun vil blive ved med at arbejde i 1 år efter pensionsalderen, er forskellene mellem at vælge opsat folkepension og udbetalt folkepension udbetalt meget små.

Andre faktorer end dem, som inkluderes i figur 3.2-3.4, kan også påvirke valget af opsat folkepension. For eksempel vil personer, der har en ægtefælle, der stadigvæk arbejder, tjene mere på at vælge opsat folke-

pension end personer, der ikke er gift, eller som er gift med en folkepensionist.

HVEM VÆLGER OPSAT FOLKEPENSION?

I dette kapitel foretager vi deskriptive analyser af, hvem der har valgt opsat folkepension. Indledningsvis undersøger vi, i hvilket omfang ordningen er blevet brugt, dvs. hvor mange personer der har valgt opsat folkepension, og hvor gamle brugerne er, når de første gang tilmelder sig ordningen. Desuden sammenligner vi kønsfordeling, civilstatus, etnicitet, boligejerstatus, uddannelsesniveau, socioøkonomiske forhold, indkomstforhold og beskæftigelsesindsats for personer, der har valgt at tilmelde sig ordningen, i en 30-procents-stikprøve af den del af den danske befolkning, der blev født i årene 1937-1941. Denne sammenligningsgruppe er relevant, fordi de omfattede personer enten som 65- eller 67-årige har haft mulighed for at tilmelde sig opsat folkepension i perioden 2004-2006. På denne måde karakteriserer vi gruppen med opsat folkepension og finder indikationer på motiverne for at tilmelde sig ordningen. Analysen beror på data fra Danmarks Statistiks registre.

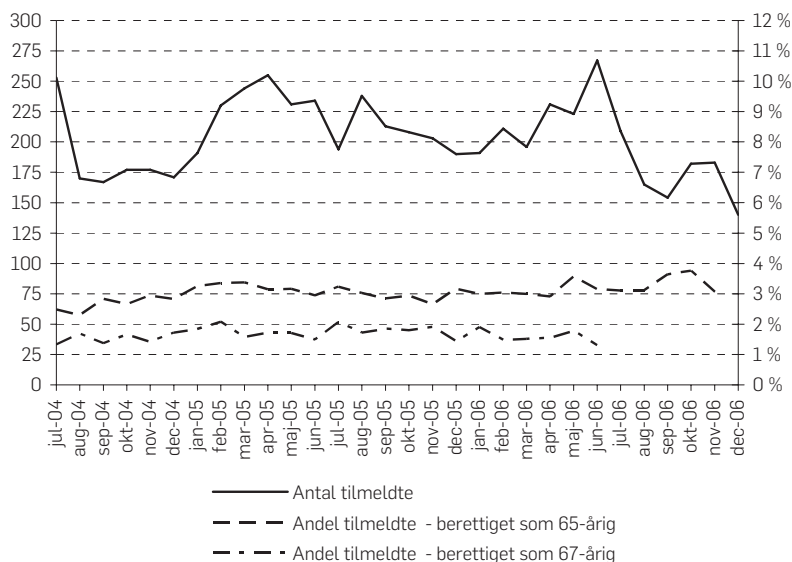
Resultatet af analysen er, at det primært er mænd i parforhold med et højt uddannelses- og indkomstniveau, der tilmelder sig opsat folkepension. Det tyder på, at de relativt lave omkostninger, som højindkomstgruppen har ved at tilmelde sig opsat folkepension (de giver afkald på relativt lidt folkepension, mens folkepensionen er opsat, fordi de ikke er berettiget til ret meget) er et væsentligt motiv til at tilmelde sig ordningen.

OMFANGET AF TILMELDINGER

I dette afsnit ser vi på, i hvilket omfang ordningen er blevet brugt. I perioden fra og med ordningens indførelse 1. juli 2004 til og med 31. december 2006 har i alt 6.098 personer på et tidspunkt været tilmeldt ordningen 'opsat folkepension'. Hvis en person har tilmeldt sig ordningen, men ved årets udgang ikke har opfyldt beskæftigelseskravet, optjener han/hun ikke en venteprocent. Til gengæld udbetales et engangsbeløb, svarende til den folkepension, personen har fravalgt, mens pensionen var opsat. I den undersøgte periode er der kun blevet udbetalt et engangsbeløb 37 gange.

FIGUR 4.1

Antal (venstreakse) og andel (højreakse) førstegangstilmeldinger til opsat folkepension fra juli 2004 til december 2006.

Anm.: Venstreaksen og den fuldt optrukne linje angiver antallet af tilmeldinger til opsat folkepension i hver måned. Højreaksen og de stiplede linjer angiver andelen af tilmeldinger i forhold til, hvor mange nye personer der kvalificerer sig til ordningen. Det drejer sig fra august 2004 til juni 2006 om personer, der fylder henholdsvis 65 og 67 år i den pågældende måned. Fra juli 2006 og frem drejer det sig alene om personer, der fylder 65 år.

I figur 4.1 viser vi udviklingen i tilmeldingerne til ordningen i perioden. Det er, som beskrevet i kapitel 3, muligt at tilmelde sig opsat folkepension op til to gange. For at undgå at tælle personer, der har tilmeldt sig flere gange dobbelt, har vi i figur 4.1 rapporteret udviklingen i antallet af *førstegangstilmeldinger* til ordningen. Figur 4.1 viser således udviklingen i omfanget af personer, der har benyttet ordningen.

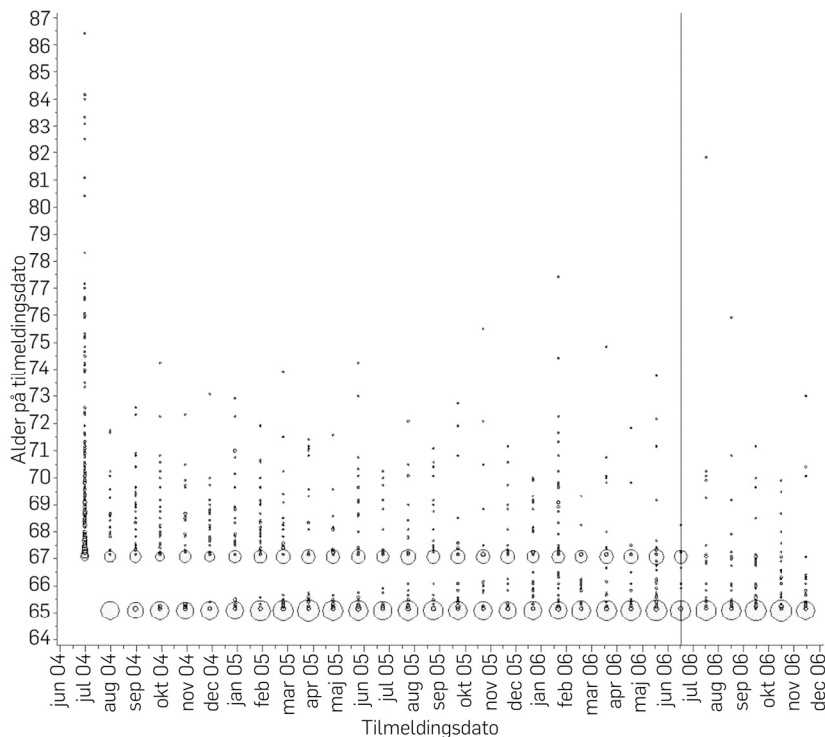
Den fuldt optrukne linje (med værdier på venstreaksen) i figur 4.1 viser, at antallet af tilmeldinger per måned ligger omkring 150-250. Der har været særligt mange tilmeldinger i den måned, hvor ordningen blev indført, dvs. i juli 2004. Her var det alene personer født før juli 1937, der kunne tilmelde sig. I de efterfølgende måneder i 2004 har antallet af tilmeldinger ligget mellem 150 og 200. Fra januar 2005 til juni 2006 har antallet af tilmeldinger ligget mellem 200 og 250 per måned. Fra juli 2006 og året ud er antallet af tilmeldinger faldet til igen at ligge omkring 150 til 200 per måned. Fra denne dato kan kun 65-årige tilmelde sig opsat pension.

For at give et overblik over, hvor stor anvendelsen af ordningen er, har vi også vist andelen af tilmeldinger i forhold til, hvor mange personer der kvalificerede sig til opsat folkepension i hver måned (de stiplede kurver med tilhørende værdier på højreaksen). Det drejer sig om personer, der fyldte henholdsvis 65 og 67 år i månederne august 2004 til juni 2006, og fra juli 2006 alene personer, der fyldte 65 år. Andelen af tilmeldte, der var berettiget som 65-årige, fremgår af den jævnt stiplede kurve, mens andelen af tilmeldte, der var berettiget som 67-årige, fremgår af den stiplede kurve med prikker. Som det fremgår, ligger anvendelsen af ordningen på 3 pct. af alle, der var berettiget som 65-årige, mens anvendelsen ligger på omkring 1,5 pct. af alle, der var berettiget som 67-årige.

Som tidligere beskrevet har personer født *før* 1. juli 1939 kunnet tilmelde sig ordningen, fra de fyldte 67 år, mens personer født *efter* 1. juli allerede har været berettiget til opsat folkepension, fra de fyldte 65 år, hvor de ifølge de nye regler blev berettiget til folkepension. For at give et overblik over, hvorvidt denne berettigelsesstruktur har haft indflydelse på udviklingen i tilmeldinger, har vi i figur 4.2 angivet et boblediagram, hvor boblernes størrelse indikerer omfanget af tilmeldinger i en given alder på forskellige tidspunkter. Store bobler indikerer, at der har været mange personer i den pågældende alder, der har tilmeldt sig på en bestemt dato. Små bobler indikerer, at kun få personer i den pågældende alder har tilmeldt sig på en bestemt dato.

FIGUR 4.2

Antal førstegangstilmeldinger til opsat folkepension fra juli 2004 til december 2006.

Anm.: Store bobler indikerer, at der har været mange personer i den pågældende alder, som har tilmeldt sig på en bestemt dato. Små bobler indikerer, at kun få personer i den pågældende alder har tilmeldt sig på en bestemt dato. Den lodrette linje indikerer den sidste dato (1. juli 2006), hvor de sidste på den gamle pensionsordning kunne gå på folkepension som 67-årige.

Den vandrette akse i figur 4.2 angiver en bestemt tilmeldingsdato til opsat folkepension. Da systemet er indrettet således, at man er berettiget til folkepension – og dermed opsat folkepension – den 1. i måneden efter, at man er fyldt 65 år (for personer født efter 1. juli 1939) og 67 år (for personer født før 1. juli 1939), falder tilmeldingerne til opsat pension kun en gang om måneden. Dette er visualiseret ved, at boblerne placerer sig i lodrette linjer med en måned imellem hver linje. Den lodrette akse i diagrammet angiver den alder, personen har første gang, vedkommende tilmelder sig opsat folkepension. De største bobler i diagrammet finder vi der, hvor anden akse krydser 65 og 67 år. Dette indikerer, at hovedparten af tilmeldingerne til opsat folkepension finder sted på det tidligst mulige

tidspunkt for tilmeldingen. De (små) bobler, som vi finder mellem 65- og 67-års-alderen, repræsenterer personer, der på deres 65-års fødselsdag valgte at vente et par måneder med at tilmelde sig opsat folkepension. Det, at boblerne er små, indikerer, at der er få i de pågældende aldersgrupper, som har tilmeldt sig ordningen på de givne tidspunkter. Det samme gælder for de bobler, der ligger over 67 år. Her har personerne været berettiget til opsat folkepension, før de rent faktisk tilmeldte sig.

Vi ser endvidere, at der har været en markant 'opsamling' af ældre på arbejdsmarkedet, der har tilmeldt sig opsat folkepension den 1. juli 2004. I lige netop denne måned falder tilmeldingerne ikke lige så markant omkring 65- og 67-års-alderen som i de øvrige måneder. Mange tilmeldinger sker fx fra 67-72 år, hvilket skyldes, at det netop var i denne måned, ordningen blev indført. Mange personer, der alligevel har været på arbejdsmarkedet i en høj alder, har således tilmeldt sig ordningen den 1. juli 2004, da dette var den første måned, hvor de havde muligheden for at gøre det.

Samlet set viser figur 4.2, at hovedparten af tilmeldingerne til opsat folkepension finder sted fra det første tidspunkt, hvor det aldersmæssigt er muligt.

VARIGHEDEN AF OPSAT FOLKEPENSION

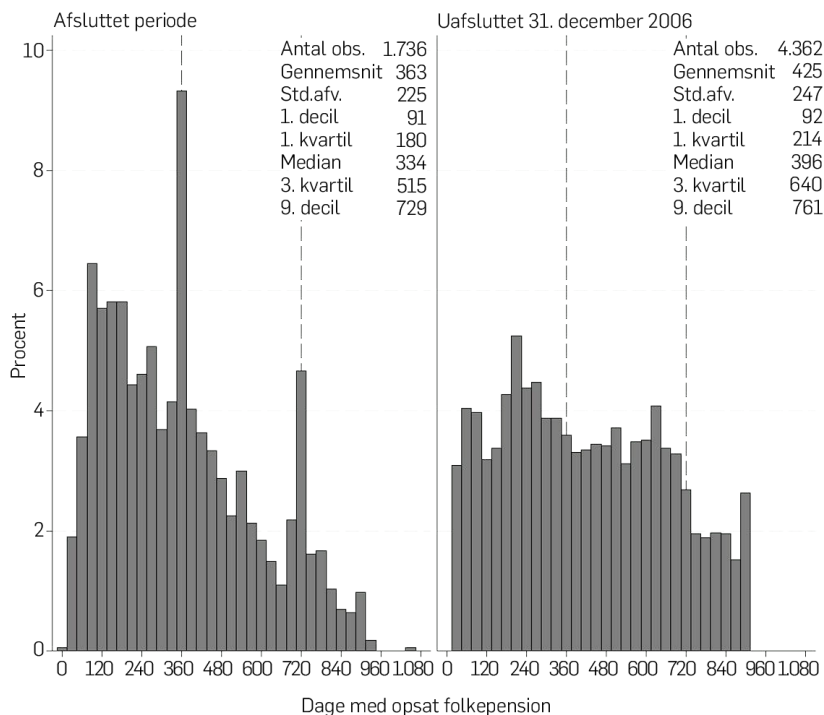
I det følgende ønsker vi at se på, hvor længe brugerne af opsat pension rent faktisk har haft folkepensionen opsat. Som nævnt i kapitel 3 kan et opsat folkepensionsforløb maksimalt vare 10 år. Da ordningen blev indført 1. juli 2004, og da vi ser på data frem til 31. december 2006, er det i sagens natur ikke muligt for os at give et fuldt billede af varigheden på opsat folkepension, idet et stort antal endnu ikke har afsluttet perioden med opsat folkepension.¹⁸ Figur 4.3 giver dog en status på, hvor længe de 6.098 personer, der har haft pensionen opsat fra 1. juli 2004 til 31. december 2006, har haft pensionen opsat. Histogrammet til venstre viser fordelingen af varigheden på ordningen for personer, der har afsluttet perioden med opsat folkepension den 31. december 2006. Histogrammet til højre giver en status på fordelingen af varigheden for personer, der stadig har folkepensionen opsat den 31. december 2006. Vi ser, at 1.736 ud af de 6.098 personer (ca. 28 pct.), der har haft pensionen opsat, har

18. Et fuldt billede vil først kunne gives efter 1. juli 2014, når ordningen har været i gang i 10 år.

afsluttet perioden med opsat folkepension den 31. december 2006. Resten (72 pct.) havde stadigvæk pensionen opsat på denne dato.

FIGUR 4.3

Varighed af opsat folkepension blandt personer, der har afsluttet perioden med opsat pension, og personer, der stadigvæk har pensionen opsat per 31. december 2006.

Anm.: Histogrammet til venstre angiver fordelingen af varigheden af opsat folkepension for personer, der har afsluttet et forløb med opsat folkepension. Histogrammet til højre viser, hvor længe de personer, der havde pensionen opsat den 31. december 2006, havde haft pensionen opsat på denne dato. I perioden er det maksimale antal dage, man kan have pensionen opsat, 914 (antallet af dage fra 1. juli 2004 til 31. december 2006). Alligevel finder vi fire personer med en længere varighed. Det skyldes, at vi for disse personer har oplysninger, der strækker sig ind i 2007.

Når vi ser på de personer, der har afsluttet perioden med opsat folkepension (venstre histogram) – og altså er gået på folkepension – finder vi, at medianen er 334 dage, svarende til 11 måneder på opsat folkepension. Det betyder, at halvdelen af dem, der har afsluttet deres periode med

opsat folkepension, har haft pensionen opsat i mindre end 11 måneder, mens den anden halvdel har haft pensionen opsat i mere end 11 måneder. Desuden ser vi, at der er 'spidser' i histogrammet ved 360 dage (12 måneder/1 år) og 720 dage (24 måneder/2 år), hvor der er særligt mange, der afslutter perioden med opsat folkepension (1 og 2 år er markeret med lodrette, stiplede linjer). Det betyder, at en del vælger at lade pensionen være opsat præcist 1 eller præcist 2 år.

For de personer, der stadig har pensionen opsat 31. december 2006 (højre histogram), er medianen 396 dage, svarende til ca. 13 måneder. Det vil sige, at halvdelen af dem, der stadig havde pensionen opsat 31. december 2006, havde haft det i mindre end 13 måneder, og halvdelen i mere end 13 måneder. 3. kvartil er 640 dage (ca. 21 måneder), hvilket betyder, at en fjerdedel af alle de personer, der ikke havde trukket sig tilbage, havde været på opsat pension i mere end 21 måneder.

SAMMENLIGNING AF OPSAT PENSIONS-BRUGERE MED DERES JÆVNALDRENDE

I dette afsnit er det hensigten at sammenligne de personer, der har valgt opsat folkepension, med en relevant gruppe. Da størstedelen af tilmeldingerne til opsat folkepension i perioden 1. juli 2004 til 31. december 2006 sker på det først mulige tidspunkt, er den væsentligste gruppe af brugere af ordningen personer, der er født i 1937-1941. Denne restriktion gør, at vi alene baserer vores deskriptive analyser på de personer, der har tilmeldt sig ordningen, og som er født i 1937-1941, og derfor har vi valgt at sammenligne denne gruppe af brugere med øvrige personer født i 1937-1941.

Under antagelse af, at valget mellem at gå direkte på folkepension eller at opsætte folkepensionen ikke finder sted, før man er berettiget til folkepension, har vi fundet det relevant at sammenligne brugerne af opsat folkepensions socioøkonomiske forhold med deres jævnaldrende i det sidste fulde år, *inden* de var berettiget til folkepension. I tabel 4.1 har vi opsummeret, hvilken alder de forskellige årgange har i det år, i hvilket vi sammenligner deres forhold.

TABEL 4.1

Sammenligningsår og alder for årgangene 1937-1941.

Født	Alder for berettigelse til folkepension	Sammenligningsår	Alder i sammenligningsår
1937	67 år	2003	65/66 år
1938	67 år	2004	65/66 år
1939 (1. jan.-30. jun.)	67 år	2005	65/66 år
1939 (1. jul.-31. dec.)	65 år	2003	63/64 år
1940	65 år	2004	63/64 år
1941	65 år	2005	63/64 år

Tabel 4.1 viser, at personer født fra 1937 og frem til 30. juni 1939 er berettiget til folkepension som 67-årige, mens personer født fra 1. juli 1939 og frem er berettiget til folkepension allerede som 65-årige. Da vi ønsker at sammenligne forhold i det sidste fulde år, inden personerne var berettiget til folkepension, ser vi henholdsvis på de år, hvor personer født fra 1937 til 30. juni 1939 fyldte 66 år, og på de år, hvor personer født 1. juli 1939 og fremefter, fyldte 64 år. Det gør, at de relevante sammenligningsår bliver 2003-2005. Vi sammenligner disse tre år i en samlet statistik, hvorfor vi rapporterer alle indkomster og monetære mål i 2005-priser, deflateret med forbrugerprisindekset.

I disse tre relevante år sammenligner vi gennemgående tre grupper født i 1937-1941. Første gruppe, *30-procents-stikprøve – alle*, er en 30-procents-stikprøve af alle personer i den samlede danske befolkning født 1937-1941. Heri indgår i alt 79.190 personer, der var i live hele året før, de var berettiget til folkepension (sammenligningsåret i tabel 4.1). Denne 30-procents-stikprøve repræsenterer 263.967 ($79.190/0,3 = 263.967$) personer i de fem årgange 1937-1941. I den anden gruppe, *30-procents-stikprøve – beskæftigede*, indgår kun personer født 1937-1941, der ikke har modtaget efterløn eller førtidspension (eller var registreret som efterlønsmodtagere eller førtidspensionister i Danmarks Statistiks socioøkonomiske klassificering) året før, de var berettiget til folkepension (sammenligningsåret).¹⁹ Denne gruppe er interessant, fordi vi vurderer, at ordningen om opsat folkepension særligt sigter mod denne gruppe. Alle andre personer har i større eller mindre grad trukket sig tilbage fra ar-

19. Det skal dermed noteres, at ikke alle personer i denne gruppe faktisk er beskæftigede. For eksempel er hjemmegående også inkluderede.

bejdsmarkedet, før de når folkepensionsalderen (enten som efterlønsmodtager eller førtidspensionist), hvorfor vi ikke forventer, at de potentielt vender tilbage til arbejdsmarkedet med en 1.500 timers årlig arbejdsindsats i det år, de bliver berettiget til folkepension. Denne anden sammenligningsgruppe tæller 15.896 personer og repræsenterer $(15.896/0,3=52.987)$ 52.987 personer i de fem årgange 1937-1941, der ikke modtog efterløn eller førtidspension året før, de var berettiget til folkepension. Den tredje gruppe, *Opsat folkepension*, der indgår i sammenligningen udgøres af *alle* personer (ikke kun i 30-procents-stikprøven), der har tilmeldt sig opsat folkepension i perioden 1. juli 2004 til og med 31. december 2006, og som er født i årene 1937-1941. Denne population tæller 5.696 personer.

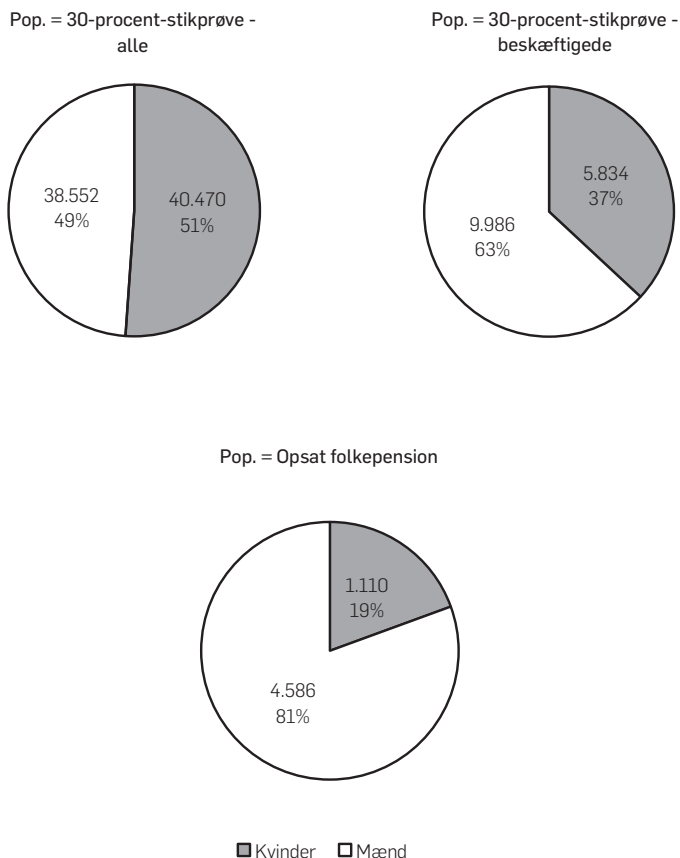
Beregningen af, hvor mange i årgangene 1937-1941 der har benyttet sig af opsat folkepension, viser, at 2,16 pct. af alle i årgangene har tilmeldt sig ordningen, mens 10,75 pct. af de personer, der ikke var efterlønsmodtagere eller førtidspensionister (den gruppe, som vi antager, at ordningen er rettet imod), tilmeldte sig opsat folkepension. I det efterfølgende sammenligner vi denne gruppe med personer født i 1937-1941, der var beskæftiget året inden, de var berettiget til folkepension, samt med hele befolkningen født i 1937-1941.

KØNSFORDELING

Kvinder har en højere forventet levealder end mænd. Derfor vil opsat folkepension alt andet lige være mere fordelagtig for kvinder end for mænd. Alligevel bliver opsat folkepension mestendels valgt af mænd, hvilket fremgår med al tydelighed af figur 4.4, hvor vi har visualiseret kønsfordelingen i de tre sammenligningsgrupper ved hjælp af lagkagediagrammer.

FIGUR 4.4

Kønsfordeling. Personer født 1937-1941.

Anm.: Der er 168 observationer i 30-procents-stikprøve - alle og 76 observationer i 30-procents-stikprøve - beskæftigede, der ikke foreligger oplysninger for.

Kilde: Statistikken stammer fra Danmarks Statistiks familieindkomstregister.

I den samlede befolkning udgøres 49 pct. af mænd i sammenligningsåret (året før de var berettiget til folkepension). Men som det fremgår af øverste lagkage til højre er næsten to tredjedele (63 pct.) af de personer, der ikke modtog efterløn eller førtidspension året før, de var berettiget til folkepension, mænd. Yderligere er andelen af mænd langt større, når vi ser på personer, der var tilmeldt opsat folkepension. Her var hele fire femtedele (81 pct.) mænd, mens 19 pct. var kvinder. Disse fordelinger viser, at det hovedsageligt er mænd, der bruger ordningen. En mulig

forklaring er, at mænd tit er et par år ældre end deres koner, og at nogle mænd måske bliver på arbejdsmarkedet, indtil også konen kan gå på folkepension. Indtægtsreguleringen af mandens folkepension som følge af konens arbejdsindkomst kan måske bidrage til, at mænd vælger opsat folkepension.

ÆGTESKABSFORDELING

Når vi i tabel 4.2 ser på den civilstatus, som personer, der vælger opsat folkepension (tredje kolonne), har, finder vi, at de ikke skiller sig særligt ud fra de øvrige i 1937-1941-årgangene, som var i beskæftigelse (anden kolonne) året før, de havde mulighed for at gå på folkepension. Det fremgår af tabel 4.2, der viser den civilstatus, populationerne i 30-procents-stikprøven og personerne på opsat folkepension havde per 1. januar året før, de var berettiget til folkepension.

TABEL 4.2

Civilstatus 1. januar. Personer født 1937-1941.

Antal (procent)	30-procents- stikprøve – alle	30-procents- stikprøve – beskæftigede	Opsat folkepension
Gift/registreret partnerskab	55.299 (69,98)	11.950 (75,54)	4.451 (78,65)
Skilt/ophævet partnerskab	11.147 (14,11)	1.871 (11,83)	679 (12,00)
Enke/enkemand/ længst levende af to partnere	8.270 (10,47)	1.262 (7,98)	286 (5,05)
Ugift	4.306 (5,45)	737 (4,66)	243 (4,29)
Total	79.022 (100,00)	15.820 (100,00)	5.659 (100,00)
Manglende observationer*	168	76	37

* Manglende observationer skyldes, at der ikke foreligger oplysninger i Danmarks Statistiks familieindkomstregister om civilstatussen for alle individer året før, de var berettiget til folkepension.

Kilde: Statistikken stammer fra Danmarks Statistiks familieindkomstregister. Tabellen angiver antallet af personer med den pågældende civilstatus og i parentes () procentdelen af den pågældende population.

I tabel 4.2 ser vi, at andelen af den beskæftigede del af 30-procents-stikprøven, som var gift eller levede i registreret partnerskab, var på 75,54 pct., mens denne andel for personer, der har valgt opsat folkepension, var på 78,65 pct. Blandt alle i årgangene 1937-1941 var 69,98 pct. gift (første kolonne). Det vil sige, at sandsynligheden for at vælge opsat folkepension umiddelbart ser ud til at stige, hvis man er gift. Endvidere er der relativt færre fraskilte personer og enker/enkemænd blandt dem, der har valgt opsat folkepension, end blandt deres jævnaldrende.

ETNICITET

TABEL 4.3

Oprindelsesland. Personer født 1937-1941.

Antal (procent)	30-procents- stikprøve – alle	30-procents-stikprøve – beskæftigede	Opsat folkepension
Danmark, Færøerne og Grønland	75.254 (95,27)	14.874 (94,18)	5.380 (95,14)
Mere udviklede lande	2.646 (3,35)	686 (4,34)	236 (4,17)
Mindre udviklede lande	1.088 (1,38)	234 (1,48)	39 (0,69)
Total	78.988 (100,00)	15.794 (100,00)	5.655 (100,00)
Manglende observationer*	202	102	41

* Manglende observationer skyldes, at der er personer, for hvem der ikke indgår oplysninger om oprindelsesland.

Anm.: Landekategorierne er defineret som følgende: *Mere udviklede lande*: Norden, EU, Europa i øvrigt (undtagen Tyrkiet, Cypern, Aserbajdzhan, Usbekistan, Kazakstan, Turkmenistan, Kirgistan, Georgien, Tadsjikistan, Armenien, som FN regner for mindre udviklede lande fra 1992), Nordamerika, Japan, New Zealand og Australien. *Mindre udviklede lande*: alle øvrige lande.

Kilde: Statistikken stammer fra Danmarks Statistiks statistikker vedrørende *indvandrere og efterkommere*.

Tabel 4.3 viser, at der ikke er nogen umiddelbar tendens til, at ordningen særligt bliver brugt af personer med udenlandsk baggrund. Dette, fordi 95,27 pct., 94,18 pct. og 95,15 pct. er af dansk oprindelse i henholdsvis den fulde 30-procents-stikprøve, i 30-procents-stikprøven blandt de beskæftigede og blandt brugerne af opsat pension. Da disse procentdele

stemmer overens med hinanden, er der ikke et særligt optag af personer med udenlandsk oprindelse i ordningen.

De variationer i etnicitet, der findes i befolkningen generelt og brugerne af opsat folkepension, kommer dog til udtryk i det forhold, at der blandt personer med oprindelse i et mindre udviklet land er relativt færre tilmeldte til opsat folkepension end i befolkningen generelt.

BOLIGEJERE

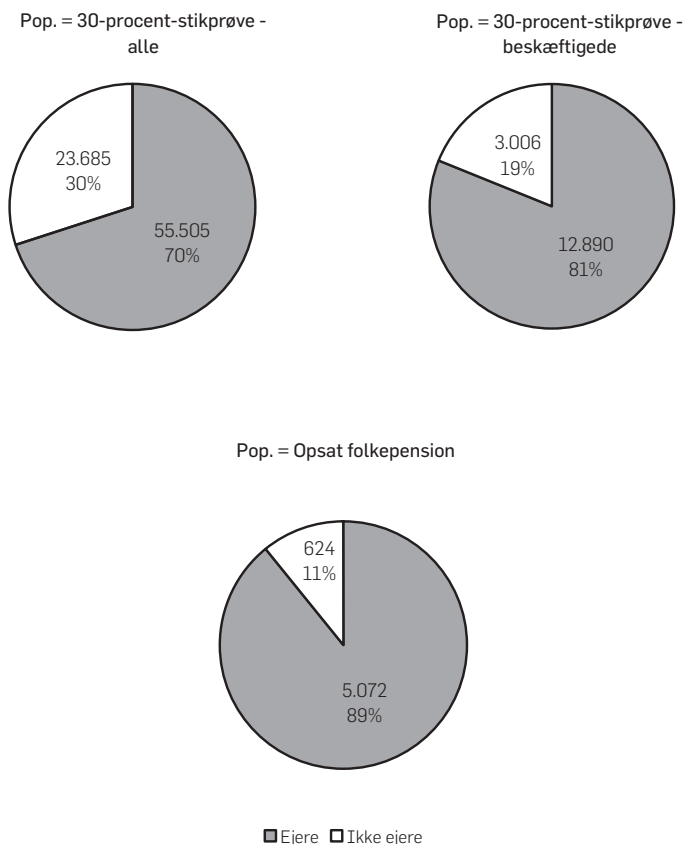
Boligejere har en potentiel pensionsformue liggende i deres bolig, som kan gøres likvid i pensionsalderen, enten ved *down-sizing* (at flytte til en bolig med en mindre markedsværdi) eller ved belåning af friværdien. Da boligejere således, alt andet lige, har en større potentiel pensionsformue, er de mindre økonomisk afhængige af folkepensionsudbetalinger, og dermed vil den økonomiske tilskyndelse til at vælge opsat pension være mindre for boligejere end for lejere. Derfor kigger vi her nærmere på, om boligejere i mindre grad end jævnaldrende lejere vælger opsat folkepension.

Figur 4.5 visualiserer fordelingen af boligejere kontra ikke-boligejere i lagkagediagrammer for de tre sammenligningsgrupper. Figuren viser, at det for 70 pct. af alle personer i årgangene 1937-1941 gælder, at de enten selv eller deres ægtefælle er boligejere. Ser vi på personer, der var beskæftiget året før, de var berettiget til folkepension, er andelen af boligejere 81 pct., mens den for personer på opsat folkepension er procentdelen af boligejere helt oppe på 89 pct.

Tendensen er således, at brugerne af opsat folkepension i højere grad er boligejere end deres jævnaldrende. Opsat folkepension bliver altså generelt ikke brugt til økonomisk at kompensere for, at man bor til leje. En mulig forklaring på, at det først og fremmest er boligejere, der vælger opsat folkepension, er, at lejere, som modtager boligydelse, kan miste denne, hvis de vælger opsat folkepension (med mindre ægtefællen er folkepensionist).

FIGUR 4.5

Boligejere. Personer født 1937-1941.

Anm.: Boligejere er personer, der ifølge Danmarks Statistiks indkomstregistre besidder ejendomme med en positiv kontant værdi. For at vi noterer personen som boligejer, er det tilstrækkeligt, at enten personen selv eller vedkommendes ægtefælle er boligejer.

UDDANNELSENIVEAU

Særligt personer med lange videregående uddannelser vælger at opsætte folkepensionen sammenlignet med personer med kortere uddannelsesforløb. Det fremgår af tabel 4.4, hvor vi har rapporteret fordelingen af de tre sammenligningsgruppers højest opnåede uddannelsesniveau. Vi ser, at 31,50 pct. af personerne på opsat folkepension (kolonne 3) havde en lang videregående uddannelse. Der er her tale om en gevaldig overrepræ-

sensation, da det til sammenligning kun var 3,79 pct. af den samlede befolkning (kolonne 1), der havde en lang videregående uddannelse. Blandt de personer, der ikke modtog efterløn eller førtidspension året før, de var berettiget til folkepension (kolonne 2), havde 11,66 pct. en lang videregående uddannelse.

Også personer med en mellemlang videregående uddannelse er overrepræsenterede blandt de personer, der har valgt opsat folkepension. Til gengæld er personer, der har grundskole som den højest fuldførte uddannelse, underrepræsenterede. I den samlede befolkning er det 44,71 pct. af den fulde 30-procents-stikprøve, der har grundskolen som den længste uddannelse, mens procentandelen er 13,81 pct. blandt de personer, der har valgt opsat folkepension. Det skal også bemærkes, at næsten en tredjedel (31,54 pct.) af personer i beskæftigelse et år før folkepensionsalderen blot har grundskolen som den længst fuldførte uddannelse.

TABEL 4.4

Højest opnåede uddannelsesniveau.

Antal (procent)	30-procents- stikprøve – alle	30-procents- stikprøve – beskæftigede	Opsat folkepension
Grundskole	34.430 (44,71.)	4.807 (31,54)	759 (13,81)
Gymnasial/erhvervsfaglig uddannelse	28.792 (37,39)	5.316 (34,88)	1.647 (29,96)
Kort videregående uddannelse	2.526 (3,28)	712 (4,67)	253 (4,60)
Mellemlang videregående uddannelse	8.342 (10,83)	2.629 (17,25)	1.107 (20,13)
Lang videregående uddannelse	2.916 (3,79)	1.777 (11,66)	1.732 (31,50)
Total	77.006 (100,00)	15.241 (100,00)	5.498 (100,00)
Manglende observationer*	2.184	655	198

* Der forekommer observationer, hvor der ikke er oplyst højest opnået uddannelsesniveau i Danmarks Statistiks registre.

Kilde: Statistikken stammer fra Danmarks Statistiks uddannelsesregistre, nærmere betegnet HFFSP.

Det overordnede billede er således, at personer, der har valgt opsat pension, er langt højere uddannet end deres jævnaldrende.

SOCIOØKONOMISK BAGGRUND

I dette afsnit ser vi på, hvordan de tre sammenligningsgrupper er beskæftigede i året op til, de var berettiget til folkepension. Hertil anvender vi Danmarks Statistiks socioøkonomiske klassificering. Fordelingerne for de tre grupper er rapporteret i tabel 4.5.

TABEL 4.5

Socioøkonomisk baggrund.

	30-procents- stikprøve – alle	30-procents- stikprøve – beskæftigede	Opsat folkepension
Selvstændige	3.700 (4,68)	3.219 (20,36)	1.147 (20,15)
Medarbejdende ægtefæller	258 (0,33)	237 (1,5)	9 (0,16)
Topledere	555 (0,70)	494 (3,12)	547 (9,61)
Lønmodtagere	9.929 (12,55)	8.081 (51,11)	3.896 (68,45)
Arbejdsløse i min. 1/2 år	463 (0,59)	416 (2,63)	14 (0,25)
Førtidspensionister	18.048 (22,82)	-	6 (0,11)
Efterlønsmodtagere	42.714 (54,01)	-	21 (0,37)
Kontanthjælpsmodtagere	258 (0,33)	249 (1,57)	0 (0)
Andre	3.164 (4,00)	3.116 (19,71)	52 (0,91)
Total	79.089 (100,00)	15.812 (100,00)	5.692 (100,00)
Manglende observationer*	101	84	4

* På grund af ganske få observationer er uddannelsessøgende og sygedagpengemodtagere ikke medregnet i tabellen. Derfor forekommer der manglende værdier.

Kilde: Tabellen er genereret på baggrund af Danmarks Statistiks SOCIO02 kategorisering.

Når vi betragter tabel 4.5, ser vi, at der blandt alle fra årgangene 1937-1941 er 76,83 pct., der har trukket sig helt eller delvist tilbage fra arbejdsmarkedet året før, de er berettiget til folkepension, idet 22,82 pct. er noteret som førtidspensionister og 54,01 pct. som efterlønsmodtagere. Disse procentandele er henholdsvis på 0,11 pct. og 0,37 pct. for bruger-

ne af opsat folkepension. Det vil sige, at der er en iøjnefaldende, men ikke overraskende, underrepræsentation af førtidspensionister og efterlønsmodtagere blandt personerne på opsat pension. Dette skyldes, at netop disse to grupper enten frivilligt eller ufrivilligt har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet, inden de når folkepensionsalderen, og derfor ikke kan forventes at vende tilbage den dag, de bliver berettiget til folkepension. Denne konstatering gør, at den mest relevante sammenligningsgruppe for personer på opsat folkepension er de personer, der ikke har modtaget førtidspension eller efterløn året før, de var berettiget til folkepension (kolonne 2).

I forhold til denne gruppe (kolonne 2) er brugerne af opsat folkepension (kolonne 3) væsentligt underrepræsenteret i forhold til kategorien 'andre', som dækker over personer, som det ikke er lykkedes Danmarks Statistik at placere i en socioøkonomisk gruppe. Personerne i denne gruppe udgør ca. en femtedel af den beskæftigede del af 30-procentsstikprøven, mens de kun udgør ca. 1 pct. af personerne på opsat folkepension.

Den største socioøkonomiske gruppe blandt brugerne af opsat folkepension er lønmodtagerne, der udgør 68,45 pct. Blandt dem, som vi karakteriserer som beskæftigede 1 år før, de var berettiget til folkepension (kolonne 2), var ca. halvdelen lønmodtagere. Til gengæld svarer andelen af selvstændige til hinanden i de to sammenligningsgrupper i kolonne 2 og 3. Cirka en femtedel er således selvstændige i begge grupper.

Blandt brugerne af opsat folkepension er en ikke uvæsentlig procentandel på 9,61 pct. topledere. Blandt dem, der var beskæftiget året før, de var berettiget til folkepension, var 3,12 pct. topledere. I 30-procentsstikprøven blandt alle fra årgangene 1937-1941 finder vi 555 topledere, som repræsenterer $(555/0,3=1.850)$ 1.850 topledere i den totale befolkning. Af dem, der har valgt opsat folkepension, finder vi 547 topledere. Det svarer til, at 29,57 pct. af alle topledere fra årgangene 1937-1941 i perioden 1. juli til 31. december 2006 har tilmeldt sig opsat folkepension.

INDKOMSTFORDELING

I dette afsnit ser vi på de indkomstmæssige betingelser, der kendetegner brugerne af opsat folkepension i forhold til de to sammenligningsgrupper. Vi undersøger to indkomstmål genereret af Danmarks Statistik:

1. Bruttoindkomsten (Danmarks statistiks SAMLINK) – indeholdende de samlede indkomster før skat og renteudgifter, inklusive en beregnet lejeværdi af egne boliger.²⁰
2. Lønindkomst (Danmarks statistiks QLON) – indeholdende den samlede lønindkomst før skat og renteudgifter.

Begge indkomstmål er sammensat af indkomster i årene 2003-2005, jf. tabel 4.1, hvorfor indkomsterne er deflateret med forbrugerprisindekset og rapporteret i 2005-priser.

I figur 4.6 og 4.7 har vi dannet 3x2-histogrammer, der viser bruttoindkomstfordelingen for de tre sammenligningsgrupper i tre rækker, krydset med forholdene i to kolonner, afhængigt af om de relevante grupper var berettiget til at trække sig tilbage som 65-årige eller 67-årige.

I hvert histogram har vi endvidere rapporteret, hvor mange observationer der er anvendt til at generere figuren, et beregnet gennemsnit, en standardafvigelse og fem fraktiler,²¹ henholdsvis 1. decilen, 1. kvartilen, medianen, 3. kvartilen og 9. decilen.

For at undgå ekstreme observationer har vi indført et kriterium for at en observation inddrages i beregningerne: Bruttoindkomsten skal ligge i intervallet 0;4.000.000 i 2005-kroner.

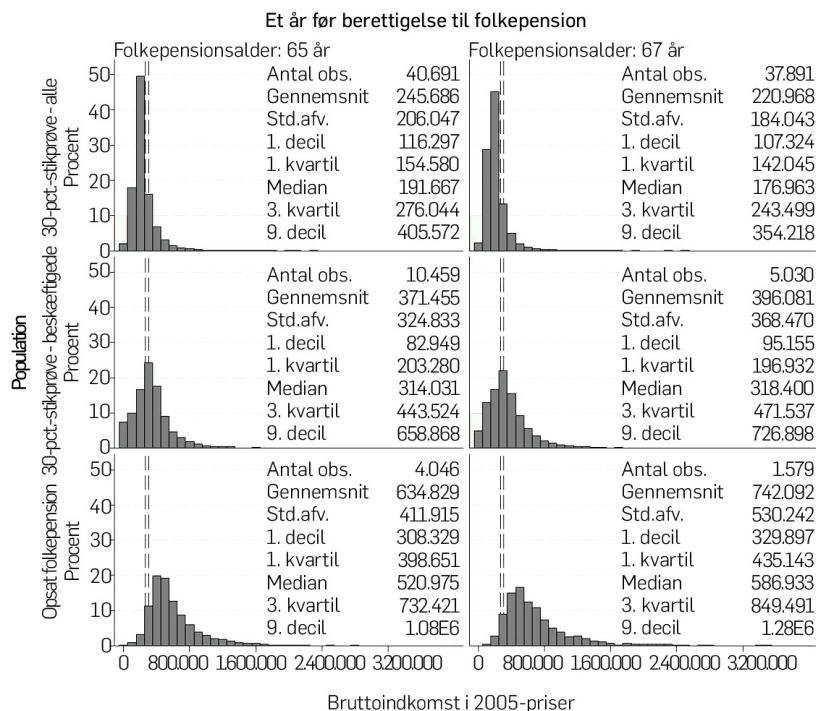
I Figur 4.6 er bruttoindkomsten for de tre interessegrupper angivet. Bruttoindkomsten er et interessant mål, fordi den giver et overblik over indkomstfordelingerne. Folkepensionens grundbeløb beregnes ud fra indkomst før skat, men afhænger kun af lønindkomsten. Derfor rapporterer vi lønindkomsten i figur 4.7.

20. Følgende offentlige ydelser er også inkluderet i SAMLINK: børnetilskud, boligydelse, tillæg til fortidspensionister, varmemhjælp, skattefri kontanthjælp og børnetilskud fra ikke samboende forældre. Derudover er skattefrie uddelinger fra fonde og foreninger inkluderet. Medicintilskud mv. samt lotterigevinster mv. er ikke inkluderet. Arbejdsgiveradministrerede pensionsbidrag er heller ikke inkluderet. Se kilde 9.

21. 1. decil angiver, hvor stor en indkomst de 10 pct. med de laveste indkomster maksimalt har. 1. kvartil angiver, hvor stor en indkomst de 25 pct. med de laveste indkomster maksimalt har. Medianen angiver, hvor stor en indkomst 50 pct. med de laveste indkomster maksimalt har eller, ækvivalent, hvor stor en indkomst de 50 pct. med de højeste indkomster mindst har. 3. kvartil angiver, hvor stor en indkomst de 75 pct. med de højeste indkomster mindst har. 9. decil angiver, hvor stor en indkomst de 10 pct. med de højeste indkomster mindst har.

FIGUR 4.6

Bruttoindkomstfordeling. Personer født 1937-1941.

Figur 4.6 viser, at bruttoindkomsterne overordnet set er væsentligt højere for de personer, der vælger at opsætte folkepensionen, end den er for deres jævnaldrende året før, de er berettiget til folkepension. Hvor medianen af bruttoindkomsten er 191.677 kr. for de personer, der kunne modtage folkepension som 65-årige, og 176.963 kr. for dem, der kunne modtage folkepension som 67-årige (bemærk, at 76,83 pct. ifølge tabel 4.5 enten er efterløn- eller førtidspensionsmodtagere), er bruttoindkomsten mere end dobbelt så stor for de personer, der vælger opsat folkepension, når de er berettiget til folkepension som 65-årige, og mere end tre gange så stor for dem, der er berettiget til folkepension som 67-årige. Sammenligner vi bruttoindkomsten for brugerne af opsat pension med de personer, der ikke modtog efterløn eller førtidspension året før, de var berettiget til folkepension, er bruttoindkomsten 1,7 gange højere for personer, der var berettiget til folkepension som 65-årige, og ca. 1,8 gange større for personer, der var berettiget til folkepension som 67-årige.

Disse tal bevidner, at brugerne af opsat folkepension tilhører den mere velstående del af den undersøgte gruppe, når vi ser på bruttoindkomsten. Bruttoindkomsten har også betydning for, om personen vil være berettiget til at modtage folkepensionens tillægsbeløb. Hvis folkepensionisten er enlig, bortfalder tillægget ved en personlig indkomst (med tillæg af positiv nettokapitalindkomst og aktieindkomst ud over social pension) over 262.500 kr.,²² og hvis pensionisten lever sammen med en anden folkepensionist, bortfalder tillægget, hvis summen af ægtefællernes tilsvarende indkomster er over 306.600 kr.²³ Disse to grænser er markeret med lodrette, stiplede linjer i figur 4.6. Den definition af bruttoindkomst, som bliver brugt i figur 4.6, er dog ikke den samme som den, der bliver brugt til at beregne pensionstillægget, og derfor skal de stiplede linjer i figuren kun ses som en indikation på, hvor mange der potentielt ikke kunne få noget pensionstillæg. Hvis de personer, der har tilmeldt sig opsat folkepension, har en forventning om at kunne opretholde deres bruttoindkomst fra et år før, de går på folkepension, den dag, de når folkepensionsalderen, vil 87,45 pct. af de tilmeldte end ikke være berettiget til at modtage folkepensionens tillægsbeløb.²⁴ Denne procentsats er 50,55 pct. for personer, der er beskæftiget året før, de er berettiget til folkepension, og 17,64 pct. for alle i årgangene 1937-1941 generelt.

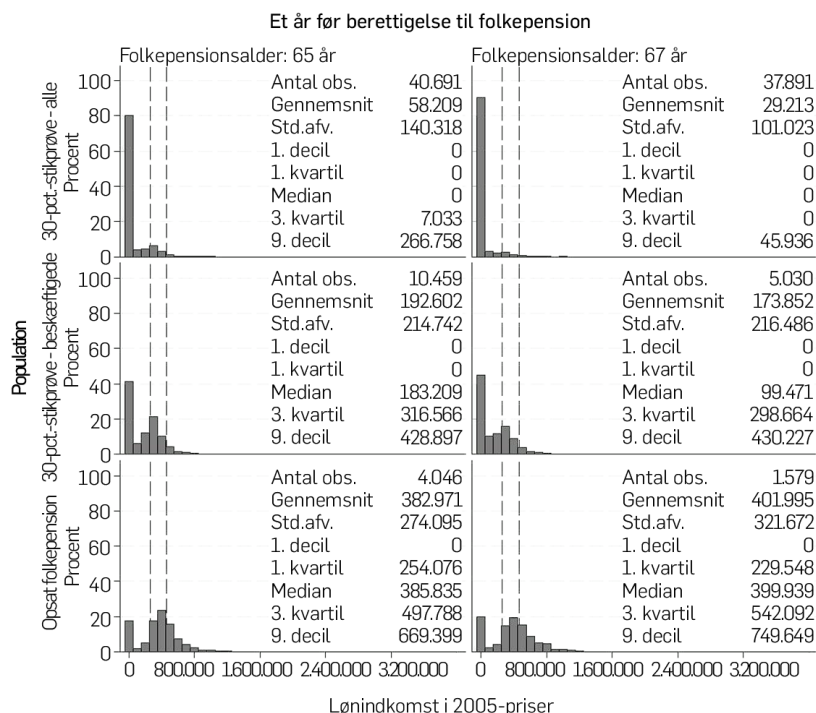
22. I dette afsnit bruger vi bortfaldsgrænser for 2005, fordi indkomsterne er beregnet i 2005-kroner, se kilde 10.

23. Hvis ægtefællen ikke er pensionist, er beløbet 210.800 kr.

24. Bemærk, at denne procentsats er beregnet ud fra de ikke-deflaterede bruttoindkomster i 2003-2005, og at definitionen af bruttoindkomst i figur 4.6 ikke er den samme som den, der bliver brugt til at beregne pensionstillæggets størrelse. Da vi har benyttet bortfaldsgrænsen for 2005, og da bortfaldsgrænsen var lavere i 2003-2004, skal den beregnede procentsats for personer, der ikke er berettiget til folkepensionens grundbeløb, fortolkes som en nedre grænse. Givet lavere bortfaldsgrænser, vil andelen, der ikke er berettiget til folkepensionens grundbeløb, givetvis være højere. Endvidere er bortfaldsgrænsen på 306.600 kr. blevet anvendt uanset en forventning om, at personen i parforhold har en partner, der forventes at være pensionist eller ej. For denne gruppe af personer i parforhold er det altså antaget, at partneren er pensionist uden indkomst. Hermed er der stadigvæk tale om en nedre grænse for den beregnede procentandel.

FIGUR 4.7

Lønindkomstfordeling. Personer født 1937-1941.

Bortfaldsgrænsen for folkepensionens grundbeløb er væsentligt højere end grænserne for pensionstillægget. Uanset civilstand er bortfaldsgrænsen for grundbeløbet 463.500 kr. (2005-satser). Men dette beløb beregnes udelukkende på baggrund af arbejdsindkomst og fx ikke udbetalinger fra andre pensionsordninger. For at give et overblik over, hvor mange personer der ikke ville være berettiget til grundbeløbet på baggrund af indkomsten året før, de var berettiget til folkepension, har vi i figur 4.7 vist fordelingen af lønindkomst genereret fra arbejde. Bortfaldsgrænsen er markeret med den lodrette, stiplede linje længst til højre. Figuren viser, at blandt samtlige personer født i 1937-1941, der var berettiget til folkepension som 65-årige, havde helt op til medianen ingen lønindkomst året før, de var berettiget til folkepension. Blandt dem, der var berettiget til pension som 67-årige, havde end ikke 3.-kvartilen en lønindkomst. Men som bekendt var 76,83 pct. enten på efterløn eller førtidspension og havde altså allerede trukket sig helt eller delvist tilbage. Derudover har mange selvstændige ikke nogen lønindkomst. For den del

af befolkningen, der ikke modtog efterløn eller førtidspension året før, de var berettiget til folkepension, havde 1.-kvartilen blandt dem, der var berettiget til folkepension som 65- og 67-årige, ikke nogen lønindkomst. For personer på opsat folkepension var det kun op til 1. decil, der ikke havde nogen lønindkomst. Grunden til, at vi finder nulindkomster blandt de sidste to grupper, er, at væsentlige andele her er selvstændige som kan generere indkomst ved hjælp af deres virksomhed.

Ud fra en forventning om, at de observerede personer kan opretholde denne lønindkomst som folkepensionister, vil 31,64 pct. af de personer, der har valgt opsat folkepension, ikke være berettiget til folkepensionens grundbeløb. Denne procentandel er 7,42 pct. for personer, som ikke modtog efterløn eller førtidspension året inden, de var berettiget til folkepension, og 1,53 pct. for personer født i 1937-1941 generelt.

Fradrag i folkepensionens grundbeløb begynder ved en arbejdsindkomst på 259.700 kr. Denne grænse er markeret i figur 4.7 med den lodrette, stiplede linje længst til venstre. Den del af fordelingen, der ligger til højre for denne grænse, vil ikke modtage grundbeløbets fulde beløb, givet en forventning om, at de kan opretholde arbejdsindkomsten fra tiden før folkepensionen, når folkepensionsalderen nås. Vi finder, at hele 73,31 pct. af de personer, der har valgt opsat folkepension, ikke vil være berettiget til folkepensionens fulde grundbeløb. Den tilsvarende procentandel for personer, der ikke modtog efterløn eller førtidspension, er 34,37, og for alle personer født 1937-1941 7,36. Det betyder, at der de facto har været langt færre eller slet ingen omkostninger forbundet med at tilmelde sig opsat folkepension for størstedelen af de tilmeldte, fordi de ikke har været berettiget til særligt meget folkepension eller måske slet ikke berettiget til folkepension overhovedet på grund af en høj arbejdsindkomst.

BESKÆFTIGELSE EFTER FOLKEPENSIONSALDEREN

I dette afsnit undersøger vi, hvor mange timer lønmodtagere præsterer i løbet af et år, i det første fulde år efter de har nået folkepensionsalderen. I udgangspunktet ønsker vi at sammenligne forholdene for de samme populationer som ovenfor, men da vi nu ser på forhold det første fulde år *efter*, at folkepensionsalderen er nået, snævrer populationen ind; dels fordi der i skrivende stund ikke foreligger data for 2007 hos Danmarks Statistik, dels fordi nogle personer er døde i den mellemliggende periode.

I tabel 4.6 har vi angivet, hvilke år vi undersøger for de forskellige årgange.

TABEL 4.6

Sammenligningsår og alder for årgangene 1937-1941.

Født	Alder for berettigelse til folkepension	Sammen- ligningsår	Data tilgængelig	Alder i sammen- ligningsår
1937	67 år	2005	Ja	67/68 år
1938	67 år	2006	Ja	67/68 år
1939 (1. jan.-30. jun.)	67 år	2007	Nej	67/68 år
1939 (1. jul.-31. dec.)	65 år	2005	Ja	65/66 år
1940	65 år	2006	Ja	65/66 år
1941	65 år	2007	Nej	65/66 år

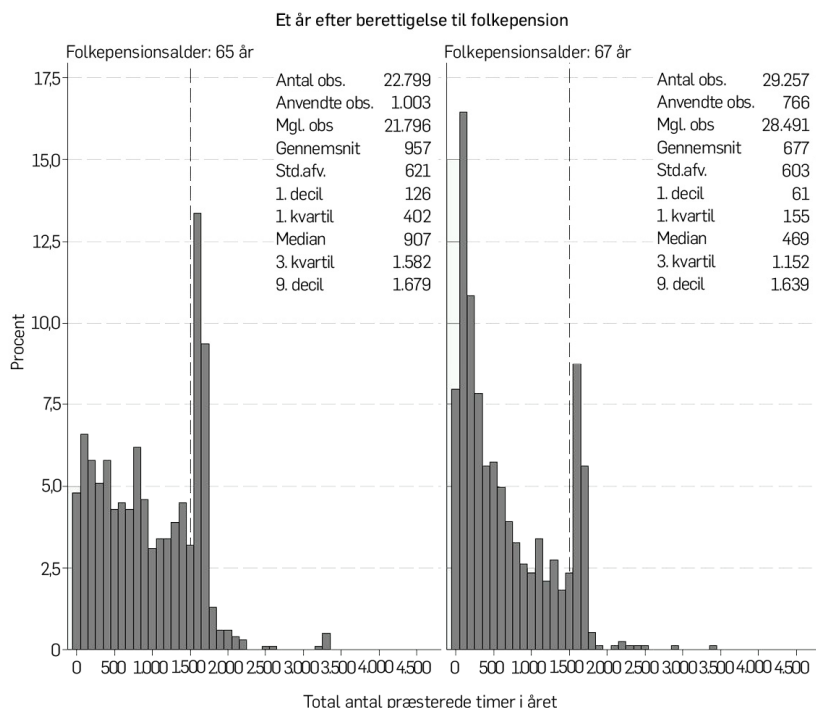
Vi har i skrivende stund kun adgang til data til og med 2006. Derfor er det ikke muligt at rapportere beskæftigelsen, efter at pensionsalderen er nået, for personer født 1. januar til 30. juni 1939 og personer født i 1941, da dette ville have krævet data for 2007. Til gengæld rapporterer vi den årlige beskæftigelse i det år, de fylder 68 år for personer født i 1937 (tal for 2005) og 1938 (tal for 2006). Tilsvarende rapporterer vi den årlige beskæftigelse i det år, de fylder 66 år for de personer, der er født 1. juli til 31. december 1939 (tal for 2005) og født i 1940 (tal for 2006).

Vi sammenligner to grupper, nemlig 30-procents-stikprøven af den totale befolkning (i modsætning til de ovenstående analyser i dette kapitel har vi i det efterfølgende fjernet de personer, der har valgt opsat folkepension fra 30-procents-stikprøven) og den fulde population af personer på opsat folkepension.

I figur 4.8 ser vi fordelingen af de personer, for hvem der i Danmarks Statistiks sammenhængende socialstatistik er noteret et antal præsterede timer i løbet af et beskæftigelsesår (det er kun timer, der er modtaget løn for, der er noteret, dvs. ikke fravær pga. sygdom eller ferie, dog er betalt overtidssarbejde inkluderet). For at dette kriterium er opfyldt, skal den pågældende person være lønmodtager; enten i den offentlige sektor eller i en privat virksomhed med mere end 10 ansatte. Det betyder, at der ikke er noteret et antal præsterede timer for personer, der er selvstændigt beskæftiget.

FIGUR 4.8

Præsterede timer for lønmodtagere. Personer født 1937-1940 i 30-procents-stikprøve, eksklusive personer født 1. jan.-30. jun. 1939 og eksklusive personer på opsat folkepension.

Anm.: Figuren viser antallet af præsterede timer for lønmodtagere blandt alle personer i 30-procents-stikprøven født i 1937-1940 (med undtagelse af personer født i første halvår af 1939), der har haft en arbejdsindsats på mere end 0 timer årligt i det første hele år, de har været berettiget til folkepension, dvs. det år, de fyldte 68 år for personer født 1939, og det år, de fyldte 66 år for personer født efter 1. juli 1939. Den bagvedliggende statistik stammer fra indberetninger fra arbejdsgivere. Disse indberetninger er kun et lovkrav for offentlige ansættelser og private ansættelser i virksomheder med mere end 10 ansatte. Det betyder, at figuren *ikke* inddrager præsterede timer i små virksomheder med mindre end 10 ansatte og for selvstændigt erhvervsdrivende.

Figur 4.8 viser, at der blandt de 1.003 ud af 22.799 lønmodtagere²⁵ (4,40 pct.), der var noteret for et antal præsterede timer i året, efter de havde nået folkepensionsalderen som 65-årige, i gennemsnit blev arbejdet 957

25. Der foreligger ikke oplysninger om præsterede timer for 21.796 personer; enten fordi de har trukket sig helt tilbage fra arbejdsmarkedet, eller fordi de er selvstændigt erhvervsdrivende eller arbejder i firmaer med mindre end 10 ansatte.

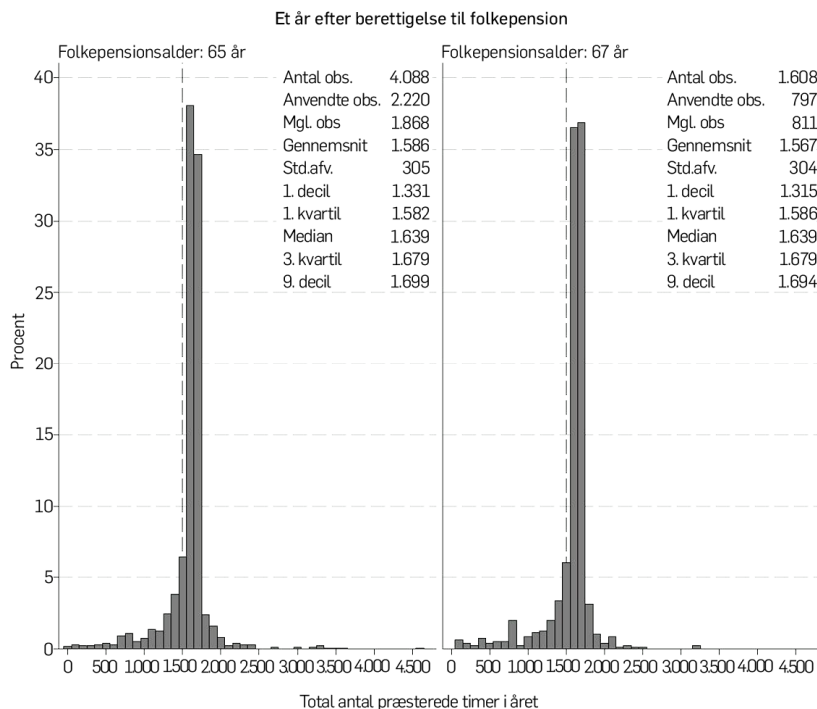
timer om året. For de 766 personer ud af 29.257 lønmodtagere²⁶ (2,61 pct.), der først nåede folkepensionen som 67-årige, blev der i gennemsnit arbejdet 677 timer om året. Beskæftigelseskravet på 1.500 timer om året, der gjaldt frem til 1. juli 2008 og dermed også gjaldt for personer på opsat folkepension i den observerede periode, er markeret med den lodrette, stiplede linje til højre. Den del af fordelingen, der ligger til højre for denne linje, angiver personer, der arbejder mere end beskæftigelseskravet, hvilket potentielt kunne kvalificere dem til opsat folkepension. Af de personer, der var lønmodtagere i det første fulde år, efter de nåede folkepensionsalderen, præsterede 24 pct. mere end det gamle beskæftigelseskrav på 1.500 timer årligt.

I figur 4.9 har vi rapporteret figur 4.8's tilsvarende statistik for den fulde population af lønmodtagere, der har valgt opsat folkepension. Vi har oplysninger om præsterede timer for 52,97 pct. af brugerne af opsat pension. Det skal i den forbindelse noteres, at der ikke findes oplysninger for præsterede timer for selvstændige og ansatte i virksomheder med mindre end 10 ansatte. Derudover kan det ikke udelukkes, at de tilmeldte rent faktisk ikke havde folkepensionen opsat i det observerede år (vi undersøger jo arbejdsudbuddet i året efter folkepensionsalderen), hvorfor der ikke vil være noteret et antal præsterede timer i sammenligningsåret. Blandt de personer, som der er noteret et præsteret antal timer for, har de, der kunne modtage folkepension som 65-årige, i gennemsnit arbejdet 1.586 timer, og de, der kunne trække sig tilbage som 67-årige, i gennemsnit arbejdet 1.567 timer. I figur 4.9 har vi markeret beskæftigelseskravet på 1.500 timer årligt med den stiplede, lodrette linje til højre. Gennemsnittet ligger højere end beskæftigelseskravet for de personer, der har opsat pensionen. Vi finder endvidere, at 68,19 pct. af lønmodtagerne på opsat folkepension præsterede 1.500 timer eller mere i løbet af det første fulde år, efter at folkepensionsalderen var nået. Personer i beskæftigelse, der har præsteret mindre end 1.500 timer, har enten ikke overholdt beskæftigelseskravet, eller også har de ikke haft folkepensionen opsat i det fulde år. Sidstnævnte forklaring er mest plausibel, i og med at kun 37 personer i perioden 1. juli 2004 til 31. december 2006 har fået et engangsbeløb udbetalt, fordi de ikke overholdt beskæftigelseskravet.

26. Der foreligger ikke oplysninger om præsterede timer for 28.491 personer; enten fordi de har trukket sig helt tilbage fra arbejdsmarkedet, eller fordi de er selvstændigt erhvervsdrivende.

FIGUR 4.9

Præsterede timer for lønmodtagere på opsat folkepension. Personer født 1937-1941.

Anm.: Figuren viser antallet af præsterede timer for lønmodtagere med opsat pension født i 1937-1940 (med undtagelse af personer født i første halvår af 1939), der har haft en arbejdsindsats på mere end 0 timer årligt i det første hele år, de har været berettiget til folkepension, dvs. det år, de fyldte 68 år for personer født før 1. juli 1939, og det år, de fyldte 66 år for personer født efter 1. juli 1939. Den bagvedliggende statistik stammer fra indberetninger fra arbejdsgivere. Disse indberetninger er kun et lovkrav for offentlige ansættelser og private ansættelser i virksomheder med mere end 10 ansatte. Det betyder, at figuren *ikke* inddrager præsterede timer i små virksomheder med mindre end 10 ansatte og for selvstændigt erhvervsdrivende.

Det overordnede billede er således, at de lønmodtagere, der har valgt opsat folkepension, typisk arbejder flere timer end deres jævnaldrende, der stadigvæk er tilknyttet arbejdsmarkedet. Dog er der stadig en væsentlig andel (24 pct.) af dem, der ikke var tilmeldt opsat folkepension, men som alligevel arbejdede, efter de nåede folkepensionsalderen, der faktisk var berettiget til opsat folkepension.

SAMMENFATNING

- I alt har 6.098 personer tilmeldt sig opsat folkepension fra 1. juli 2004 til 31. december 2006. Blandt personer født i årgangene 1937-1941 svarer dette til, at omtrent hver tiende af dem, der ikke var lønmodtagere eller førtidspensionister året før, de var berettiget til folkepension, tilmeldte sig ordningen om opsat folkepension.
- Fra 1. juli 2004 til 31. december 2006 har der været mellem 150 og 250 tilmeldinger til opsat folkepension om måneden.
- I de fleste tilfælde har brugerne (de tilmeldte) meldt sig til på det tidligst mulige tidspunkt, dvs. som 65-årige for personer født efter 1. juli 1939 og som 67-årige for personer født før 1. juli 1939.
- Mænd, boligejere samt personer med lang uddannelse og en høj bruttoindkomst er overrepræsenterede blandt brugerne af opsat folkepension.
- 68 pct. af brugerne er lønmodtagere året før, de er berettiget til folkepension, 20 pct. er selvstændigt erhvervsdrivende, og 10 pct. er topledere.
- 29,57 pct. af alle topledere i årgangene 1937-1941 har tilmeldt sig opsat folkepension.
- Under antagelse af, at brugerne af opsat folkepension har kunnet opretholde deres lønindkomst fra året før, de blev berettiget til folkepension, når de når folkepensionsalderen, ville 31,64 pct. af de tilmeldte ikke været berettiget til folkepensionens grundbeløb.
- Personer, der har tilmeldt sig opsat folkepension, har arbejdet mere end beskæftigelseskravet på 1.500 timer årligt i det første fulde år, hvor de var berettiget til folkepension.
- Blandt de personer, der var i beskæftigelse, efter de nåede folkepensionsalderen, havde mindst 24 pct. være berettiget til opsat folkepension, hvis de havde valgt den til.

METODER TIL AT EVALUERE EFFEKTEN AF OPSAT FOLKEPENSION

I kapitel 4 viste vi, at det især er højtuddannede mænd med høje indkomster, der vælger opsat folkepension. Nu fortsætter vi analysen med at evaluere, hvilken effekt muligheden for at vælge opsat folkepension har haft på antallet af præsterede timer efter pensionsalderen samt på tilbagetrækningsalderen. I dette kapitel diskuterer vi de metoder, vi bruger for at evaluere effekten af opsat folkepension på arbejdsudbuddet.

EFFEKTER PÅ ARBEJDSUDBUD?

DET IDEELLE EFFEKTMÅLINGSDSIGN

Den ideelle måde at evaluere effekten af en lovændring på er at finde to grupper, der på alle tænkelige måder er ens, men hvor kun den ene gruppe påvirkes af lovændringen. Ved at undersøge forskellen i adfærden mellem de to grupper kan der findes et mål for effekten af lovændringen. Skulle dette ideelle design gennemføres for opsat folkepension, skulle indførelsen af ordningen – lovændringen – have været gennemført anderledes. Hvis man fx i stedet for at give *alle* danske folkepensionister mulighed for at vælge opsat folkepension kun havde givet en tilfældig halvdel af den folkepensionsberettigede del af befolkningen denne mulighed, ville det have været muligt at lave et ideelt design. Ved at sam-

menligne antallet af arbejdede timer for dem, der således ikke kunne opsætte folkepensionen, med antallet af arbejdede timer for dem, der kunne, havde effekten af opsat pension kunnet måles.

Figur 5.1 visualiserer, hvordan effekten af opsat pension på baggrund af ovenstående eksempel ideelt havde kunnet måles. Befolkningen i pensionsalderen inddeles tilfældigt i to grupper: en gruppe, der får mulighed for at opsætte folkepensionen (*treatment*-gruppen, som altså påvirkes af lovændringen, gruppe 1), og en gruppe, der ikke får denne mulighed (kontrolgruppen, som altså ikke påvirkes af lovændringen, gruppe 2).

For at effekten skal kunne måles, skal det være helt tilfældigt, hvem der havner i hver gruppe. Der skal være tale om en såkaldt randomisering. Eksempler på randomisering er:

1. at personer født på en lige dag tilhører gruppe 1, mens personer født på en ulige dag tilhører gruppe 2, fordi det kan antages, at det er fuldstændig tilfældigt, om man i sin tid blev født på en lige eller ulige dag i måneden
2. at nogle blev berettiget (gruppe 1), mens andre ikke blev berettiget til en ordning (gruppe 2), afhængigt af om man var født før eller efter en bestemt dato (det, som faktisk er gældende for opsat folkepension, hvor personer født efter 1. juli 1939 er berettiget som 65-årige, mens personer født før 1. juli 1939 ikke er berettiget som 65-årige)
3. at ordningen fx kun blev indført i nogle tilfældigt udvalgte kommuner.

For at det ideelle effektmålingsdesign skulle kunne lade sig gøre, måtte der kun indføres én lovændring på indførelsestidspunktet. For hvis der indførtes flere lovændringer på præcis samme tidspunkt, ville vi i effektmålingen ikke kunne sondre mellem effekterne af de forskellige lovændringer. Med andre ord: Alt andet skal være uændret.

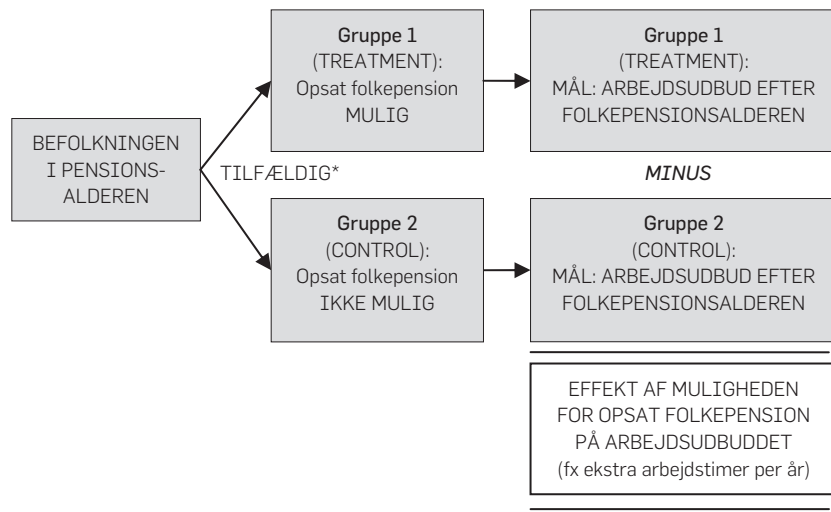
Hvis ovenstående krav til et ideelt design kunne overholdes, kunne effektmålingen gennemføres ved at se på forskellen mellem, hvor meget gruppe 1 og gruppe 2 arbejdede efter folkepensionsalderen.

I effektmålingen af opsat pension er vi interesserede i at sammenligne, hvor mange timer de, der havde mulighed for at tilmelde sig ordningen (gruppe 1), arbejdede efter folkepensionsalderen, med hvor

mange timer de, der ikke havde mulighed for at tilmelde sig ordningen, arbejdede efter folkepensionsalderen.

FIGUR 5.1

Det ideelle design.

Anm.: TILFÆLDIG (RANDOMISERING): Lige/ulige fødselsdag; Født før/efter bestemt dato; Gennemførelse i forskellige kommuner.

Desværre – for effektmålingen – er udførelsen af det ideelle design ikke mulig, og derfor har vi opstillet to modificerede design.

Design 1: Hvis vi bruger randomiseringsmetoden ved at se på arbejdsudbuddet for personer født før eller efter 1. juli 1939 i det år (2004), hvor opsat folkepension blev indført, kan vi *ikke* måle den 'rene' effekt af opsat folkepension, fordi folkepensionsalderen på nøjagtig samme tidspunkt blev sat ned fra 67 til 65 år. Gennemføres dette design alligevel, måler vi effekten af nedsat folkepensionsalder og muligheden for opsat folkepension under ét.

Design 2: Hvis vi vil have adskilt effekterne af nedsat folkepensionsalder og muligheden for opsat folkepension, er vi nødt til at sammenligne arbejdsudbuddet for 67-årige i to forskellige årgange (dem født i 1936 og 1937) på to forskellige tidspunkter (i 2003 og 2004). Dette design er muligt under antagelse af, at efterspørgslen efter 67-årig arbejdskraft er konstant i målingsårene 2003 og 2004. Nøjere gennemgang af metoderne for Design 1 og 2 foretages nedenfor.

Da det ikke er muligt at gennemføre det ideelle design af en effektmåling af opsat folkepension, men kun modificerede udgaver, beriger vi analysen med en interviewundersøgelse og simulering af tilbagetrækningsalderen. Alt i alt bruger vi derfor tre forskellige metoder:

- Vi sammenligner grupper, der har mulighed for at opsætte folkepensionen, med grupper, der ikke har mulighed for at opsætte folkepensionen, men som er forskellige i forhold til, hvornår de er født, jf. nedenstående design 1 og 2.
- Vi bruger informationer fra et spørgeskema om effekten af opsat pension på arbejdsudbuddet.
- Vi simulerer tilbagetrækningsalderen i befolkningen.

Alt i alt giver disse tre metoder en samlet evaluering af ordningen om opsat folkepension. I dette kapitel fortsætter vi med en til bundsgående beskrivelse af design 1 og 2., mens resultaterne fra effektevalueringen præsenteres i kapitel 6. Informationerne fra spørgeskemaet præsenterer vi i kapitel 7, og vi simulerer tilbagetrækningsalderen i befolkningen i kapitel 8.

DESIGN 1 – EFFEKTMÅLING AF OPSAT PENSION OG NEDSAT FOLKEPENSIONSALDER UNDER ÉT

Muligheden for at opsætte folkepensionen blev en realitet den 1. juli 2004. Alle personer, der havde opnået folkepensionsalderen ved denne dato, havde mulighed for at udskyde folkepensionen og deltage aktivt på arbejdsmarkedet mod senere at få forhøjet den løbende folkepension med et tillæg for opsat pension. Også personer, der allerede havde trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet før den 1. juli 2004, havde mulighed for at vælge at begynde at arbejde igen og opsætte folkepensionen. Dog havde kommunerne kun pligt til at orientere kommende pensionister om muligheden for opsat pension. Dermed var det kun de personer, der opnåede folkepensionsalderen den 1. juli 2004 eller senere, som havde krav på at blive informeret om muligheden for opsat folkepension.

Samme dag (den 1. juli 2004), som ordningen om opsat pension trådte i kraft, blev folkepensionsalderen sænket. Personer født den 1. juli 1939 eller senere, som altså fyldte 65 år tidligst den 1. juli 2004, havde mulighed for at gå på folkepension, når de fyldte 65 år, mens personer

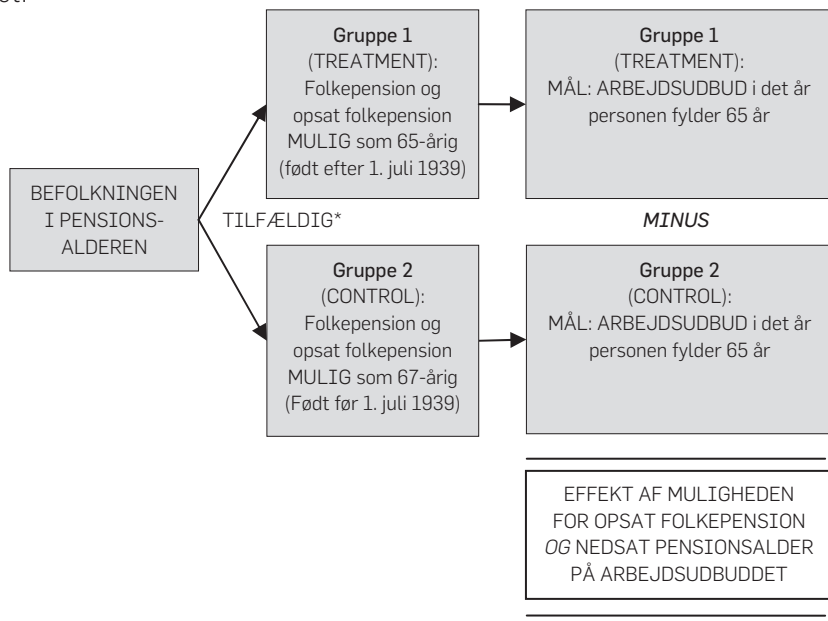
født før den 1. juli 1939 først havde mulighed for at gå på folkepension, når de fyldte 67 år.

For personer født i 1939 eksisterer der altså to grupper: de, der er født efter den 1. juli 1939, og som dermed kunne gå på folkepension og opsat pension, da de fyldte 65 år (Gruppe 1), og de, der er født før den 1. juli 1939, og som dermed først kunne gå på folkepension (og dermed også på opsat pension), da de fyldte 67 år (Gruppe 2). Ved at sammenligne disse to grupper får vi målet for, hvor meget ændringen i folkepensionsalderen og muligheden for opsat pension påvirker arbejdsudbuddet for personer over 65 år. Vi kan dog ikke adskille effekterne af opsat folkepension og sænket tilbagetrækningsalder fra hinanden. Derudover kan vi ikke udelukke, at de ændrede muligheder for efterløn påvirker resultaterne. I *treatment*-gruppen (dvs. den gruppe, der kunne vælge opsat folkepension og at trække sig tilbage, når de fyldte 65 år) er det kun muligt at være på efterløn, indtil man fylder 65 år. I kontrolgruppen er det til gengæld muligt at være på efterløn, indtil man fylder 67 år. En person i *treatment*-gruppen, der havde planlagt at gå på efterløn, når han/hun fyldte 65 år, blev derfor nødt til at vælge mellem at gå på folkepension, når han/hun fyldte 65 år, eller blive ved med at arbejde. Da folkepensionen er lavere end efterlønnen, er det muligt, at personer, der havde planlagt at gå på efterløn, når de fyldte 65 år, i stedet blev ved med at arbejde, og at denne effekt på arbejdsudbuddet bidrager til antallet af arbejdede timer, som vi observerer for *treatment*-gruppen. Det er dog relativt ualmindeligt at gå på efterløn som 65-årig. For personer født i 1937, som var i beskæftigelse ved 64-års-alderen (dvs. som ikke var på efterløn eller førtidspension), gik ca. 1.380 personer på efterløn som 65-årige. Disse 1.380 personer udgør ca. 11 pct. af de beskæftigede 64-årige. De fleste, der går på efterløn, gør det dermed, før de fylder 65 år. Man må derfor formode, at betydningen af efterløn på arbejdsudbuddet ved 65-års-alderen er lille.

Figur 5.2 illustrerer, hvordan vi sammenligner arbejdsudbuddet for personer, der havde mulighed for at opsætte pensionen, og for personer, der ikke havde denne mulighed.

FIGUR 5.2

Design 1 – Effektmåling af opsat pension og nedsat folkepension under ét.

Anm.: TILFÆLDIG (RANDOMISERING): Født før/efter 31. juli 1939.

Fordelen ved denne sammenligning er, at personer i *treatment*- og kontrol-gruppen er blevet valgt tilfældigt ud fra, hvilken dato de er født. Vi antager med andre ord, at det er tilfældigt, om man er født på den ene eller anden side af 1. juli 1939. Det gør, at grupperne er helt ens med undtagelse af, at den ene gruppe påvirkes af lovændringen, mens den anden gruppe ikke gør (vi antager altså, at der ikke er nogen systematiske forskelle mellem dem, der er født før den 1. juli 1939, og dem, der er født efter den 1. juli samme år). Ulempen ved denne sammenligning er som tidligere nævnt, at vi ikke udelukkende kan måle effekten af opsat folkepension.

De to lovændringer arbejder i hver sin retning i forhold til arbejdsudbuddet. På den ene side vil den nedsatte folkepensionsalder fra 67 til 65 år gøre, at arbejdsudbuddet falder blandt de 65-årige. På den anden side gør muligheden for opsat folkepension det mere attraktivt at arbejde efter folkepensionsalderen, hvilket vil trække arbejdsudbuddet op blandt de 65-årige. Derudover kan den tabte mulighed for efterløn fra 65-års-alderen også bidrage til at trække arbejdsudbuddet op.

Hvis effektmålingen, som det kan forventes, har et negativt resultat, betyder det, at den negative effekt af den nedsatte pensionsalder dominerer over den positive effekt af opsat folkepension på arbejdsudbuddet. Men vi kan ikke derved entydigt sige, om opsat folkepension har haft nogen effekt overhovedet.

Hvis effektmålingen derimod giver et positivt resultat (dvs. hvis personer, der kunne vælge opsat folkepension, arbejder mere end personer, der ikke kunne vælge opsat folkepension), betyder det, at den positive effekt af opsat folkepension sammen med den positive effekt af den tabte mulighed for efterløn kompenserer for nedsættelsen af pensionsalderen. Selv om vi ikke forventer, at den tabte mulighed for efterløn har nogen stor betydning for arbejdsudbuddet, er det ikke muligt entydigt at sige, at opsat folkepension har haft en positiv effekt på arbejdsudbuddet blandt de 65-årige, fordi vi ikke kan sondre mellem effekten af den tabte efterløn og effekten af opsat folkepension.

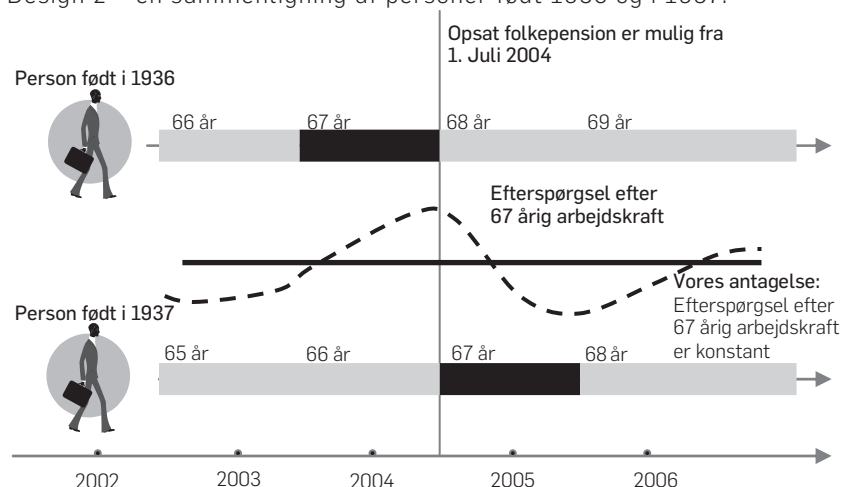
DESIGN 2 – EFFEKTMÅLING AF OPSAT FOLKEPENSION ALENE BLANDT 67-ÅRIGE I 2003 OG 2004

For at isolere den rene effekt af opsat folkepension bliver vi nødt til at sammenligne forskellige årgange, der først var berettiget til folkepension som 67-årige, men som adskiller sig fra hinanden ved, at kun den ene årgang var berettiget til opsat folkepension som 67-årige. Dette gøres ved at sammenligne arbejdsudbuddet blandt 67-årige født i anden halvdel af 1936 i 2003 (dvs. året, før opsat folkepension blev mulig) med arbejdsudbuddet blandt 67-årige født i anden halvdel af 1937 i 2004 (dvs. året, hvor opsat folkepension blev mulig).

Problemet med denne sammenligning er, at andre faktorer – fx arbejdsløshedstallene i Danmark og efterspørgslen på 67-årig arbejdskraft – kan have påvirket, hvor mange ældre der blev på arbejdsmarkedet efter folkepensionsalderen, og hvor meget de arbejdede i de to år. Dette kan medføre, at vi overvurderer eller undervurderer effekten af opsat pension. Figur 5.3 viser, hvordan vi sammenligner forskellige årgange for at evaluere effekten af opsat pension.

FIGUR 5.3

Design 2 – en sammenligning af personer født 1936 og i 1937.

For at undersøge, hvordan muligheden for at opsætte folkepensionen påvirker tilbagetrækningsalderen, sammenligner vi tilbagetrækningsadfærden hos en gruppe, der havde mulighed for at opsætte folkepensionen, med en gruppe, der ikke havde denne mulighed. Personer født fx i anden halvdel af 1937 havde mulighed for at vælge opsat folkepension samme dag, som de kunne gå på folkepension, men hvordan kan vi finde en god kontrolgruppe for personer født i anden halvdel af 1937? To betingelser skal være opfyldt for, at der er tale om en god kontrolgruppe: gruppen skal ligne den gruppe, vi er interesseret i, så meget som muligt, og gruppen skal ikke påvirkes af den lovændring, som vi evaluerer. På grund af sidstnævnte betingelse er det ikke muligt at sammenligne personer født i den sidste halvdel af 1937 med personer født i den første halvdel af 1937. Selv om disse personer ikke blev påvirket direkte af muligheden for opsat pension, er det muligt, at deres tilbagetrækningsadfærd blev påvirket, fordi de var beviste om, at det snart ville være muligt at opsætte folkepensionen og derfor blev på arbejdsmarke-

det længere, end de ellers ville have gjort.²⁷ Det er usandsynligt, at beslutningen om at blive på arbejdsmarkedet, efter man fyldte 67 år, påvirkedes af fremtidige muligheder for opsat pension for personer født i 1936,²⁸ og derfor bruger vi denne gruppe som kontrolgruppe. Vi sammenligner altså, hvor meget personer født i anden halvdel af 1936 (som altså ikke havde mulighed for opsat pension) arbejdede, efter de fyldte 67 år, med, hvor meget personer født et år senere arbejdede efter, de fyldte 67 år. Hvis efterspørgslen efter 67-årig arbejdskraft varierede stærkt i de to år, der er tale om (som den stiplede linje illustrerer), udtrykker forskellen i beskæftigede timer mellem kontrol- og *treatment*-gruppen ikke kun effekten af opsat folkepension, men også effekten af forskelle i efterspørgsel efter 67-årig arbejdskraft. Har efterspørgslen efter 67-årig arbejdskraft været konstant (som i den sorte linje), er forskellen mellem arbejdsudbuddet blandt 67-årige personer født 1936 og blandt 67-årige personer født 1937 et godt mål for effekten af opsat folkepension for denne aldersgruppe.

TIDEN OMKRING INDFØRELSEN

Omkring indførelsen af opsat pension var beskæftigelsen blandt 50-66-årige stort set konstant omkring 50 pct. (se kilde 5). Vi har desværre ikke kunnet finde nogen oplysninger om beskæftigelsen blandt 67-årige, men eftersom beskæftigelsen blandt 50-66-årige var konstant, er det sandsynligt, at den heller ikke varierede særligt meget for de 67-årige. Vi arbejder derfor ud fra, at personer født i anden halvdel af 1936 er en god kontrolgruppe for personer født i anden halvdel af 1937.

27. Det er dog tvivlsomt, om opsat pension i realiteten havde nogen betydning for disse kohorters beslutning om at blive på arbejdsmarkedet, især med tanke på, at kun 192 personer havde opsat folkepensionen den 1. juli 2004.

28. Loven om opsat pension blev vedtaget af folkettingen den 22. april 2004, og forslaget blev første gang fremsat den 21. januar 2004 (Folketinget, 2004).

RESULTATER AF EFFEKT MÅLING

Vi beskrev forskellige metoder til at måle effekten af opsat folkepension i det foregående kapitel. Vi gør nu rede for, hvilke effekter vi finder. Vi bruger to forskellige mål for at undersøge effekten af opsat folkepension: antal præsterede timer og tilbagetrækningsalder.

Antal præsterede timer måles hvert år af arbejdsgiveren og er summen af alle arbejdede timer. Det betyder, at de timer, den ansatte var syg eller på ferie, ikke er inkluderet, mens timer på overtid er. Alle timer, som tæller med i beskæftigelseskravet, er altså ikke med i antallet af præsterede timer. Antal arbejdede timer ifølge beskæftigelseskravet er altså normalt lidt højere end antal præsterede timer. Da vi kun er interesserede i forskellen mellem dem, der har haft mulighed for opsat folkepension, og dem, der ikke har haft denne mulighed, og vores mål er det samme for begge grupper, har det ikke nogen betydning, at vores definition af arbejdede timer ikke er helt den samme som den, der bruges for at afgøre, om beskæftigelseskravet er opfyldt.

Antal præsterede timer og tilbagetrækningsalder indrapporteres kun for lønmodtagere i virksomheder med mere end 10 ansatte. Af denne grund er selvstændige udelukket fra analyserne nedenfor. Da selvstændige er overrepræsenterede blandt dem, der vælger opsat folkepension, er det derfor muligt, at vores resultater undervurderer effekten af opsat folkepension på antallet af præsterede timer og tilbagetrækningsalder.

For at måle effekten af opsat pension på antallet af præsterede timer for personer født i 1939 bruger vi først design 1 (se kapitel 5). Vi undersøger først, hvordan opsat folkepension har påvirket arbejdsudbuddet i 2004, og derefter effekten i perioden fra 2004 til 2006. Derefter undersøger vi effekten af opsat folkepension i den del af befolkningen, der formodentlig påvirkedes mest af ordningen, nemlig de personer, som stadigvæk var i arbejde i 64-års-alderen.

Vi bruger derefter design 2 (se kapitel 5) for at måle effekten af opsat folkepension for personer født i anden halvdel af 1937.

For at undersøge effekten af opsat pension på tilbagetrækningsalderen bruger vi design 1 på personer født i 1939. Som for præsterede timer undersøger vi først effekten i hele befolkningen og derefter effekten for de personer, der stadigvæk var i arbejde i 64-års-alderen. Vi undersøger kun 1939-årgangen for at evaluere effekten af opsat folkepension på tilbagetrækningsalder. Vores begrundelser for denne begrænsning bliver nærmere diskuteret nedenfor.

Vores resultater viser, at muligheden for opsat folkepension kan have forøjet antallet af præsterede timer i 65-års-alderen for personer født i 1939. Effekten er i gennemsnit ca. 20 timer per år per person i aldersgruppen og er på grænsen til at være statistisk signifikant.

Fra 65-67-års-alderen arbejder personer, der kunne vælge opsat folkepension, lige så meget eller mindre (kun signifikant i nogle modeller) end de tilsvarende personer, som ikke kunne vælge opsat folkepension (og først kunne trække sig tilbage ved 67-års-alderen). På længere sigt får den negative effekt af en tidligere tilbagetrækningsalder altså mere betydning for arbejdsudbuddet.

Muligheden for opsat folkepension har dog haft en positiv effekt for højtuddannede personer født i 1937. Ifølge vores resultater arbejdede disse personer ca. 280 timer mere i 67-års-alderen, end de ville have gjort uden opsat folkepension.

Opsat folkepension har ikke haft nogen signifikant effekt på tilbagetrækningsalder.

EFFEKTEN AF OPSAT FOLKEPENSION PÅ ANTALLET AF PRÆSTEREDE TIMER FOR PERSONER FØDT I 1939 – DESIGN 1

For at måle effekten af opsat folkepension har vi undersøgt forskelle i antallet af præsterede timer i 2004 samt over perioden 2004-2006 for personer, der var født i første halvdel af 1939 (og altså blev 65 år i første halvdel af 2004), og personer, der var født i anden halvdel af 1939 (og altså blev 65 år i anden halvdel af 2004). Forskellen mellem de to grupper er, at de personer, der er født i anden halvdel af 1939, kan trække sig tilbage, når de fylder 65 år, og vælge opsat folkepension lige fra deres 65-års fødselsdag, mens de personer, der er født i den første halvdel af 1939, først kan trække sig tilbage, når de fylder 67 år og dermed også først kan vælge opsat folkepension fra 67-års-alderen. Effekten af opsat folkepension inkluderer dermed også effekten af en tidligere tilbagetrækningsalder, og vi kan ikke separere disse to effekter (se design 1, kapitel 5). Som vi tidligere har diskuteret, kan den tabte mulighed for efterløn fra 65-67-år også påvirke antallet af arbejdede timer positivt hos den gruppe, der havde mulighed for opsat folkepension.

ANTAL PRÆSTEREDE TIMER VED 65-ÅRS-ALDEREN

I tabel 6.1 viser vi, hvordan muligheden for at kunne vælge opsat folkepension fra man fylder 65 år, påvirker antallet af præsterede timer i det år, man blev 65 år (dvs. i 2004). Vi måler antallet af præsterede timer i hele 2004, men der kan højst være tale om at have pensionen opsat i fem måneder (personer født i juli kan højst have pensionen opsat fra august til december). Derfor kan opsat pension kun påvirke arbejdsudbuddet i lidt mindre end halvdelen af året.

Vi undersøger tre forskellige stikprøver:

1. personer født i juni og juli 1939 (hvor personer født i juli kunne vælge opsat pension i 2004)
2. personer født i maj, juni, juli og august 1939 (hvor personer født i juli og august kunne vælge opsat pension i 2004)
3. personer født i april, maj, juni, juli, august og september 1939 (hvor personer født i juli, august og september kunne vælge opsat pension i 2004).

TABEL 6.1

Effekten af opsat pension på antallet af præsterede timer i 2004 for personer født i juni og juli 1939.

Model	1.	2.	3.
Opsat pension	25,11 (14,30)*	20,47 (13,86)	20,21 (75,13)
Køn	-	54,51 (14,18)***	55,65 (14,19)***
Grundskole	-	-94,62 (38,98)**	-79,54 (52,89)
Gymnasium/- erhvervsfaglig	-	-39,03 (39,09)	-51,34 (53,12)
Kort videregående	-	Reference	Reference
Mellemlang videregående	-	23,82 (42,77)	-0,70 (58,41)
Lang videregående	-	377,46 (52,56)***	407,82 (79,50)***
Gift	-	Reference	Reference
Enke	-	15,17 (22,77)	14,44 (22,78)
Fraskilt	-	34,65 (19,95)*	35,09 (19,96)*
Grundskole * opsat	-	-	-29,71 (78,03)
Gymnasium * opsat	-	-	23,93 (78,38)
Kort videre- gående * opsat	-	-	Reference
Mellemlang videre- gående * opsat	-	-	49,36 (85,71)
Lang videre- gående * opsat	-	-	-47,62 (107,42)
Konstant	89,71 (10,19)***	96,31 (39,36)**	95,76 (51,79)*
Observationer	2.579	2.515	2.515

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

Anm.: Resultater fra lineær regression. Standardfejlen i parentes viser, hvor præcist koefficienten er estimeret. Jo højere standardfejl i forhold til den estimerede koefficient, desto usikrere er koefficienten estimeret.

Jo flere måneder, der inkluderes, desto større bliver stikprøven, men samtidig øges risikoen for, at der er systematiske forskelle mellem *treatment*- og kontrolgruppen, og antallet af måneder, hvor pensionen kan være opsat, er også lavere jo senere på året, personen er født. Resultaterne for stikprøve 2 og 3 skal derfor mest ses som en følsomhedsanalyse og præsenteres i tabel A6.1 i appendiks. Vi bruger en lineær regression for at måle effekten af opsat folkepension på antal præsterede timer i 2004 samt i perioden 2004-2006, og vi estimerer tre forskellige modeller. I den første model inkluderer vi kun variabelen 'opsat pension', som er en dummy-variabel²⁹, som er lig 1, hvis personen er født den 1.

29. En dummy-variabel er en binær variabel, som enten er lig 0 eller 1.

juli 1939 eller senere, og lig 0, hvis personen er født før denne dato. I den anden model inkluderer vi en dummy-variabel for køn (variablen er 1 for mænd og 0 for kvinder) samt dummys for uddannelsesniveau og civilstatus. I den tredje model inkluderer vi desuden interaktioner mellem uddannelsesniveau og dummyen for opsat pension. Den deskriptive statistik i kapitel 4 viste, at det især er højtuddannede personer, der vælger opsat folkepension. Formålet med interaktionsvariablerne er dermed at undersøge, om effekten af muligheden for opsat folkepension adskiller sig fra forskellige uddannelseskategorier. Det skal dog noteres, at hvis der ikke er nogen systematiske forskelle i karakteristika mellem de personer, som er født før, og dem, som er født efter den 1. juli, så er det ikke nødvendigt at inkludere forklarende variabler for at få en korrekt værdi på koefficienten for opsat pension-dummyen.

Resultaterne i tabel 6.1 viser, at der er en svag positiv effekt af muligheden for opsat folkepension på antallet af præsterede timer i 65-års-alderen. De personer, der kunne vælge opsat pension, da de fyldte 65 år, arbejdede i gennemsnit ca. 20 timer mere i 2004 end personer, der ikke kunne vælge opsat pension, da de fyldte 65 år. Da det kun var muligt at have pensionen opsat i højst fem måneder i 2004, er den totale positive effekt af opsat folkepension ved 65-års-alderen formodentlig ca. dobbelt så stor på årsbasis, dvs. ca. 40-50 timer. Effekten er dog kun statistisk signifikant (på 10-procents-niveauet) i én af modellerne. Selv om effekten ikke er særlig stor, er det alligevel overraskende, at vi overhovedet ser en positiv effekt, fordi de personer, der er født i første halvdel af året, først har mulighed for at gå på folkepension ved 67-års-alderen, dvs. to år senere end de personer, som har mulighed for at vælge opsat folkepension. En mulig forklaring på den positive effekt er, at ca. 77 pct. af personerne født i 1939, allerede har valgt at gå på efterløn eller er på førtidspension ved 65-års-alderen (se den deskriptive statistik i kapitel 4). Den positive effekt på antal arbejdede timer kan altså ses som en positiv effekt for de personer, der ikke havde valgt (henholdsvis ikke var nødt til) at trække sig tidligt tilbage. Det er også muligt, at det er personer i *treatment*-gruppen, der havde planlagt at gå på efterløn, når de fyldte 65 år, men som nu bliver ved med at arbejde, fordi det kun er muligt at gå på folkepension, når man fylder 65 år. Dermed kan den tabte efterløn også have en positiv betydning for arbejdsudbuddet.

Resultaterne i tabel 6.1 viser også, at mænd arbejdede ca. 50 timer mere end kvinder ved 65-års-alderen i 2004, og at personer med en

lang videregående uddannelse arbejdede ca. 370 timer mere om året end personer med en kort videregående uddannelse, mens personer med en grundskoleuddannelse i gennemsnit arbejdede ca. 95 timer mindre end personer med en kort videregående uddannelse. Fraskilte personer arbejdede ca. 35 timer mere end gifte personer. Køn og især uddannelsesniveau påvirker dermed antallet af arbejdede timer i højere grad end muligheden for opsat folkepension. Interaktionerne mellem uddannelsesniveau og opsat pension er insignifikante. Opsat pension har dermed påvirket antallet af præsterede timer på den samme måde for alle uddannelsesgrupper i 2004.

ANTAL PRÆSTEREDE TIMER FRA 65- TIL 67-ÅRS-ALDEREN

Vi går nu videre til at vise, hvordan opsat pension har påvirket det totale antal præsterede timer fra 65- til 67-års-alderen (dvs. i 2004, 2005 og 2006). Det skal noteres, at personer født i juni faktisk kunne vælge opsat folkepension i højst seks måneder i 2006. Dermed er det muligt, at effekten af opsat folkepension egentlig er lidt større end den effekt, vi finder i tabel 6.2.³⁰ Vi estimerer de samme modeller som i tabel 6.1. Resultaterne præsenteres i tabel 6.2 for stikprøve 1 (juni-juli) samt i tabel A6.2 i appendiks for stikprøve 2 (maj-august) og stikprøve 3 (april-september).

30. Vi har også estimeret effekten af opsat folkepension på antallet arbejdede timer i 2005 (dvs. ved 66-års-alderen). I 2005 havde personerne i *treatment*-gruppen mulighed for at vælge opsat folkepension i hele året, mens personerne i kontrolgruppen ikke kunne vælge opsat folkepension. Vi finder, at personer, der havde mulighed for opsat folkepension, og som havde en mellemlang videregående uddannelse, arbejdede 128,5 timer *mindre* i 66-års-alderen. For personer med andre uddannelsesniveauer er der ikke nogle signifikante forskelle i antal præsterede timer.

TABEL 6.2

Effekten på antal præsterede timer i alt fra 65- til 67-års-alderen for personer født den 1. juli 1939 eller senere.

Model	1.	2.	3.
Opsat pension	36,85 (33,52)	22,80 (32,52)	65,11 (176,87)
Køn	-	140,15 (33,26)***	143,06 (33,30)***
Grundskole	-	-183,52 (91,87)**	-137,79 (125,81)
Gymnasium/ erhvervsfaglig	-	-60,76 (92,13)**	-79,34 (126,34)
Kort videregående	-	Reference	Reference
Mellemlang videregående	-	31,59 (100,84)	53,44 (138,62)
Lang videregående	-	983,29(125,02)***	1145,65 (188,73)***
Gift	-	Reference	Reference
Enke	-	40,64 (53,56)	38,37 (53,57)
Fraskilt	-	68,73 (46,71)	70,93 (46,73)
Grundskole * opsat	-	-	-93,39 (183,63)
Gymnasium * opsat	-	-	31,70 (184,45)
Kort videre- gående * opsat	-	-	Reference
Mellemlang videre- gående * opsat	-	-	-46,58 (201,79)
Lang videre- gående * opsat	-	-	-269,35 (254,52)
Konstant	206,40 (23,89)***	192,29 (92,79)**	170,90 (123,24)
Observationer	2.544	2.480	2.480

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

Anm.: Resultater fra lineær regression. Standardfejlen i parentes viser, hvor præcist koefficienten er estimeret. Jo højere standardfejl i forhold til den estimerede koefficient, desto usikrere er koefficienten estimeret.

Over hele perioden 2004-2006 er der ikke nogen signifikant forskel i antal præsterede timer mellem dem, der havde mulighed for at vælge opsat folkepension, og dem, der ikke havde mulighed for at vælge opsat folkepension. Det betyder, at personer, som havde mulighed for opsat folkepension og for at trække sig tilbage som 65-årige, i gennemsnit arbejdede lige så meget mellem 65- og 67-års-alderen som personer, som først kunne trække sig tilbage som 67-årige. Som tidligere arbejder mænd og højtuddannede signifikant mere end kvinder og lavtuddannede. Interaktionsvariablerne mellem opsat folkepension og uddannelsesniveau viser, at personer med lang videregående uddannelse, som kunne vælge opsat folkepension, præsterede mellem 350 og 400 timer *mindre* i 2004-2006 end de tilsvarende personer, som ikke kunne vælge opsat pension

(dog kun signifikant i stikprøve 2 og 3, se tabel A6.2 i appendiks). Denne forskel kan formodentlig forklares ved, at de, der kunne vælge opsat folkepension, også kunne trække sig tilbage to år tidligere end de, der ikke kunne vælge opsat folkepension. At vi kun ser en signifikant effekt for personer med en lang videregående uddannelse, kan formodentlig forklares ved, at personer med lavere uddannelse alligevel trækker sig tilbage før folkepensionsalderen og dermed ikke påvirkes af, at folkepensionsalderen blev sænket fra 67 til 65 år.

EFFEKTEN AF OPSAT PENSION BLANDT PERSONER, DER VAR I ARBEJDE I 2003

Vi har i tabel 6.1 og 6.2 undersøgt effekten af opsat folkepension i hele befolkningen. Vi har dog tidligere vist, at i alt ca. 77 pct. af befolkningen allerede var på efterløn eller førtidspension året før, de havde mulighed for at gå på folkepension. Da det er meget usædvanligt at gå tilbage til arbejde efter en periode på efterløn eller førtidspension, er det derfor en meget stor del af befolkningen, som formodentlig ikke bliver påvirket af muligheden for opsat folkepension. Vi undersøger derfor effekten af opsat folkepension for den gruppe, der var i arbejde året før, de blev 65 år, og som dermed kan forventes at være blevet påvirket af ordningen. I tabel 6.3 præsenterer vi resultaterne for antal præsterede timer i 2004, og i tabel 6.4 præsenterer vi resultaterne for antal præsterede timer i perioden 2004-2006. Som tidligere findes resultaterne for stikprøve 2 og stikprøve 3 i appendiks.

TABEL 6.3

Effekten af opsat pension på antal præsterede timer i 2004 for personer født i 1939, som var i arbejde i 2003.

Model	1.	2.	3.
Opsat pension	28,19 (56,20)	9,58 (56,71)	-135,65 (242,41)
Køn	-	152,35 (60,14)**	155,30 (60,72)**
Grundskole	-	-123,76 (132,47)	-194,64 (197,54)
Gymnasium/ erhvervsfaglig	-	41,89 (128,49)	-78,52 (192,02)
Kort videregående	-	Reference	Reference
Mellemlang videregående	-	0,65 (135,60)	-100,57 (202,83)
Lang videregående	-	298,38 (145,53)**	372,92 (230,62)
Gift	-	Reference	Reference
Enke	-	122,07 (99,38)	114,30 (100,22)
Fraskilt	-	220,17 (84,86)**	227,29(85,67)*
Grundskole * opsat	-	-	127,71 (267,54)
Gymnasium * opsat	-	-	218,78 (258,99)
Kort videre- gående * opsat	-	-	Reference
Mellemlang videre- gående * opsat	-	-	183,05 (273,08)
Lang videre- gående * opsat	-	-	-83,30 (300,30)
Konstant	424,73 (41,61)***	282,20 (132,14)**	360,73 (185,93)*
Observationer	560	534	534

* signifikant på 10-procents-niveau, ** = signifikant på 5-procents-niveau, *** = signifikant på 1-procents-niveau.

Anm.: Resultater fra lineær regression. Standardfejlen i parentes viser, hvor præcist koefficienten er estimeret. Jo højere standardfejl i forhold til den estimerede koefficient, desto usikrere er koefficienten estimeret.

TABEL 6.4

Effekten af opsat pension på antal præsterede timer i alt fra 65 til 67 år blandt personer født i 1939, som var i arbejde i 2003.

Model	1.	2.	3.
Opsat pension	-12,45 (137,40)	-69,22 (138,44)	-207,43 (593,01)
Køn	-	425,00 (145,96)**	431,94 (147,02)**
Grundskole	-	-171,21 (323,32)	-241,39 (491,16)
Gymnasium/ erhvervsfaglig	-	190,94 (313,25)	-34,62 (476,32)
Kort videregående	-	Reference	Reference
Mellemlang videre- gående	-	-35,19 (330,35)	-38,28 (503,00)
Lang videregående	-	952,11 (357,69)*	1319,33 (570,68)**
Gift	-	Reference	Reference
Enke	-	338,85 (244,24)	332,15 (245,63)
Fraskilt	-	435,70 (205,12)**	454,62 (206,84)
Grundskole * opsat	-	-	121,86 (654,63)
Gymnasium * opsat	-	-	410,20 (632,91)
Kort videre- gående * opsat	-	-	Reference
Mellemlang videre- gående * opsat	-	-	2,29 (667,14)
Lang videre- gående * opsat	-	-	-528,56 (736,15)
Konstant	996,81 (101,82)***	554,44 (322,39)*	627,88 (461,51)
Observationer	539	513	513

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

Anm.: Resultater fra lineær regression. Standardfejlen i parentes viser, hvor præcist koefficienten er estimeret. Jo højere standardfejl i forhold til den estimerede koefficient, desto usikrere er koefficienten estimeret.

Der er ikke nogen signifikant effekt af opsat folkepension blandt personer, der ikke var på førtidspension eller efterløn året, før de fyldte 65 år, hvilket altså betyder, at personer, der kunne vælge opsat folkepension og at trække sig tilbage ved de 65 år, i gennemsnit arbejder lige så meget som personer, som først kunne trække sig tilbage ved de 67 år.³¹ Effekten af opsat folkepension er dermed mindre signifikant i den stikprøve, som kunne forventes at blive mest påvirket af ordningen, nemlig stikprøven med de personer, som var i arbejde i 64-års-alderen. Det er dog sandsynligt, at den sænkede folkepensionsalder er grunden til, at vi ikke

31. Variablen for opsat folkepension har dog en signifikant negativ effekt på antallet af præsterede timer fra 65- til 67-års-alderen i april-september-stikprøven.

finder nogen effekt af opsat pension blandt de personer, som var i arbejde ved 64-års-alderen. Det er jo også først og fremmest denne gruppe, der er blevet påvirket af den sænkede tilbagetrækningsalder. Vi konkluderer derfor, at opsat folkepension har haft en lille positiv effekt på antal præsterede timer for 65-årige i 2004. For perioden 2004-2006 er der ikke nogen forskelle i antal præsterede timer mellem personer, der kunne vælge opsat folkepension og at trække sig tilbage ved 65-års-alderen, og personer, som først kunne trække sig tilbage ved 67-års-alderen.³² Totalt set balanceres den negative effekt af en tidligere folkepensionsalder altså af den positive effekt af opsat folkepension og den positive effekt, som den tabte mulighed for efterløn fra 65- til 67-års-alderen kan have haft på arbejdsudbuddet. De personer, der kunne vælge opsat folkepension, og de, der ikke kunne vælge opsat folkepension, arbejder således lige så meget fra 65- til 67-års-alderen.

EFFEKTEN AF OPSAT FOLKEPENSION PÅ ANTAL PRÆSTEREDE TIMER BLANDT PERSONER FØDT I 1937 – DESIGN 2

Vi undersøger nu, om muligheden for opsat folkepension har haft nogen effekt på antallet af præsterede timer blandt personer født i 1937. Derfor sammenligner vi antal præsterede timer i 2004 (ved 67-års-alderen) for denne årgang med antal præsterede timer for personer født i 1936 i 2003 (dvs. også ved 67-års-alderen). Da muligheden for opsat folkepension introduceredes den 1. juli 2004, inkluderer vi kun personer født efter henholdsvis den 1. juli 1936 og den 1. juli 1937 i estimationerne. Antal præsterede timer er dog målt på årsbasis, så vi kan ikke vide, hvornår de personer, som havde mulighed for at vælge opsat pension, henholdsvis de personer, som ikke havde denne mulighed, faktisk arbejdede. Som tidligere kontrollerer vi for køn, uddannelsesniveau, civilstatus og muligheden for opsat folkepension (variablen 'født 1937' viser effekten af opsat folkepension). Vi inkluderer også interaktionsvariabler mellem uddannelsesniveau og opsat folkepension i modellen. Da opsat pension

32. Vi har også undersøgt effekten af opsat folkepension på antal præsterede timer i 2005 (dvs. ved 66-års-alderen). Der er ingen signifikante forskelle i arbejdsudbud mellem *treatment*- og kontrolgruppen ved 66-års-alderen.

kun kan have haft en effekt fra august til december (muligheden for opsat pension introduceredes jo i juli), underdriver vores mål sandsynligvis effekten af opsat pension. Som tidligere har vi kun informationer om antal præsterede timer for lønmodtagere ansat i virksomheder med mere end 10 ansatte og vi har derfor udelukket selvstændige samt lønmodtagere i små virksomheder fra analyserne.

ANTAL PRÆSTEREDET TIMER I 67-ÅRS-ALDEREN

I tabel 6.5 præsenterer vi, hvordan muligheden for opsat folkepension påvirkede arbejdsudbuddet i 67-års-alderen.

TABEL 6.5

Antal arbejdede timer i 67-års-alderen blandt personer født i 1936 og 1937.

Model	1.	2.	3.
Født 1937	1,94 (4,38)	-3,18 (4,43)	-24,07 (26,02)
Køn	-	30,05 (4,52)***	29,89 (4,52)***
Grundskole	-	-20,19 (13,41)	-31,24 (19,08)
Gymnasium/ erhvervsfaglig	-	-4,87 (13,51)	-10,01 (19,26)
Kort videregående	-	Reference	Reference
Mellemlang videregående	-	31,74 (14,67)**	17,23 (20,91)
Lang videregående	-	289,74 (18,57)***	206,54 (27,79)***
Gift	-	Reference	Reference
Enke	-	19,65 (6,68)***	19,71 (6,78)***
Fraskilt	-	2,35 (6,54)	2,61 (6,53)
Ugift	-	-34,37 (13,58)**	-34,09 (13,59)**
Grundskole * 1937	-	-	21,71 (26,76)
Gymnasium * 1937	-	-	10,32 (27,00)
Kort videre- gående * 1937	-	-	Reference
Mellemlang vide- regående * 1937	-	-	28,49 (29,31)
Lang videre- gående * 1937	-	-	143,41 (37,40)***
Konstant	49,05 (3,12)***	36,08 (13,53)***	46,74 (18,78)**
Observationer	13.653	13.261	

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

Anm.: Resultater fra lineær regression. Standardfejlen i parentes viser, hvor præcist koefficienten er estimeret. Jo højere standardfejl i forhold til den estimerede koefficient, desto usikrere er koefficienten estimeret.

Resultaterne i tabel 6.5 viser, at der ikke er nogen signifikant effekt af at være født i 1937 på antallet af arbejdede timer i 67-års-alderen, dvs. at 67-årige, som kunne vælge opsat folkepension, i gennemsnit ikke arbejdede mere end 67-årige, som ikke kunne vælge opsat folkepension. Effekten af køn og uddannelse på antallet af arbejdede timer i 67-års-alderen er stort set den samme som for 1939-årgangen: mænd og højtuddannede arbejder mere end kvinder og lavtuddannede. Koefficienterne til interaktionsvariablerne viser dog, at personer født i 1937 med lang videregående uddannelse arbejdede ca. 140 timer mere det år, de fyldte 67 år, end personer født i 1936 gjorde ved samme alder. Hvis ikke efterspørgslen på 67-årig arbejdskraft er steget fra 2003 til 2004, viser dette resultat, at opsat folkepension har haft en positiv effekt på antal præsterede timer for højtuddannede i 1937-årgangen. Opsat pension kan kun have påvirket arbejdsudbuddet sidste halvdel af året (fordi ordningen først blev introduceret den 1. juli 2004). Derfor er det sandsynligt, at effekten af opsat folkepension på årsbasis er ca. dobbelt så stor, dvs. ca. 280 timer.

EFFEKTEN AF OPSAT PENSION BLANDT PERSONER, DER VAR I ARBEJDE I 2003

Til sidst undersøger vi, hvordan antallet af præsterede timer påvirkes af muligheden for opsat folkepension blandt de personer, der var i arbejde året før, de blev 67 år, dvs. i 2002 for personer født i 1936 og i 2003 for personer født i 1937. Vi viser resultaterne i tabel 6.6.

Som tidligere finder vi, at muligheden for opsat folkepension har haft en positiv effekt på antal præsterede timer for personer med en lang videregående uddannelse. Blandt personer, der var i arbejde året før folkepensionsalderen, er effekten ca. 300 timer på halvårsbasis og kan dermed forventes at være ca. 600 timer på et helt år. Vi konkluderer derfor, at muligheden for opsat folkepension har haft en positiv effekt på arbejdsudbuddet for personer med lang videregående uddannelse.

TABEL 6.6

Antal arbejdede timer i 67-års-alderen for personer født i 1936 og 1937, som var i arbejde ved 66-års-alderen.

Model	1.	2.	3.
Født 1937	-5,38 (22,38)	-30,35 (23,03)	-141,05 (108,52)
Køn	-	105,55 (23,68)***	105,42 (23,63)***
Grundskole	-	56,04 (57,70)	-3,56 (85,60)
Gymnasium/ erhvervsfaglig	-	125,96 (57,61)**	105,62 (85,93)
Kort videregående	-	Reference	Reference
Mellemlang videregående	-	42,67 (59,23)	-49,26 (87,63)
Lang videregående	-	415,62 (66,41)***	233,61 (100,95)
Gift	-	Reference	Reference
Enke	-	174,91 (38,66)***	175,62 (38,60)***
Fraskilt	-	127,79 (39,52)***	127,39 (39,47)***
Ugift	-	-112,85 (84,77)	-108,51 (84,71)
Grundskole * 1937	-	-	106,88 (115,58)
Gymnasium * 1937	-	-	34,14 (115,66)
Kort videre- gående * 1937	-	-	Reference
Mellemlang videre- gående * 1937	-	-	172,69 (118,78)
Lang videre- gående * 1937	-	-	311,46 (133,43)**
Konstant	261,13 (16,15)***	98,99 (57,54)	46,74 (18,78)**
Observationer	2.424	2.284	2.284

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

Anm.: Resultater fra lineær regression. Standardfejlen i parentes viser, hvor præcist koefficienten er estimeret. Jo højere standardfejl i forhold til den estimerede koefficient, desto usikrere er koefficienten estimeret.

EFFEKTEN AF OPSAT PENSION PÅ TILBAGETRÆKNINGSALDER

For at undersøge, hvordan opsat folkepension påvirker tilbagetrækningsalder, undersøger vi alder ved den sidste afsluttede ansættelse. Det sidste mulige ansættelsestidspunkt i vores datasæt er den 31. december 2006. Det er derfor sandsynligt, at nogle af de personer, som har den 31. december 2006 som sidste ansættelsesdato, faktisk blev ved med at arbejde også efter denne dato. For at tage højde for denne mulighed bruger vi en såkaldt censored regression model (se fx Maddala, 1992, for mere in-

formation om censorede regressionsmodeller). Et problem med at estimere effekten af opsat folkepension på tilbagetrækningsalder i et datasæt, hvor vi ikke kan observere den faktiske tilbagetrækningsalder for alle individer, er, at de personer, som er født i 1939, og som ikke havde mulighed for opsat folkepension, er lidt ældre ved den sidste mulige observationsdato end de, der havde mulighed for opsat folkepension. For så vidt muligt at undgå dette problem estimerer vi kun effekten af opsat folkepension i juni-juli- samt i maj-august-stikprøverne. Af samme grund kan vi ikke estimere effekten af opsat folkepension på stikprøven født i 1937. Personer født i 1937 er jo altid i gennemsnit et år yngre ved den sidste mulige tilbagetrækningsdato end personer i kontrolgruppen (født i 1936). Per definition kan de personer, som er født i 1937, derfor aldrig have opnået en højere alder ved denne dato end personer født i 1936.

Som tidligere har vi ikke nogen informationer for selvstændige og personer i virksomheder med mindre end ti ansatte, og derfor har vi udelukket disse personer fra analyserne. Vi undersøger kun tilbagetrækningsalderen i to stikprøver: personer født i juni og juli 1939 (hvor personer født i juli kunne vælge opsat folkepension samt at trække sig tilbage i 2004) og personer født i maj, juni, juli og august 1939 (hvor personer født i juli og august kunne vælge opsat folkepension samt at trække sig tilbage i 2004). Resultaterne for denne sidstnævnte stikprøve præsenteres i appendiks. Som tidligere er det altså den totale effekt af muligheden for opsat folkepension og nedsættelsen af pensionsalderen, som vi måler. Vi analyserer først tilbagetrækningsalder i hele stikprøven og derefter kun for de personer, der var i arbejde ved 64-års-alderen (dvs. de personer, som kan forventes at være blevet påvirket af opsat folkepension). Resultaterne præsenteres henholdsvis i tabel 6.7 og tabel 6.8.

Tabel 6.7 og 6.8 viser, at muligheden for opsat folkepension ikke har haft nogen signifikant betydning for tilbagetrækningsalderen. Det betyder, at tilbagetrækningsalderen for de, der kunne trække sig tilbage ved 65 år, og de, der kunne trække sig tilbage ved 67 år, er den samme. Dette gælder i hele befolkningen og i stikprøven af personer, som var i arbejde i 64-års-alderen. Det er uventet, at muligheden for opsat folkepension ikke har haft nogen betydning for tilbagetrækningsalderen blandt dem, der var i arbejde i 64-års-alderen. Det er dog muligt, at den lille stikprøve og censoreringen af tilbagetrækningsalder (dvs. at vi ikke kan observere faktisk tilbagetrækningsalder for alle personer) bidrager til, at

vi ikke kan identificere en signifikant effekt. En anden mulig forklaring er, at det blandt de personer, som er på arbejdsmarkedet i 64-års-alderen, først og fremmest er interessen for at arbejde, der afgør tilbagetrækningsalderen.

TABEL 6.7

Effekten af opsat pension på tilbagetrækningsalder blandt personer født i 1939.

Model	1.	2.	3.
Opsat pension	0.24 (0,17)	0,22 (0,16)	-0,14 (0,85)
Køn	-	0,72 (0,17)***	0,75 (0,17)***
Grundskole	-	-1,17 (0,45)***	-1,20 (0,60)**
Gymnasium/ erhvervsfaglig	-	-0,77 (0,44)*	-1,05 (0,59)*
Kort videregående	-	Reference	Reference
Mellemlang videre- gående	-	-0,28 (0,47)	-0,68 (0,63)
Lang videregående	-	2,62 (0,56)***	3,48 (0,84)***
Gift	-	Reference	Reference
Enke	-	0,36 (0,28)	0,36 (0,28)
Fraskilt	-	0,62 (0,25)**	0,64 (0,25)**
Grundskole * opsat	-	-	0,12 (0,89)
Gymnasium * opsat	-	-	0,59 (0,87)
Kort videre- gående * opsat	-	-	Reference
Mellemlang videre- gående * opsat	-	-	0,85 (0,94)
Lang videre- gående * opsat	-	-	-1,22 (1,15)
Konstant	62,39 (12,31)***	62,49 (0,45)***	62,63 (0,58)***
Observationer	1.220	1.189	1.189

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

Anm.: Resultater fra censoreret lineær regression. Standardfejlen i parentes viser, hvor præcist koefficienten er estimeret. Jo højere standardfejl i forhold til den estimerede koefficient, desto usikrere er koefficienten estimeret.

Personer med en lang videregående uddannelse arbejder længere end personer med kortere uddannelse. I hele befolkningen arbejder mænd længere end kvinder, men når vi kun undersøger den del af befolkningen, som var i arbejde i 64-års-alderen, er der ikke nogen kønsforskelle. Det betyder, at der blandt de kvinder og mænd, der bliver længe på arbejdsmarkedet, ikke er nogen signifikante forskelle i tilbagetrækningsadfærd. Fraskilte trækker sig senere tilbage end gifte, og forskellen mellem fraskil-

te og gifte er højere i stikprøven af personer, der var i arbejde i 64-års-alderen.

TABEL 6.8

Effekten af opsat pension på tilbagetrækningsalder for personer født i 1939, som var i arbejde i 64-års-alderen.

Model	1.	2.	3.
Opsat pension	-0,06 (0,35)	-0,13 (0,35)	-0,85 (1,61)
Køn	-	-0,42 (0,41)	-0,35 (0,41)
Grundskole	-	-0,63 (0,87)	-0,83 (1,33)
Gymnasium/ erhvervsfaglig	-	0,42 (0,84)	-0,42 (1,29)*
Kort videregående	-	Reference	Reference
Mellemlang videregående	-	-0,69 (0,87)	-1,19 (1,33)
Lang videregående	-	1,92 (0,93)**	2,63 (1,49)*
Gift	-	Reference	Reference
Enke	-	0,70 (0,64)	0,64 (0,64)
Fraskilt	-	1,04 (0,53)*	1,08 (0,54)***
Grundskole * opsat	-	-	0,34 (1,76)
Gymnasium * opsat	-	-	1,48 (1,71)
Kort videre- gående * opsat	-	-	Reference
Mellemlang videregå- ende *opsat	-	-	0,88 (1,76)
Lang videre- gående * opsat	-	-	-0,95 (1,91)
Konstant	64,96 (0,12)***	64,98 (0,90)***	65,35 (1,28)***
Observationer	366	349	349

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

Anm.: Resultater fra censored lineær regression. Standardfejlen i parentes viser, hvor præcist koefficienten er estimeret. Jo højere standardfejl i forhold til den estimerede koefficient, desto usikrere er koefficienten estimeret.

SAMMENFATNING

- For 1939-årgangen har muligheden for opsat folkepension haft en lille positiv betydning for arbejdsudbuddet i 2004. Denne effekt er dog ikke statistisk signifikant i alle modeller.

- På længere sigt (dvs. fra 65-67-års-alderen) medfører den lavere tilbagetrækningsalder, at de, der havde mulighed for opsat folkepension, i gennemsnit arbejder lige så meget som de, der ikke havde denne mulighed. På længere sigt modvirkes effekten af opsat folkepension altså af den lavere tilbagetrækningsalder.
- Den tabte mulighed for efterløn kan dog også have bidraget til at forhøje arbejdsudbuddet blandt personer, der kunne gå på opsat folkepension som 65-årige.
- For 1937-årgangen har opsat folkepension haft en positiv effekt på arbejdsudbuddet for personer med en lang videregående uddannelse. Denne effekt af opsat folkepension er forholdsvis 'ren', fordi personer født i 1937 hverken påvirkes af en lavere tilbagetrækningsalder eller af en tabt efterløn.
- Opsat pension har ikke haft nogen signifikant betydning på tilbagetrækningsalder. Vi kan dog ikke udelukke, at vi ikke finder nogen signifikant effekt af opsat folkepension, fordi vi ikke kan observere den faktiske tilbagetrækningsalder for alle personer i vores datasæt.

SURVEY

I kapitel 4 påviste vi, at personer, der vælger opsat folkepension, i højere grad har en højere uddannelse og en højere indkomst end deres jævnaldrende. Resultaterne af effektmålingerne i kapitel 6 viste, at ordningen om opsat folkepension har haft en positiv, dog beskeden, effekt på arbejdsudbuddet blandt personer omkring pensionsalderen.

I dette kapitel beskriver vi, hvordan de personer, der har valgt opsat folkepension, selv beskriver forhold, der har ledt til, at de valgte opsat folkepension. Surveyen giver os altså personlige (subjektive) oplevelser af forhold ved ordningen. Vi undersøger det generelle kendskab til ordningen og beskriver arbejdsudbuddet på forskellige tidspunkter omkring pensioneringen. Disse oplysninger har vi tilvejebragt gennem en omfattende telefoninterviewundersøgelse (survey) gennemført over sommeren 2008. I denne survey har vi interviewet 701 personer født i 1939-1941, der i perioden 2004-2006/7 har valgt at opsætte pensionen. Samtidig har vi interviewet 689 personer, der *ikke* har valgt at opsætte folkepensionen. Disse personer har ifølge Danmarks Statistiks registre hverken modtaget efterløn eller førtidspension det sidste fulde kalenderår, før de havde muligheden for at gå på folkepension (det år de fyldte 64 år). Personerne i denne gruppe er interessante, fordi de kan antages at være beskæftiget op til, folkepensionsalderen er nået. Ordningen om opsat folkepension vil således i særligt omfang være rettet mod netop denne gruppe. Personerne er ligeledes født i perioden fra den 1. juli 1939

til den 31. december 1941. Disse personer har vi været særligt interesseret i at spørge om, hvorfor de *ikke* valgte opsat folkepension. Alle interviewede personer – uanset om de har valgt opsat folkepension eller ej – er født efter 1. juli 1939, hvorfor de har kunnet vælge opsat folkepension, fra de blev 65 år.

Resultaterne viser, at kendskabet til ordningen er relativt beskedent. Den vigtigste grund til, at opsat folkepension vælges til, er, at brugerne synes, at arbejdet er tilfredsstillende, mens muligheden for at nyde livet som pensionist er den vigtigste grund for at vælge opsat pension fra. Brugere af opsat folkepension arbejder næsten 40 timer om ugen i gennemsnit. De har også et bedre selvrapporteret helbred og er mere tilfredse med deres økonomiske situation end de øvrige respondenter.

HVEM ER DE INTERVIEWEDE?

Som beskrevet i introduktionen til dette kapitel har vi foretaget interview af både personer, der har haft folkepensionen opsat, og personer, der ikke har. Der har været tale om en tilfældigt udtrukket stikprøve. Dog har den været stratificeret således, at vi udtrak 1.200 personer født i perioden fra 1. juli 1939 til den 31. december 1941, der havde haft pensionen opsat (ud af en population på 4.594 personer³³), og 1.200 personer født i den samme periode, men som ikke havde haft folkepensionen opsat (ud af en population på 11.171 personer³⁴). Telefoninterviewrunderne fortsatte, indtil vi nåede op på omkring 600 interview i hver gruppe. I alt blev 1.858 personer ringet op. Af disse ønskede 701 personer, som hav-

33. Der er således 4.594 personer, der har valgt opsat pension, blandt personer født fra 1. juli 1939 til 31. december 1941. Udtrækket på 1.200 personer svarer til 26 pct. af alle på opsat folkepension. De 701 interview, der blev gennemført for denne gruppe, svarer til 15 pct. af alle på opsat folkepension.

34. I den 30-procents-stikprøve af den samlede danske befolkning, der ligger til grund for udtrækket af de interviewede, der ikke har valgt opsat pension, findes der 11.171 personer, der ikke har modtaget førtidspension eller efterløn året inden, de fyldte 65 år. Endvidere har disse 11.171 personer heller ikke valgt opsat folkepension. Denne gruppe repræsenterer 30 pct. af befolkningen, svarende til 37.237 (11.171/0,3) personer. De 1.200 udtrukne personer til interviewundersøgelsen svarer til ca. 3 pct. af den fulde population. De 689 gennemførte interview svarer til ca. 2 pct. af den fulde population.

de haft pensionen opsat, og 689, der ikke havde haft pensionen opsat, at lade sig interviewe. Dette giver os en svarprocent på 75 pct.³⁵

I interviewet spurgte vi de personer, der havde haft pensionen opsat, om den stadigvæk var opsat, eller om de på interviewtidspunktet fik folkepensionen udbetalt. Således kan vi dele denne gruppe op i to:

- personer, der har haft folkepensionen opsat, men som i dag modtager folkepension (fremover betegnet: *opsat – folkepensionist*)
- personer, der på interviewtidspunktet stadigvæk havde pensionen opsat (fremover betegnet: *opsat – beskæftiget*).

Vi har også delt de interviewede personer, der ikke har haft pensionen opsat, i to. Opdelingen her afhænger af, om de har været i beskæftigelse, efter de nåede folkepensionsalderen, således at vi opnår yderligere to interviewgrupper:

- personer, der ikke har haft pensionen opsat, og som trak sig helt tilbage, da de nåede den normale folkepensionsalder (*ej opsat – folkepensionist*)
- personer, der ikke har valgt opsat folkepension, men alligevel var beskæftiget efter den normale folkepensionsalder (*ej opsat – beskæftiget*).

I det følgende sonderer vi således mellem fire forskellige grupper:

1. *Opsat – folkepensionist* (361 interviewede)
Personer, der har haft pensionen opsat, men som på interviewtidspunktet modtager folkepension.³⁶
2. *Opsat – beskæftiget* (340 interviewede)
Personer, der stadigvæk har pensionen opsat på interviewtidspunktet. De modtager endnu ikke folkepensionsudbetalinger og er altså stadig i beskæftigelse.

35. 15 pct. af de kontaktede personer ønskede ikke at lade sig interviewe, og 8 pct. tog ikke telefonen.

36. Bemærk, at denne gruppe stadigvæk kan være i beskæftigelse, men alligevel modtager folkepensionsudbetalinger. Dette kan være tilfældet, hvis de fx arbejder mindre, end beskæftigelseskravet tilsiger.

3. *Ej opsat – folkepensionist* (364 interviewede)

Personer, der *ikke* har haft pensionen opsat, og som trak sig helt tilbage fra arbejdsmarkedet, da de nåede folkepensionsalderen. (Personerne har svaret nej til, at de haft lønnet arbejde, efter de nåede pensionsalderen.)

4. *Ej opsat – beskæftiget* (325 interviewede)

Personer, der *ikke* har haft folkepensionen opsat, men alligevel var beskæftigede efter folkepensionsalderen. (Personerne har svaret ja til, at de har haft lønnet arbejde, efter de nåede folkepensionsalderen.)

Personerne i gruppe 1 er særlig interessante, fordi vi kan følge dem i et helt forløb fra de a) nåede folkepensionsalderen, b) valgte at opsætte pensionen og c) valgte at få folkepensionen udbetalt. Personerne i gruppe 4 har også særlig interesse, fordi de har valgt at arbejde efter pensionsalderen og alligevel ikke har haft folkepensionen opsat. Grunde til dette valg kan bl.a. være, at de ikke har kendt til ordningen, at de ikke ønskede at arbejde så meget, som beskæftigelseskravet foreskrev, eller at de syntes, at den økonomiske kompensation af at vælge opsat folkepension var for lav. En videre analyse heraf følger i afsnittet ”Test af kendskab til ordningen” senere i dette kapitel.

DE INTERVIEWEDES BAGGRUND

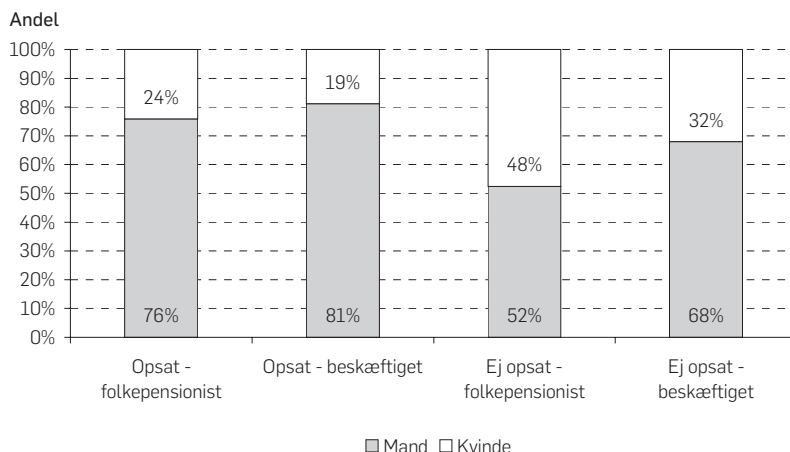
Vi har ovenfor opdelt de interviewede i fire grupper. I det følgende beskriver vi baggrundsvariabler for de interviewede.

KØNSFORDELING

I figur 7.1 har vi rapporteret kønsfordelingen i de fire grupper:

FIGUR 7.1

Kønsfordeling i de fire interviewede grupper.

Kilde: Survey.

Vi ser i figur 7.1, at andelen af mænd blandt de interviewede personer, der har valgt opsat folkepension, er 76 pct. for dem, som på interviewtidspunktet har trukket sig tilbage ('Opsat – folkepensionist'). Andelen er 81 pct. for de personer, der stadigvæk har pensionen opsat ('Opsat – beskæftiget'). Ser vi på kønsfordelingen for de to grupper under ét, er 78 pct. mænd. Dette tal kan sammenlignes med den totale population af personer på opsat folkepension, hvor andelen er 81 pct. (jf. figur 4.4). Surveyens kønsfordeling stemmer således fint overens med den fulde population af personer på opsat folkepension, dog med en svag overrepræsentation af kvinder.

Af figur 7.1 fremgår det endvidere, at andelen af mænd, der ikke havde valgt at lade pensionen opsætte, og som trak sig helt tilbage, da de nåede folkepensionsalderen, var 52 pct. ('Ej opsat – folkepensionist'). Blandt dem, der stadigvæk arbejdede efter den normale pensionsalder, var andelen af mænd 68 pct. ('Ej opsat – beskæftiget'). Mænd er således, overrepræsenteret i forhold til kvinder blandt de personer, der vælger at arbejde ud over den almindelige folkepensionsalder.

Andelen af mænd blandt personer, der ikke havde valgt opsat folkepension, og som hverken modtog efterløn eller førtidspension, under ét, er 60 pct. Til sammenligning udgør denne gruppe 63 pct. i den fulde population (jf. figur 4.4). Igen repræsenterer den interviewede

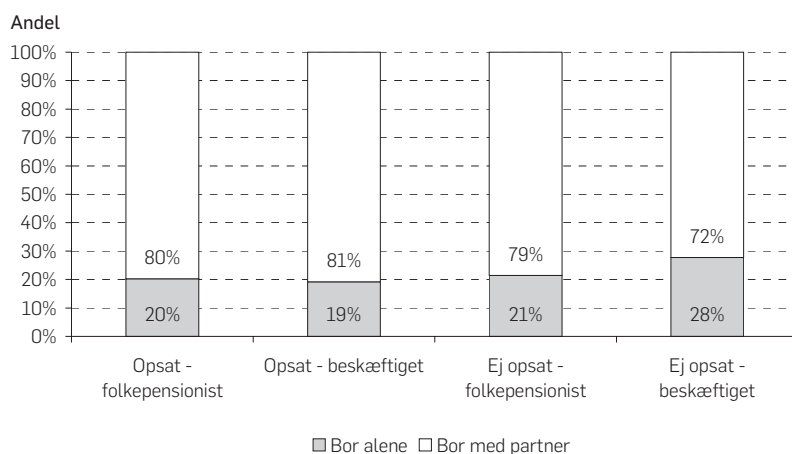
gruppe fint den samlede population, hvad angår kønsfordelingen, dog med en svag overrepræsentation af kvinder.

BOR MED PARTNER

I interviewundersøgelsen spurgte vi til, om interviewpersonen boede med en partner. Af figur 7.2 fremgår det, at blandt dem, der havde valgt opsat pension ('Opsat – folkepensionist' og 'Opsat – beskæftiget'), svarede omkring fire femtedele ja hertil. Det samme gjaldt for personer, der havde trukket sig helt tilbage, da de nåede folkepensionsalderen ('Ej opsat – folkepensionist'), hvorimod andelen af personer, der boede sammen med en partner, kun lå på 72 pct. for personer, der ikke havde valgt opsat folkepension, men alligevel var beskæftiget, efter folkepensionsalderen blev nået ('Ej opsat – beskæftiget').

FIGUR 7.2

Bor med partner.

Kilde: Survey.

BESKÆFTIGELSEART

I interviewet har vi spurgt de interviewede om, hvilken hovedbeskæftigelse de havde på interviewtidspunktet. Svarfrekvenserne i de fire relevante grupper fremgår af tabel 7.1. Blandt personer, der har valgt opsat folkepension, og som i dag modtager folkepensionsydelse, må det forventes, at hovedparten karakteriserer sig selv som folkepensionister.

Det er også tilfældet, idet ca. 78 pct. karakteriserer sig selv som sådan. De øvrige 22 pct. er beskæftigede, til trods for at de modtager folkepensionsydelse. Disse er primært funktionærer og selvstændige i liberalt erhverv.

TABEL 7.1

Beskæftigelsesart på interviewtidspunktet.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Selvstændig – landmand, jordbrug og fiskeri	6 (1,66)	14 (4,13)	-	16 (4,92)
Selvstændig – liberalt erhverv	26 (7,20)	104 (30,68)	-	47 (14,46)
Andet	3 (0,83)	7 (2,06)	-	11 (3,38)
Funktionær	37 (10,25)	174 (51,33)	-	49 (15,08)
Faglært arbejder	4 (1,11)	16 (4,72)	-	14 (4,31)
Ikke-faglært arbejder	5 (1,39)	8 (2,36)	-	15 (4,62)
Folkepensionist	280 (77,56)	16 (4,72)	364 (100,00)	173 (53,23)
I alt	361 (100,00)	339 (100,00)	364 (100,00)	325 (100,00)

Anm.: 6 personer i gruppen 'Ej opsat – folkepensionist' har karakteriseret sig selv som andet end folkepensionister. Da det drejer sig om et ganske lille antal, er de placeret som folkepensionister i tabellen alligevel.

I gruppen 'Opsat – beskæftiget', altså personer, der for tiden har pensionen opsat, er ca. halvdelen funktionærer. Cirka en tredjedel er selvstændig i liberalt erhverv.

I gruppen 'Ej opsat – beskæftiget', altså personer, der har været beskæftiget, efter de nåede folkepensionsalderen, karakteriserer lidt over halvdelen sig som værende folkepensionister på interviewtidspunktet. Det betyder, at den beskæftigelse, de har haft, efter de nåede folkepensionsalderen, ligger forud for interviewet. De øvrige i denne gruppe er typisk ansat som funktionærer eller selvstændige i liberalt erhverv.

TEST AF KENDSKAB TIL ORDNINGEN

For at tilmelde sig 'opsat folkepension' er det naturligvis en nødvendighed, at man er klar over, at ordningen overhovedet eksisterer. Kommunerne har været forpligtet til at oplyse borgere født efter 1. juli 1939 om ordningen, inden de nåede folkepensionsalderen. Det betyder, at alle de interviewede personer bør være informeret om, at ordningen eksisterer. Det er trivielt, at de personer, der har valgt ordningen til, naturligvis også har haft kendskab til eksistensen af den. Mere interessant er det at finde ud af, om de personer, der ikke har været på opsat folkepension, var klar over, at ordningen eksisterede, inden de blev interviewet. Efter en kort introduktion³⁷ til ordningen spurgte vi derfor disse interviewede, om de havde hørt om ordningen, før de blev interviewet. I gruppen 'Ej opsat – folkepensionist' havde 55 pct. hørt om ordningen, mens kendskabet var oppe på 66 pct. for gruppen 'Ej opsat – beskæftiget'. Den sidste gruppe er særlig interessant, fordi det ikke kan udelukkes, at den resterende tredjedel, der ikke havde hørt om ordningen, faktisk havde meldt sig til, hvis de havde haft kendskab til den. Det kan heller ikke udelukkes, at henholdsvis de 45 pct. i gruppen 'Ej opsat – folkepensionist' og de 34 pct. i gruppen 'Ej opsat – beskæftiget' havde ladet deres arbejdsudbud påvirke i en positiv retning, hvis de havde kendt til ordningen.

Derudover er det interessant – uanset om opsat folkepension har været tilvalgt eller ej – at teste, om de interviewede kender til de enkelte bestanddele i ordningen: beskæftigelseskravet og venteprocenten. Information om dette kendskab kan give os et billede af, hvor transparent ordningen er.

Beskæftigelseskravet var 1.500 timer om året før 1. juli 2008 og blev ændret til 1.000 timer herefter. I tabel 7.2 har vi rapporteret, hvor

37. Introduktionsteksten lød som følger: "Siden den 1. juli 2004 har det været muligt at udskyde folkepensionsudbetalingerne og blive ved med at arbejde efter 65-års-alderen for på denne måde at optjene en ret til forhøjet folkepension. Denne ordning kaldes for *OPSAT FOLKEPENSION*. Ordningen *OPSAT FOLKEPENSION* er opdelt i to perioder. Den første periode er den såkaldte "venteperiode". Den kaldes sådan, fordi man venter med at få folkepensionen udbetalt og i stedet arbejder. I den anden periode udbetales den forhøjede folkepension. Princippet er, at ens normale folkepension forhøjes med en procentsats – den såkaldte venteprocent. Den forhøjede folkepension gives som belønning for, at personen i venteperioden har fravalgt folkepensionen og har arbejdet i stedet for. Nu følger nogle spørgsmål om Deres kendskab til og erfaringer med *OPSAT FOLKEPENSION*."

mange procent der inden for hver af de fire interessante grupper mente at vide, hvor stort beskæftigelseskravet var.

TABEL 7.2

Kendskab til beskæftigelseskravet.

	Opsat – folkepensionis- t	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Mente at kende til beskæftigelses- kravets størrelse	39 pct.	52 pct.	4 pct.	12 pct.
Antal	361	340	363	324

Anm.: Alle interview er gennemført efter den 1. juli 2008. På denne dato blev beskæftigelseskravet ændret fra 1.500 timer om året til 1.000 timer. Alle interviewede har været på opsat folkepension eller har haft muligheden for det, da kravet lød på 1.500 timer. Spørgsmålet lød: "For at kunne få opsat folkepension skal man arbejde et vist antal timer pr. år. Ved De, hvor mange timer man skal arbejde pr. år for at have ret til opsat folkepension?" Grundet lovændringen den 1. juli 2008 kan det ikke udelukkes, at nogle personer har svaret "nej" til spørgsmålet, fordi de ikke kendte det nye beskæftigelseskrav, selv om de var udmærket klar over det gamle. Derfor kan kendskabet til beskæftigelseskravet reelt være højere.

Tabel 7.2 bevidner en generel mangel på information om ordningen. Det er ikke overraskende, at kendskabet er størst for personer, der har eller har haft pensionen opsat. Blandt disse finder vi det største kendskab til beskæftigelseskravet blandt dem, der for tiden har pensionen opsat, hvilket heller ikke er overraskende, fordi det må forventes, at personer, der er i ordningen, har bedre styr på de enkelte elementer end personer, for hvem kravet ikke længere er relevant. I forbindelse med transparens i ordningen er det bemærkelsesværdigt, at kun 4 pct. af personerne i gruppen 'Ej opsat – folkepensionist' mente at vide, hvor meget de skulle arbejde for at optjene retten til højere pensionsudbetalinger senere. Blandt de personer, der ikke har haft pensionen opsat, men har været beskæftiget, efter de nåede pensionsalderen ('Ej opsat – beskæftiget'), mente kun 12 pct. at kende beskæftigelseskravets størrelse. Det lave kendskab i disse grupper kan skyldes, at disse personer én gang har besluttet sig for at få pensionsudbetalingerne udbetalt og ikke bekymrer sig om 'detaljer' i forskellige ordninger, som de ikke finder relevante for dem selv. Dog skal det lave kendskab ses i lyset af, at det trods alt kun er omkring halvdelen af dem, der er på ordningen, der mener at kunne sige, hvor stort beskæftigelseskravet er.

Venteprocenten bestemmer, hvor stor den økonomiske kompensation bliver for at udskyde folkepensionsudbetalingerne. Venteprocentens størrelse afhænger af to faktorer:

- *varigheden* på ordningen, altså hvor mange måneder pensionen har været opsat i – jo længere tid på ordningen, desto højere venteprocent
- *middellevetiden* blandt jævnaldrende på tilbagetrækningspunktet – jo længere middellevetid, desto lavere venteprocent.

Hvor den første faktor, varigheden, kan påvirkes af den enkelte bruger (timing af tilbagetrækningen), kan den anden faktor, middellevetiden, ikke påvirkes af den enkelte. Derfor må det forventes, at kendskabet til varighedens indflydelse på venteprocenten er højere end kendskabet til venteprocentens afhængighed af middellevetiden. I tabel 7.3 har vi rapporteret, hvor stort kendskabet var til de to faktorer blandt henholdsvis personer, der har været på ordningen, og personer, der ikke har.

TABEL 7.3

Kendskab til venteprocenten.

	Opsat	Ej opsat
Mente ikke at kende faktorerne*	59 pct.	94 pct.
Kendte ikke nogen af faktorerne	5 pct.	1 pct.
Kendte til <i>varighed</i> , men ikke middellevetid	17 pct.	4 pct.
Kendte til <i>middellevetid</i> , men ikke <i>varighed</i>	2 pct.	0 pct.
Kendte til begge faktorer	17 pct.	1 pct.
Antal	701	689

* Tabellen er kombineret af to spørgsmål. I første spørgsmål blev der spurgt: "Ved De, hvilke faktorer der bestemmer venteprocentens størrelse?". Den andel, der svarede 'nej' hertil, er rapporteret i tabellens øverste række ("Mente ikke at kende faktorerne"). De personer, der derimod svarede 'ja', spurgte vi, om de kunne nævne de to faktorer. Svarkombinationerne hertil er rapporteret i de fire næste rækker.

Tabel 7.3 viser kendskabet til venteprocenten. Første kolonne (Opsat) angiver svarene for de 701 personer, der på et tidspunkt har valgt opsat folkepension, og anden kolonne viser svarene for de 689 personer, der ikke har haft folkepensionen opsat. Igen – ikke overraskende – er kendskabet til ordningens delelementer større blandt brugerne af opsat folkepension i forhold til de interviewede, der ikke har været på opsat folke-

pension. Hvor 41 pct. af brugerne af opsat folkepension mente at vide, hvilke faktorer der bestemte størrelsen af den økonomiske kompensation, man modtager for at udskyde folkepensionsudbetalingerne, var det kun 6 pct. af dem, der ikke havde valgt opsat folkepension, der kendte hertil.

17 pct. af brugerne kendte til begge faktorer. Andre 17 pct. kendte kun til varigheden og ikke middellevetiden, mens 2 pct. kun kendte til middellevetiden, men ikke varigheden. Det vil sige, at omkring en tredjedel (34 pct.) kendte til varigheden som bestemmende faktor for venteprocenten, mens kun en fjerdedel (19 pct.) kendte til middellevetiden.

Overordnet set finder vi et lavt kendskab til ordningen. At kun 66 pct. af de personer, der ikke har valgt opsat folkepension, men alligevel var beskæftiget efter pensionsalderen, først fik kendskab til ordningen, da de blev interviewet til denne undersøgelse, vidner om, at der er rum for en forbedret oplysning om ordningens eksistens. Dette sammenholdt med et forholdsvist beskedent kendskab til ordningens dellementer vidner endvidere om en manglende transparens i ordningen.

VIGTIGE GRUNDE TIL AT OPSAT FOLKEPENSION BLEV VALGT TIL

Vi har spurgt de 701 interviewede personer, der har haft folkepensionen opsat, om muligheden for opsat folkepension havde *afgørende* betydning for, at de havde valgt at arbejde efter, at de var blevet berettiget til folkepension. Svaret hertil var klart nej, idet hele 97 pct. svarede nej. Det betyder, at der skal andre motiverende faktorer end opsat folkepension til, for at folk vælger at arbejde efter den normale folkepensionsalder. For at finde ud af, hvad disse er, har vi spurgt konkret om, hvad de to vigtigste grunde var til at vælge opsat folkepension. Svarprocenterne hertil fremgår af tabel 7.4.

Den alt overskyggende grund til at arbejde, efter man fylder 65 år, og vælge opsat folkepension er en stærk præference for at arbejde. Arbejdet for disse personer er i sig selv tilfredsstillende. 62 pct. af alle de interviewede nævner dette som en vigtig grund. For 43 pct. er det den vigtigste. Dette indikerer, at det langt fra er de 'økonomiske' grunde som

forhold relateret til at sikre en dækningsgrad eller nedsættelse af folkepensionen, der får folk til at tilmelde sig ordningen.

TABEL 7.4

Vigtige grunde til at vælge opsat folkepension.

	Vigtigst	Næstvigtigst	Nævnt som vigtig*
Relateret til præferencer:			
Arbejde tilfredsstillende i sig selv	43 pct.	19 pct.	62 pct.
Relateret til dækningsgrad:			
Opretholdt indkomst fra arbejdstiden	15 pct.	14 pct.	29 pct.
Ville forhøje fremtidig pension	11 pct.	13 pct.	24 pct.
Ville fortsætte med at indbetale til pension	2 pct.	4 pct.	6 pct.
Relateret til modregning i folkepensionen:			
For stor nedsættelse af folkepension grundet arbejdsindkomst	18 pct.	9 pct.	27 pct.
For stor nedsættelse af folkepension grundet anden pensionsindkomst	2 pct.	2 pct.	4 pct.
Andre grunde:			
Ægtefællen var stadig beskæftiget	2 pct.	4 pct.	6 pct.
Andet	6 pct.	5 pct.	11 pct.
Ingen anden grund end den vigtigste	-	27 pct.	27 pct.
Antal	701	701	701

* Kategorien *Nævnt som vigtig* noterer, hvis personen enten har haft begrundelsen til at vælge opsat folkepension som vigtigst eller næstvigtigst. Af denne grund summer procenterne til 200.

Dermed ikke være sagt, at det 'økonomiske incitament' til at tilmelde sig ordningen ikke er drivende: Overordnet er den næststørste motivationsfaktor til at vælge opsat folkepension tilknyttet ønsket om at opretholde indkomsten: 29 pct. har svaret, at ønsket om at opretholde indkomsten fra arbejdslivet var den vigtigste eller næstvigtigste grund til, at de valgte opsat folkepension. 24 pct. har valgt opsat pension for at forhøje fremtidig indkomst. Relateret til dækningsgraden (dvs. pensionsindkomstens størrelse i forhold til arbejdslivets indkomst) er ønsket om

at spare mere op til pensionen mindre vigtigt. Kun 6 pct. har denne grund som vigtig i forhold til at tilmelde sig opsat folkepension.

En tredje grund til at tilmelde sig opsat folkepension er, hvis ens folkepension i høj grad medfører indtægtsregulering i andre indkomster. Hvis reduktionen er stor, vil omkostningerne ved at tilmelde sig ordningen være små og tilskyndelsen til at tilmelde sig tilsvarende stor. Indtægtsreguleringen af folkepensionens grundbeløb afhænger af arbejdsindkomst. Indtægtsreguleringen af pensionstillægget afhænger derimod både af arbejdsindkomst og øvrige pensionsudbetalinger. 27 pct. af alle de interviewede angav indtægtsregulering grundet for høj arbejdsindkomst, som grund til at vælge opsat folkepension. Kun 4 pct. har indtægtsregulering som følge af anden pensionsindkomst som vigtig grund til at tilmelde sig ordningen.

6 pct. af de interviewede oplyser, at det forhold, at ægtefællen stadig arbejder, er en vigtig grund til at vælge opsat folkepension.

Endelig har de interviewede fået muligheden for at give andre begrundelser. Her gemmer sig personer, der angiver et ønske om at følge hold og klasser til dørs i skoleår, personer, hvor arbejdspladsen var afhængig af netop deres arbejdskraft, fordi der manglede kvalificerede personer til at overtage deres arbejde, selvstændige der måtte vente med at afhænde deres virksomhed, og personer, der ønsker at betale så lidt til 'skatten' som muligt.

Som tidligere nævnt var muligheden for at opsætte folkepensionen *ikke* afgørende for valget af at blive ved med at arbejde for 97 pct. af brugerne af opsat pension. Det store flertal ville derfor have arbejdet, selv om muligheden for opsat folkepension ikke var til stede. Det er dog muligt at arbejdsudbuddet havde været lavere eller perioden på arbejdsmarkedet kortere, hvis muligheden for opsat folkepension ikke havde eksisteret.

VIGTIGE GRUNDE TIL AT OPSAT FOLKEPENSION BLEV VALGT FRA

Ovenfor har vi gennemgået, hvorfor opsat folkepension er blevet valgt til. Lige så vigtig er en analyse af, hvorfor ordningen er blevet valgt fra. Derfor har vi spurgt interviewpersoner, der ikke har valgt opsat folkepension, hvad grunden hertil var. Dog har vi kun spurgt de 409 ud af de

689 personer, der havde hørt om ordningen inden interviewet, fordi det må antages, at der ikke er sket et aktivt fravalg af ordningen, hvis man ikke har hørt om den før. Svarene er rapporteret i tabel 7.5.

TABEL 7.5

Vigtige grunde til at vælge opsat pension fra.

	Vigtigst	Næstvigtigst	Nævnt som vigtig*
Relateret til præferencer:			
Ønskede at nyde livet som pensionist	22 pct.	16 pct.	38 pct.
Ønskede mere fritid	6 pct.	18 pct.	24 pct.
Uinspirerende arbejde	1 pct.	2 pct.	3 pct.
Begrænsninger inden for ordningen:			
Den økonomiske kompensation (venteprocenten) var for lav	9 pct.	1 pct.	10 pct.
Ønskede at arbejde, men mindre end 30 timer om ugen	4 pct.	5 pct.	9 pct.
Forhold på arbejdspladsen:			
Ikke <i>muligt</i> – pga. forhold på arbejdspladsen	9 pct.	2 pct.	11 pct.
Ønskede ikke – pga. forhold på arbejdspladsen	3 pct.	4 pct.	7 pct.
Andre grunde:			
Blev bekendt med ordningen for sent	13 pct.	3 pct.	16 pct.
Dårligt helbred	6 pct.	3 pct.	9 pct.
Ægtefællen var stoppet	4 pct.	4 pct.	8 pct.
Andet	21 pct.	6 pct.	27 pct.
Ingen anden grund	-	31 pct.	31 pct.
Antal	409	409	409

* Kategorien *Nævnt som vigtig* noterer, hvis personen enten har haft begrundelsen til at vælge opsat folkepension fra som vigtigst eller næstvigtigst. Af denne grund summer procenterne til 200.

De vigtigste grunde til, at opsat folkepension vælges fra, relaterer sig til præferencer for fritiden som pensionist. Mange ønsker altså ikke længere at arbejde, når de når den almindelige folkepensionsalder. 38 pct. af dem, der havde kendskab til ordningen, men valgte den fra, gjorde dette, fordi de ønskede at nyde livet som pensionist. For 22 pct. af alle var dette den vigtigste grund. 24 pct. ønskede mere fritid – for 6 pct. af alle var dette

den vigtigste grund. For kun 3 pct. blev opsat folkepension valgt fra, fordi arbejdet var uinspirerende.

Det er klart, at ordningen også kan vælges fra, fordi den ikke er rentabel for den enkelte, eller fordi beskæftigelseskravet er for højt. I den forbindelse har 10 pct. sagt, at den økonomiske kompensation, der er indbygget i ordningen (venteprocenten), var for lav til, at de ville vælge ordningen. For 9 pct. var dette den vigtigste årsag. 9 pct. af de interviewede svarede, at de ønskede at arbejde, men beskæftigelseskravet var for stort til, at de ville vælge ordningen til.

Forhold på arbejdspladsen kan også begrænse muligheden for at arbejde efter den normale folkepensionsalder. 11 pct. svarer, at der var forhold på arbejdspladsen, der gjorde, at det ikke var *muligt* at fortsætte. 7 pct. svarer, at de ikke *ønskede* at blive længere på arbejdsmarkedet pga. forhold på arbejdspladsen.

Endelig har de interviewede fået muligheden for at give andre begrundelser. Her gemmer sig personer, der har været husmødre hele livet og derfor aldrig har været på arbejdsmarkedet, personer med dårligt helbred, eller hvis ægtefæller har dårligt helbred, og personer, der blev fyret eller tvunget til aldersbetinget afgang. Derudover nævner 1,1 pct., at de af kommunen er blevet frarådet at vælge opsat folkepension. Som nævnt i kapitel 3 er valget af opsat folkepension kompliceret, og hvorvidt det kan betale sig at vælge ordningen er afhængigt af en række faktorer. Det er derfor svært at vide, hvor stor betydning informationen fra kommunen har for de enkelte personers beslutning. Det skal også nævnes, at kommunerne kun har pligt til at informere kommende folkepensionister om muligheden for at vælge opsat folkepension (se Velfærdsministeriet, 2008b). Kommunerne har altså ikke nogen rådgivningspligt om opsat folkepension.

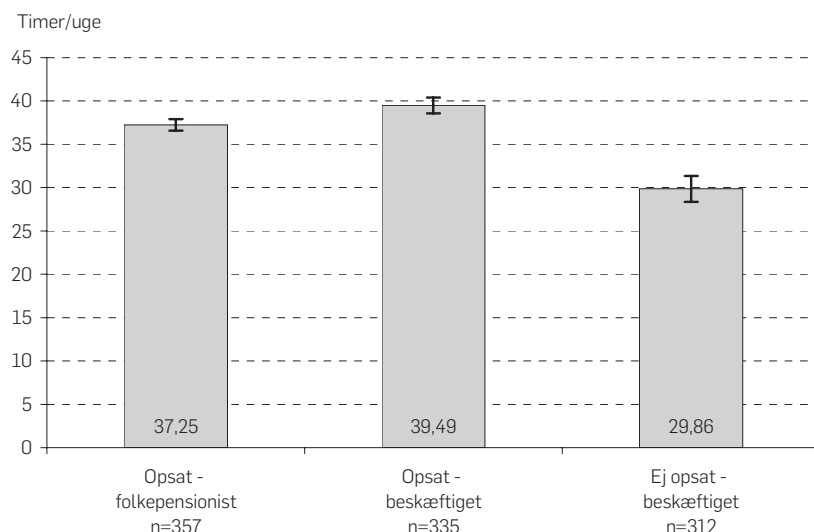
BESKÆFTIGELSE

I interviewundersøgelsen har vi spurgt til beskæftigelsen (antal lønnede arbejdstimer om ugen) på forskellige tidspunkter i forhold til pensioneringen. De interviewede er blevet forklaret, at et forløb i forbindelse med opsat folkepension består af to perioder: 1) venteperioden, som henviser til den periode, hvor folkepensionen er opsat, og hvor personen optjener rettighederne til opsat pension, og 2) folkepensionsperioden, som henvi-

ser til den periode, hvor venteperioden er slut, og hvor (de forhøjede) folkepensionsudbetalingerne finder sted. Denne sondring er vigtig at få med for at kunne forstå de efterfølgende analyser. I disse undersøger vi først, hvor stor beskæftigelsen har været, da venteperioden (potentielt³⁸) startede. Beskæftigelsen heromkring er rapporteret i figur 7.3.

FIGUR 7.3

Beskæftigelse omkring det tidspunkt, hvor venteperioden (potentielt) startede.

Anm.: De lodrette linjer i toppen af søjlerne angiver 95-procents-konfidensintervaller. Spørgsmålet, der ligger til grund for svarene blandt de personer, der har valgt opsat folkepension (de to første søjler), er: "Hvor meget arbejdede De i gennemsnit umiddelbart efter De havde påbegyndt venteperioden?" Personer, der ikke har haft pensionen opsat, men alligevel har arbejdet, efter de nåede pensionsalderen, blev tilsvarende spurgt: "Hvor mange timer arbejdede De i gennemsnit om ugen umiddelbart efter, De var fyldt 65 år og var berettiget til folkepension?"

Det er ikke alle, der har kunnet besvare spørgsmålene. I figuren er kun medregnet personer, der ikke har svaret 'ved ikke' til spørgsmålene. N angiver således, hvor mange personer der har kunnet give et bud. Desuden har vi fjernet ekstreme observationer fra analysen.

38. 'Potentielt' står i parenteser, fordi personer, der ikke har valgt opsat pension, potentielt kunne have gjort dette, da de nåede den almindelige folkepensionsalder – 65 år for de interviewede.

Figur 7.3 viser, at gruppen 'Opsat – folkepensionist' i gennemsnit arbejdede 37,25 timer om ugen, da de startede venteperioden. Tilsvarende arbejdede gruppen 'Opsat – beskæftiget' 39,49 timer om ugen, da de startede venteperioden. Det skal bemærkes, at beskæftigelseskravet er ca. 30 timer om ugen. Det vil sige, at begge grupper i gennemsnit lå et godt stykke over beskæftigelseskravet. I figuren har vi endvidere markeret 95-procents-konfidensintervallerne. Dette er et statistisk mål, der viser det interval, som gennemsnittet med 95 pct. sikkerhed ligger inden for. Vi ser, at beskæftigelseskravet på 30 timer om ugen ligger et godt stykke under 95-procents-konfidensintervallerne for disse grupper, hvilket indikerer, at beskæftigelseskravet med stor sikkerhed bliver overholdt.

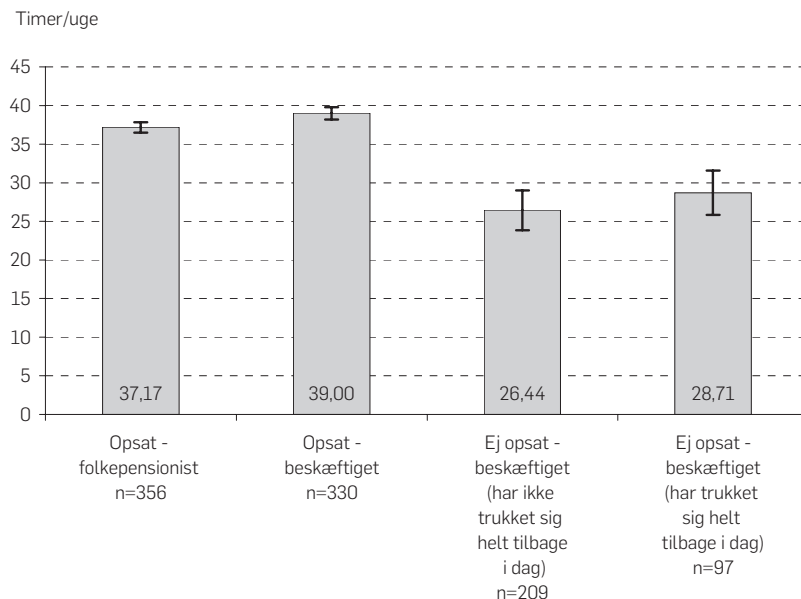
Den gennemsnitlige beskæftigelse blandt de personer, der ikke har valgt opsat folkepension, men alligevel har valgt at arbejde, efter de nåede pensionsalderen, var i gennemsnit 29,86 timer om ugen. Beskæftigelseskravet på 30 timer om ugen ligger inden for dette 95-procents-konfidensinterval. Dette er en stærk indikation på, at en væsentlig del af dem, som har valgt opsat folkepension fra, havde været berettiget, såfremt de havde været villige til at give afkald på folkepensionsudbetalingerne for en periode. Faktisk har hele 64 pct. rapporteret, at de arbejdede 30 timer eller derover, umiddelbart efter de nåede folkepensionsalderen.

Beskæftigelsen lige omkring venteperiodens (potentielle) start er udtryk for en marginal beskæftigelse ved overgangen til den normale folkepensionsalder. Hvis personerne nedtrapper beskæftigelsen i tiden, efter folkepensionsalderen nås, vil det komme til udtryk i en lavere gennemsnitsbeskæftigelse set ud over hele perioden, hvor pensionen har været opsat. Derfor har vi spurgt de interviewede om, hvor meget de i gennemsnit har arbejdet i den periode, hvor de har haft pensionen opsat. Personer, der ikke har haft pensionen opsat, har vi stillet tilsvarende spørgsmål. De, der har arbejdet, efter de begyndte at få folkepensionen udbetalt, deler vi op i to grupper: 1) personer, der stadigvæk arbejder og derfor *ikke* har trukket sig helt tilbage, og 2) personer, der på interviewtidspunktet ikke længere arbejder og derfor har trukket sig helt tilbage i dag. Svarene har vi rapporteret i figur 7.4. Vi ser, at gruppen 'Opsat – folkepensionist' i gennemsnit arbejdede 37,17 timer om ugen i den tid, de havde pensionen opsat. Gruppen 'Opsat – beskæftiget' arbejdede i gennemsnit 39 timer om ugen. Disse tal ligger ikke langt fra det antal timer, der blev lagt i tiden omkring venteperiodens begyndelse i figur 7.3.

Dette indikerer, at der ikke umiddelbart sker en nedtrapning i antallet af timer over årene i venteperioden. Snarere træffer de personer, der er på opsat folkepension, valget om enten at arbejde en fuld arbejdsuge (typisk 37 timer) eller ej.

FIGUR 7.4

Gennemsnitlig beskæftigelse i løbet af (potentiel) venteperiode.

Anm.: De lodrette linjer i toppen af søjlerne angiver 95-procents-konfidensintervaller. Spørgsmålet, der ligger til grund for første søjle, er: "Set ud over hele venteperioden, dvs. den periode, hvor De havde Deres folkepension opsat, hvor mange timer arbejdede De da om ugen?" Spørgsmålet i søjle 2 er: "Hvor mange timer har De i gennemsnit arbejdet om ugen i den tid, hvor de har udskudt folkepensionen?" Spørgsmålet i søjle 3 er: "Hvor mange timer arbejder De for tiden i gennemsnit om ugen?" I søjle 4 er spørgsmålet: "Når vi ser på al den tid, hvor De har arbejdet, efter De var berettiget til folkepension, hvor mange timer har De da arbejdet i gennemsnit om ugen?"
 Det er ikke alle, der har kunnet besvare spørgsmålene. I figuren er kun medregnet personer, der ikke har svaret 'ved ikke' til spørgsmålene. N angiver således, hvor mange personer der har kunnet give et bud. Desuden har vi fjernet ekstreme observationer fra analysen.

Søjle 3 i figur 7.4 angiver, hvor meget de personer, der ikke har været på opsat folkepension og endnu ikke har trukket sig helt tilbage fra arbejdsmarkedet, i gennemsnit arbejder for tiden. Gennemsnittet ligger for den-

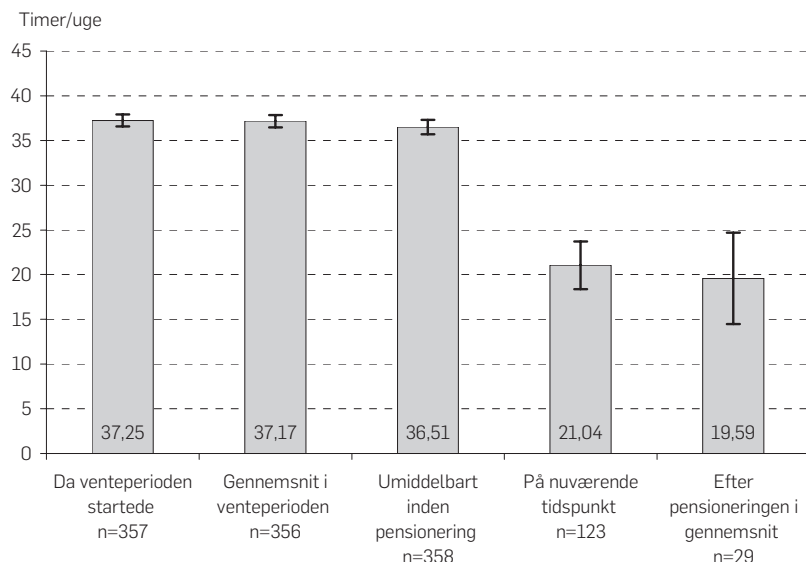
ne gruppe på 26,44 timer om ugen. 95-procents-konfidensintervallet ligger lige under det 'gamle' beskæftigelseskrav på ca. 30 timer om ugen. I gennemsnit ville disse personer således ikke være berettiget til opsat pension. Søjle 4 angiver den ugentlige gennemsnitsbeskæftigelse i den periode, de arbejdede efter pensionsalderen, for personer, der har arbejdet, efter de nåede pensionsalderen, men i dag har trukket sig tilbage. Gennemsnitsbeskæftigelsen er her 28,71 timer per uge. Men beskæftigelseskravet på 30 timer om ugen ligger inden for 95-procents-konfidensintervallet, hvilket indikerer, at gennemsnitspersonen i denne gruppe havde været berettiget til opsat folkepension, hvis de havde søgt.

De 364 interviewede personer i gruppen 'Opsat – folkepensionist' har gennemgået venteperioden og får i dag udbetalt folkepensionen. Det er derfor muligt at følge beskæftigelsen for denne gruppe i et fuldt 'opsat pensionsforløb', dvs. 1) beskæftigelsen omkring den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder, 2) gennemsnitsbeskæftigelsen i venteperioden, 3) beskæftigelsen omkring den tid, hvor de afsluttede venteperioden og 4) beskæftigelsen, da venteperioden var slut, og folkepensionsudbetalingerne begyndte. Dette 'forløb' er rapporteret i figur 7.5. Søjle 1, 2 og 3 udtrykker henholdsvis punkt 1, 2 og 3 ovenfor. Punkt 4 fremgår af søjle 4 og 5. Søjle 4 viser, hvor meget personer, der har haft pensionen opsat og i dag får udbetalt folkepensionen, alligevel arbejder på interviewtidspunktet. Søjle 5 viser, hvor meget personer, der har haft folkepensionen opsat, men i dag får folkepensionen udbetalt og i dag har trukket sig helt tilbage, har arbejdet, efter venteperioden sluttede. Antallet af personer, der indgår i søjle 4 og 5 tilsammen er 152 personer. Det svarer til, at 41 pct. af de personer, der har haft folkepensionen opsat, stadigvæk er beskæftiget, efter venteperioden slutter.

Søjle 1-3 angiver, at den gennemsnitlige arbejdsindsats, mens pensionen er opsat, ligger på omkring 37 timer om ugen, uanset om vi kigger på tiden omkring venteperiodens start, gennemsnitsbeskæftigelsen i løbet af venteperioden og i tiden, hvor venteperioden sluttede. Det ser ud til, at der er et lille fald i gennemsnitsbeskæftigelsen afhængigt af, hvilket tidspunkt i venteperioden vi kigger på. I søjle 1 er gennemsnittet 37,25 timer per uge, i søjle 2 er det 37,17 timer, og i søjle 3 er det 36,51 timer per uge. Men ingen af disse gennemsnit kan testes forskellig fra den almindelige funktionærarbejdsuge på 37 timer, idet 37 timer ligger inden for 95-procents-konfidensintervallet i alle perioder.

FIGUR 7.5

Beskæftigelse på forskellige tidspunkter for gruppen 'Opsat – folkepensionist'.

Anm.: De lodrette linjer i toppen af søjlerne angiver 95-procents-konfidensintervaller.

59 pct. trækker sig helt tilbage fra arbejdsmarkedet, når venteperioden slutter. De 123 interviewede personer, der dog stadigvæk arbejdede på interviewtidspunktet (efter venteperiodens ophør), arbejdede i gennemsnit 21,04 timer om ugen (søjle 4). De 29 personer, der på interviewtidspunktet havde trukket sig helt tilbage fra arbejdsmarkedet, men dog havde været beskæftiget efter venteperiodens ophør, arbejdede i gennemsnit 19,59 timer om ugen efter venteperiodens ophør (søjle 5). Det er interessant, at beskæftigelsesindsatsen efter venteperiodens ophør ligger på omkring 20 timer per uge. Dette svarer nemlig til det 'nye' beskæftigelseskrav, der trådte i kraft 1. juli 2008. Den gennemsnitlige bruger af opsat pension ville derfor kunne forlænge venteperioden uden at ændre sit arbejdsudbud.

Det lader til, at beskæftigelseskravet har nogen betydning for, hvor meget der bliver arbejdet i venteperioden. I interviewundersøgelsen blev de interviewede eksplicit spurgt, om beskæftigelseskravet havde betydning for, hvor meget de arbejdede. For 78 pct. af alle, der har haft

pensionen opsat ($701 * 0,22 = 547$ interviewede), havde beskæftigelseskravet dog ingen betydning. De svarede, at de arbejdede så meget, de ønskede. For 22 pct. ($701 * 0,22 = 154$ interviewede) har beskæftigelseskravet dog haft en betydning. Hvis disse personer selv havde kunnet vælge, havde de valgt at arbejde mindre, hvis der ikke havde været et beskæftigelseskrav. Lidt over en tredjedel af disse (55 interviewede) har kunnet svare direkte på, hvor meget de havde ønsket at arbejde i gennemsnit, hvis de selv havde kunnet vælge. I gennemsnit havde disse 55 interviewede foretrukket at arbejde ca. 26 timer om ugen. For disse personer er forskellen mellem den reelle arbejdstid og den ønskede arbejdstid i gennemsnit ca. 13 timer per uge.

Beskæftigelseskravet havde dog kun i mindre grad betydning for timingen af tilbagetrækningen. De personer, der på interviewtidspunktet havde afsluttet venteperioden, blev spurgt, om beskæftigelseskravet påvirkede deres beslutning om, hvornår de ville ophøre med opsat folkepension. Cirka 6 pct. svarede ja hertil.

Beskæftigelseskravets betydning for arbejdsudbuddet stemmer overens med de resultater, vi fandt i resultaterne fra effektmålingerne i kapitel 6. Her fandt vi, at ordningen havde haft en positiv effekt på mængden af udbudte timer blandt personer i 65-års-alderen, men at tilbagetrækningsalderen i mindre grad blev påvirket af ordningen. Tilsvarende finder vi i surveyen, at 22 pct. mente, at beskæftigelseskravet havde påvirket, hvor meget de arbejdede, men beskæftigelseskravet havde kun haft effekt på tilbagetrækningen (afslutningen af venteperioden) for 6 pct. Det øgede arbejdsudbud kan altså i det mindste delvis skyldes beskæftigelseskravet i den periode, hvor pensionen er opsat.

VENTEPROCENTENS BETYDNING

Tilmeldingerne til opsat folkepension kan forventes at være afhængig af, hvor generøs ordningen er. Folk kan afholde sig fra at tilmelde sig, hvis de ikke mener, at ordningen kompenserer de tilmeldte nok. For at få en idé om, om de personer, som ordningen rettes mod, mener, at ordningen er generøs nok, har vi spurgt alle interviewede, hvor stort et tillæg personer, der har haft pensionen opsat i henholdsvis 1, 5 og 10 år, bør modtage i månedligt tillæg den dag, de begynder at få pensionen udbetalt.

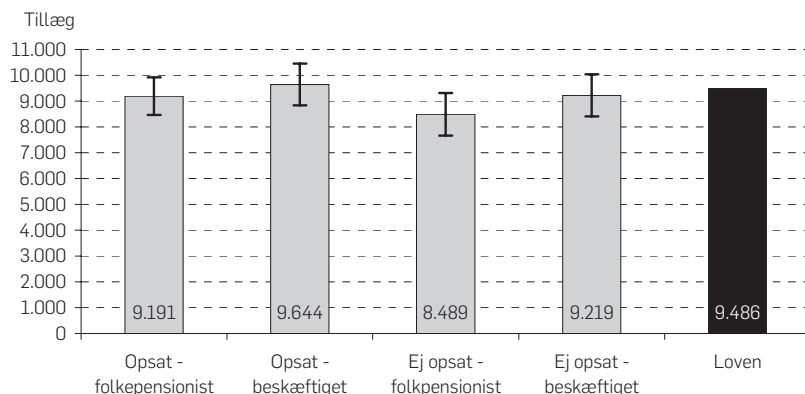
Interviewpersonen er blevet orienteret om, at folkepensionen for en enlig person uden øvrig indkomst er 10.500 kr. om måneden. Derpå har vi spurgt, hvor stort et tillæg til den normale folkepension en person skal have sin folkepension forhøjet med, hvis han/hun bliver ved med at arbejde 10 år (5 og 1 år) efter den normale pensionsalder. Dette tillæg er blevet rapporteret i kroner.

Hvis en enlig person uden øvrig indkomst opsætter sine folkepensionsudbetalinger i 10 år, vil personen modtage et tillæg for opsat folkepension på 9.486 kroner om måneden (beregnet ud fra vente-procenten i figur 3.1.). I figur 7.6 har vi rapporteret det gennemsnitlige tillægsbeløb, som personerne i de fire sammenligningsgrupper mener, at en person på opsat pension i 10 år bør modtage. Gruppen 'Opsat – folkepensionist' mener i gennemsnit, at dette beløb bør være 9.191 kr. om måneden. 'Opsat – beskæftiget' mener, at beløbet bør være 9.644 kr. 'Ej opsat – folkepensionist' mener, at det bør være 8.489 kr., mens gruppen 'Ej opsat – beskæftiget' mener, at beløbet bør være 9.219 kr. Generelt ligger buddene – ikke overraskende – højere for de personer, der har tilmeldt sig ordningen. Men buddene varierer også meget inden for de enkelte grupper, hvilket kommer til udtryk i relativt store 95-procents-konfidensintervaller. Uanset hvilken gruppe vi kigger på, ligger lovens tillæg på 9.486 kr. (den sorte søjle 5) inden for 95-procents-konfidensintervallerne, hvorfor gruppernes bud ikke kan testes signifikant forskelligt fra lovens tillæg.

Efterfølgende bad vi de interviewede om at give et tilsvarende bud på, hvor stort et tillæg de mente en person, der har pensionen opsat i 5 år, bør modtage. Ifølge loven er dette beløb 3.675 kr. (beregnet på baggrund af figur 3.1 for en enlig, der ikke har øvrige indkomster). Gennemsnittene af de bud, de fire grupper gav, er rapporteret i figur 7.7.

FIGUR 7.6

Hvor stort tillægget for opsat folkepension bør være for en enlig uden øvrige indkomster, hvis pensionen er opsat i 10 år.

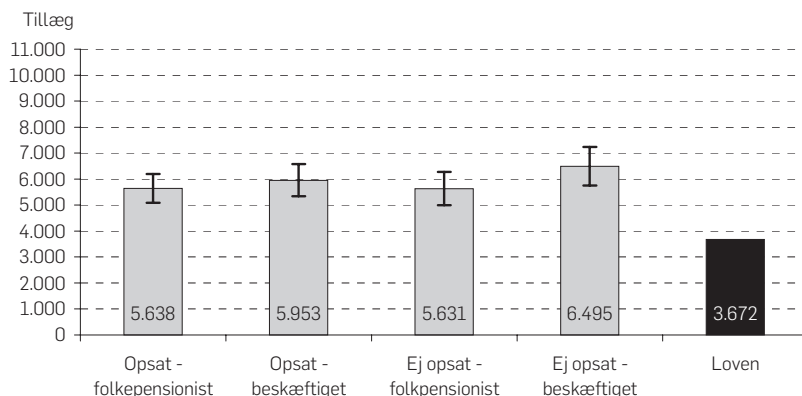

Anm.: De lodrette linjer i toppen af søjlerne angiver 95-procents-konfidensintervaller. Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelsene, er: "For tiden er folkepensionen for enlige uden øvrige indkomster ca. 10.200 kr. om måneden før skat. Hvor stort et tillæg til den normale folkepension synes De, at en enlig person uden øvrige indkomster, som bliver ved med at arbejde 10 år efter den normale folkepensionsalder og altså trækker sig tilbage ved 75-årsalderen, skal have sin folkepension forhøjet med? Hvor mange kroner om måneden før skat synes De, at et sådant tillæg bør være oven i folkepensionen?"

I figur 7.7 fremgår det, at gruppen 'Opsat – folkepensionist' mener, at tillægget for opsat folkepension i 5 år for en enlig uden øvrig indkomst bør være 5.638 kr. Gruppen 'Opsat – beskæftiget' mener, at det skal være 5.953 kr. Gruppen 'Ej opsat – folkepensionist' mener, at tillægget bør være 5.631 kr. per måned, mens gruppen 'Ej opsat – beskæftiget' mener, at beløbet skal være 6.495 kr. Lovens beløb på 3.672 kr. (den sorte søjle 4) ligger uden for alle 95-procents-konfidensintervallerne, hvilket betyder, at de gennemsnitlige bud er signifikant større end det, der reelt ville blive udbetalt i tillæg. De adspurgte grupper mener altså, at tillægget for opsat pension bør være væsentligt højere for personer, der har haft pensionen opsat i 5 år.

FIGUR 7.7

Hvor stort tillægget for opsat folkepension bør være for en enlig uden øvrige indkomster, hvis pensionen er opsat i 5 år.

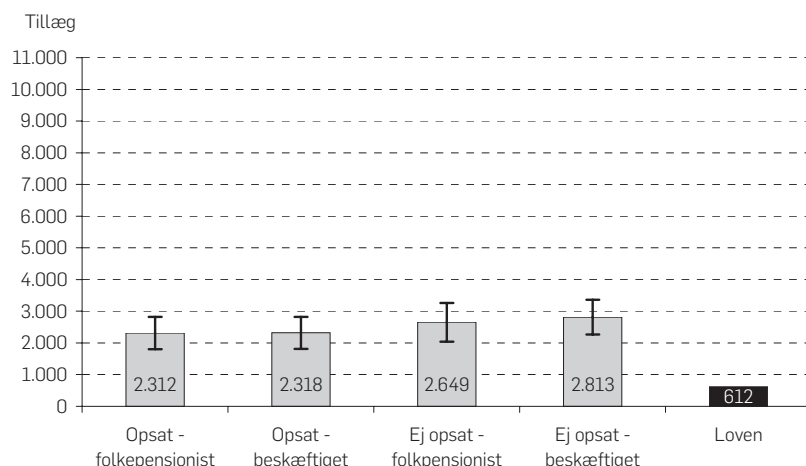
Anm.: De lodrette linjer i toppen af søjlerne angiver 95-procents-konfidensintervaller.

Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelsene, er: "For tiden er folkepensionen for enlige uden øvrige indkomster ca. 10.200 kr. om måneden før skat. Hvor stort et tillæg til den normale folkepension synes De, at en enlig person uden øvrige indkomster, som bliver ved med at arbejde 5 år efter den normale folkepensionsalder og altså trækker sig tilbage ved 70-årsalderen, skal have sin folkepension forhøjet med? Hvor mange kroner om måneden før skat synes De, at et sådant tillæg bør være oven i folkepensionen?"

Endelig har vi spurgt interviewpersonerne om, hvor meget de mener, at tillægget for opsat pension i 1 år skal være. Ifølge loven vil et tillæg beregnet på baggrund af tabel 3.1 generere et tillæg på 612 kr. om måneden. Figur 7.8 rapporterer de bud, som de interviewede mente, at tillægget skulle være. Heraf fremgår det, at de interviewede i gruppen 'Opsat – folkepensionist' mener, at tillægget bør være 2.312 kr. Gruppen 'Opsat – beskæftiget' mener, at det skal være 2.318 kr. Gruppen 'Ej opsat – folkepensionist' mener, at tillægget bør være 2.649 kr. per måned, mens gruppen 'Ej opsat – beskæftiget' mener, at beløbet skal være 2.813 kr. Lovens beløb på 612 kr. (den sorte søjle 4) ligger uden for alle 95-procents-konfidensintervallerne, hvilket betyder, at de gennemsnitlige bud er signifikant større end det, der reelt ville blive udbetalt i tillæg. De adspurgte grupper mener altså, at tillægget for opsat pension bør være væsentligt højere for personer, der har haft pensionen opsat i 1 år.

FIGUR 7.8

Hvor stort tillægget for opsat folkepension bør være for en enlig uden øvrige indkomster, hvis pensionen er opsat i 1 år.

Anm.: De lodrette linjer i toppen af søjlerne angiver 95-procents-konfidensintervaller. Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelsene, er: "For tiden er folkepensionen for enlige uden øvrige indkomster ca. 10.200 kr. om måneden før skat. Hvor stort et tillæg til den normale folkepension synes De, at en enlig person uden øvrige indkomster, som bliver ved med at arbejde 1 år efter den normale folkepensionsalder og altså trækker sig tilbage ved 66-årsalderen, skal have sin folkepension forhøjet med? Hvor mange kroner om måneden før skat synes De, at et sådant tillæg bør være oven i folkepensionen?"

En mulig konklusion af resultaterne i figur 7.6-7.8 er, at generøsiteten i ordningen er for lille for personer, der har folkepensionen opsat i kortere perioder. For personer, der har pensionen opsat i 10 år, svarer buddene til det, som lovens venteprocent tilskriver brugerne. Man bør dog være påpasselig med fortolkningen af buddene. De høje bud i figur 7.7 og 7.8 kan være udtryk for, at de interviewede mener, at personer, der ikke har anden indkomst end folkepensionen og dermed har en indkomst på 10.200 kr. før skat, blot bør have en større folkepensionsudbetaling. Det er muligt at de interviewede ikke havde været lige så generøse, hvis eksempelpersonen havde haft en indkomst ud over folkepensionen.

En anden mulig fortolkning af resultaterne er, at interviewpersonerne synes, at det er svært at gennemskue, hvordan kompensationen i opsat folkepension beregnes. De brede konfidensintervaller indikerer, at der er stor variation i svarene, hvilket tyder på, at mange er usikre på, hvor høj kompensationen burde være. Det er dermed muligt, at resulta-

terne først og fremmest viser, hvor kompleks beregningen af kompensationen er i opsat folkepension.

HELBRED OG FORVENTET LEVETID

Som vist i afsnit 3 (se figur 3.2, 3.3 og 3.4) er det især personer med en lang restlevetid, der tjener på at vælge opsat folkepension, fordi disse personer får deres venteprocent udbetalt over en lang årrække. Vi forventer derfor, at de, der vælger opsat pension, i gennemsnit har et bedre helbred og en højere forventet levetid end de, der ikke vælger opsat folkepension. Disse hypoteser undersøges i tabel 7.6, 7.7, 7.8 og 7.9 nedenfor.

TABEL 7.6

Nuværende helbred.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Meget godt	244 (67,599)	243 (71,47)	180 (49,45)	176 (54,32)
Godt	86 (23,82)	77 (22,65)	117 (32,14)	126 (38,89)
Nogenlunde	19 (5,26)	18 (5,29)	45 (12,36)	19 (5,86)
Dårligt	7 (1,94)	1 (0,29)	18 (4,95)	2 (0,62)
Meget dårligt	3 (0,83)	0 (0,00)	3 (0,82)	1 (0,31)
Ved ikke	2 (0,55)	1 (0,29)	1 (0,27)	0 (0,00)
I alt	361 (100,00)	340 (100,00)	364 (100,00)	324 (100,00)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelserne, er: "Hvordan vil De i alt vurdere Deres nuværende helbred i forhold til Deres jævnaldrende?"

I tabel 7.6 undersøger vi, hvor godt interviewpersonerne synes, at deres eget helbred er i forhold til deres jævnaldrende. Tabel 7.6 viser svarene fordelt på de fire grupper. Resultaterne viser, at langt de fleste synes, at deres helbred er godt eller meget godt. Interviewpersonerne var jo også i arbejde – i hvert fald til de var 64 år gamle – så det er også sandsynligt, at

deres helbred i gennemsnit faktisk er bedre end deres jævnaldrendes. De, der har valgt opsat folkepension på noget tidspunkt (dvs. grupperne 'Opsat – folkepensionist' og 'Opsat – beskæftiget') har bedre selvrapporteret helbred end de, der ikke har valgt opsat folkepension. Og de, der stadigvæk er i beskæftigelse (dvs. gruppen 'Opsat – beskæftiget'), har, som det kunne forventes, bedre selvrapporteret helbred end de, der har trukket sig tilbage. Det samme mønster kan observeres blandt dem, der ikke har valgt opsat folkepension, dvs. gruppen 'Ej opsat – beskæftiget' har bedre selvrapporteret helbred end gruppen 'Ej opsat – folkepensionist'.

I tabel 7.7 viser vi de tilsvarende resultater for fremtidigt selvrapporteret helbred.

TABEL 7.7
Fremtidigt helbred.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Meget godt	211 (58,45)	212 (62,35)	145 (39,94)	134 (41,49)
Godt	104 (28,81)	94 (27,65)	131 (36,09)	148 (45,82)
Nogenlunde	20 (5,54)	19 (5,59)	48 (13,22)	23 (7,12)
Dårligt	6 (1,66)	1 (0,29)	12 (3,31)	1 (0,31)
Meget dårligt	3 (0,83)	0 (0,00)	6 (1,65)	2 (0,62)
Ved ikke	17 (4,71)	14 (4,12)	21 (5,79)	15 (4,64)
I alt	361 (100,00)	340 (100,00)	363 (100,00)	323 (100,00)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelserne, er: "Hvordan forventer De, at Deres helbred er om 4 år i forhold til Deres jævnaldrende?"

Langt de fleste respondenter forventer stadigvæk et meget godt eller godt helbred om 4 år, selv om andelen, der forventer et godt helbred, er steget i forhold til, hvor mange der forventer et meget godt helbred. Som det kunne forventes, forudser de, der har valgt opsat folkepension, et bedre helbred end de, der ikke har valgt opsat folkepension. Og blandt dem,

der ikke har valgt opsat folkepension, forventer beskæftigede bedre helbred end folkepensionister.

Vi går nu videre til at præsentere data over, hvor stor en del af respondenterne i de fire beskæftigelsesgrupper der forventer samme eller bedre helbred i fremtiden, og hvor stor en del der forventer et dårligere helbred. Respondenter, der har svaret 'ved ikke', er udelukket fra analysen, som præsenteres i tabel 7.8.

TABEL 7.8

Forhold mellem nuværende og forventet fremtidigt helbred.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Samme eller bedre	309 (89,83)	296 (90,80)	300 (87,72)	263 (85,39)
Dårligere	35 (10,17)	30 (9,20)	42 (12,28)	45 (14,61)
I alt	344 (100,00)	326 (100,00)	342 (100,00)	308 (100,00)

Resultaterne fra tabel 7.8 stemmer overens med resultaterne i tabel 7.6 og 7.7 og viser, at de, der vælger opsat folkepension, i højere grad forventer, at deres helbred skal forblive på det samme niveau som tidligere eller forbedres, end de, der ikke har valgt opsat folkepension. Blandt dem, der ikke har valgt opsat folkepension, forventer de, der er i beskæftigelse, dog et dårligere fremtidigt helbred end de, der er folkepensionister. Dette resultat kan måske forklares ved, at de, der er i beskæftigelse, forventer at blive slidt op af at blive ved med at arbejde.

FORVENTET LEVETID

Til sidst præsenterer vi, hvordan forventet levetid varierer mellem dem, der har valgt henholdsvis ikke har valgt opsat folkepension.

Der er ikke store forskelle i forventet levetid mellem de fire beskæftigelsesgrupper. Undersøger vi, hvor stor en del der forventer at blive ældre end 85 år (dvs. summen af personer, der forventer at blive 86-90 år eller mere end 90 år), er andelen faktisk højest blandt dem, der stadigvæk er i arbejde, men som ikke valgte opsat folkepension (dvs. gruppen 'Ej opsat – beskæftiget'). Selv om forskellene er små, er resultaterne forbavsende, da de, der har valgt opsat folkepension, har højere

forventninger til deres helbred, og da opsat folkepension især kan betale sig for dem, der lever længe.

TABEL 7.9

Forventet levetid.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
65-70 år	2 (0,56)	0 (0,00)	1 (0,28)	1 (0,31)
71-75 år	6 (1,67)	6 (1,77)	8 (2,22)	4 (1,25)
76-80 år	32 (8,89)	22 (6,49)	36 (10,00)	25 (7,81)
81-85 år	85 (23,61)	85 (25,07)	101 (28,06)	77 (24,06)
86-90 år	96 (26,67)	86 (25,37)	81 (22,50)	77 (24,06)
Mere end 90 år	98 (27,22)	97 (28,61)	84 (23,33)	96 (30,00)
Ved ikke	41 (11,39)	43 (12,68)	49 (13,61)	40 (12,50)
I alt	360 (100,00)	339 (100,00)	360 (100,00)	320 (100,00)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelserne, er: "Hvor gammel forventer De at blive".

ØKONOMISK SITUATION

Vi viste i kapitel 4, at personer, der har valgt opsat folkepension, har væsentligt højere indkomster end 'gennemsnitsdanskeren' og også væsentligt højere indkomster end personer, der var i arbejde året før, de havde mulighed for at gå på folkepension, men ikke valgte opsat pension. Vi viser nu, hvor tilfredse personer, der har valgt henholdsvis ikke har valgt opsat folkepension, er med deres økonomiske situation.

TABEL 7.10

Tilfredshed med økonomiske situation.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Meget godt	178 (49,31)	226 (66,47)	129 (35,44)	135 (41,67)
Godt	143 (39,61)	99 (29,129)	158 (43,41)	153 (47,22)
Nogenlunde	35 (9,70)	14 (4,12)	63 (17,31)	30 (9,26)
Dårligt	3 (0,839)	0 (0,00)	11 (3,02)	6 (1,85)
Meget dårligt	1 (0,28)	0 (0,00)	3 (0,82)	0 (0,00)
Ved ikke	1 (0,28)	1 (0,29)	0 (0,00)	0 (0,00)
I alt	361 (100,00)	340 (100,00)	364 (100,00)	324 (100,00)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelsene, er: "Hvordan synes De, at Deres økonomi er i dag?"

Som det kunne forventes, er langt de fleste tilfredse eller meget tilfredse med deres økonomiske situation. Andelen af tilfredse eller meget tilfredse er dog klart højest i gruppen 'Opsat – beskæftiget'. Folkepensionister, der aldrig har været på opsat folkepension ('Ej opsat – folkepensionist') har den højeste sandsynlighed for at synes, at økonomien er nogenlunde eller dårlig.

ØVRIG PENSIONSINDKOMST

Endelig undersøger vi, hvilke andre typer af pensionsopsparing og pensionsudbetalinger personerne i de fire beskæftigelsesgrupper har. Denne analyse kan vise, hvilke samspilseffekter der er mellem de forskellige pensionsordninger, samt give flere detaljer om den økonomiske situation for personer, der har valgt henholdsvis ikke har valgt opsat pension.

ATP-UDBETALINGER

I tabel 7.11 viser vi, hvor stor en andel af personer i de fire grupper der fik pension fra ATP udbetalt på interviewtidspunktet.

TABEL 7.11
Forekomst af ATP-udbetalinger.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Ja	325 (90,03)	173 (51,03)	301 (82,69)	255 (78,70)
Nej	32 (8,86)	158 (46,61)	58 (15,93)	64 (19,75)
Ved ikke	4 (1,11)	8 (2,36)	5 (1,37)	5 (1,54)
I alt	361 (100,00)	339 (100,00)	364 (100,00)	324 (100,00)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for svarene, er: "Fra ATP (Arbejdsmarkedets tillægs-pension) kan man få udbetalt livslang pension, samt ratepension fra Den Særlige Pensionsop-sparing. Det er muligt at udskyde både udbetalingerne af livslang pension og af ratepension fra ATP for på den måde at få forhøjet de fremtidige udbetalinger. I det følgende tænkes der dog kun på udbetalinger fra 'ATP livslang pension' og ikke på udbetalinger af ratepension fra ATP. Modtager De på nuværende tidspunkt udbetalinger fra 'ATP livslang pension'?"

Tabellen viser, at det først og fremmest er de, der får deres folkepension udbetalt (dvs. grupperne 'Opsat – folkepensionist' og 'Ej opsat – folkepensionist'), der også får udbetalinger fra 'ATP livslang pension'. Også i gruppen 'Ej opsat – beskæftiget' har en relativt høj andel personer udbetalinger fra 'ATP livslang pension'. Til gengæld har personer i gruppen 'Opsat – beskæftiget' den laveste andel med udbetalinger fra 'ATP livslang pension'.

TABEL 7.12
Udskudte ATP-udbetalinger blandt dem, som får ATP udbetalt.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Ja	131 (40,31)	33 (19,08)	4 (1,33)	37 (14,51)
Nej	187 (57,54)	139 (80,35)	294 (98,00)	217 (85,10)
Ved ikke	7 (2,15)	1 (0,58)	2 (0,67)	1 (0,39)
I alt	325 (100,00)	173 (100,00)	300 (100,00)	255 (100,00)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelserne, er: "Har De på noget tidspunkt valgt at udskyde udbetalingerne fra ATP livslang pension?"

Tabel 7.12 viser, hvor stor en del af de personer, som fik ATP udbetalt på interviewtidspunktet (dvs. som svarede ja på spørgsmålet i tabel 7.11), som tidligere har valgt at udskyde udbetalingerne af ATP. Tabellen viser, at det som forventet især er personer, som tidligere har haft folkepensionen opsat, men som nu får den udbetalt, som også har haft deres ATP opsat før interviewtidspunktet. I gruppen 'Ej opsat – folkepensionist' er der stort set ingen af dem, der fik ATP udbetalt på interviewtidspunktet, som tidligere har udskudt deres ATP-udbetalinger.

Tabel 7.13 viser, hvor mange af dem, som ikke fik ATP udbetalt på interviewtidspunktet (dvs. som svarede nej på spørgsmålet i tabel 7.11), som stadigvæk har udskudt udbetalingerne af ATP.

TABEL 7.13

Udskudte ATP-udbetalinger blandt dem, som ikke får ATP udbetalt.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Ja	21 (65,63)	133 (84,18)	10 (17,54)	29 (45,31)
Nej	11 (34,38)	25 (15,82)	44 (77,19)	33 (51,56)
Ved ikke	0 (0,00)	0 (0,00)	3 (5,26)	2 (3,13)
I alt	32 (100,00)	158 (100,00)	57 (100,00)	64 (100,00)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelsene, er: "Har De valgt at udskyde udbetalingerne fra 'ATP livslang pension'?"

Som det kunne forventes, er det især personer, som har valgt opsat folkepension, og som stadig er i beskæftigelse ('Opsat – beskæftiget'), som har udskudt deres ATP-udbetalinger. Andelen er dog også relativt høj blandt personer, som tidligere har haft deres folkepension opsat, men som nu får den udbetalt ('Opsat – folkepensionist'). Der er ikke noget beskæftigelseskrav i reglerne for udskudt ATP, hvilket muligvis kan forklare, hvorfor en relativt høj andel af gruppen 'Opsat – folkepensionist' har valgt at udskyde udbetalingerne, selv om de får deres folkepension udbetalt.

PRIVATE OG ARBEJDSGIVERADMINISTREREDE PENSIONER

Vi går nu videre til at vise, hvilke arbejdsgiveradministrerede og private pensionsopsparinger henholdsvis pensionsudbetalinger interviewpersonerne i de fire undersøgte grupper har. Før spørgsmålene blev stillet, introducerede vi interviewpersonerne til emnet med følgende tekst: ”De har eventuelt gennem Deres arbejdsliv indbetalt til arbejdsgiveradministrerede eller private pensionsordninger. Disse kan udbetales på flere forskellige måder, fx som ratepension eller som livsvarig pension (livrente). Ratepensionerne er kendetegnet ved at blive udbetalt i rater fx over 10 år. Livsvarig pension udbetales fra en fastlagt alder og resten af livet.”

RATEPENSIONER

Efter den introducerende tekst blev interviewpersonerne spurgt, om de har sparet op i en ratepension. Af tabel 7.14 fremgår det, at især personer med opsat pension, som stadigvæk var i beskæftigelse ved interviewtidspunktet (gruppen ’Opsat – beskæftiget’) havde sparet op i en ratepension. 70 pct. i denne gruppe havde sparet op i en ratepension. Personer, som trak sig tilbage ved folkepensionsalderen (dvs. gruppen ’Ej opsat – folkepensionist’), har den laveste sandsynlighed for at have sparet op i en ratepension. I denne gruppe har 37,47 pct. sparet op i en ratepension.

Af tabel 7.15 fremgår det, hvor stor en del af personerne i de fire grupper, der fik ratepension udbetalt på interviewtidspunktet, under forudsætning af at de har sparet op i en ratepension, dvs. at de har svaret ja i tabel 7.14. Personer, som får folkepension udbetalt (dvs. personer i gruppen ’Opsat – folkepensionist’ henholdsvis ’Ej opsat – folkepensionist’), har en relativt høj sandsynlighed for også at få udbetalinger fra en privat eller arbejdsgiveradministreret ratepension på interviewtidspunktet. Dette resultat reflekterer sandsynligvis, at størstedelen af disse respondenter har trukket sig helt tilbage fra arbejdsmarkedet og derfor også får deres pensioner udbetalt. Til gengæld er det relativt få personer i gruppen ’Opsat – beskæftiget’, som får deres ratepension udbetalt. Formentlig venter disse personer med pensionsudbetalingerne, til de trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet.

TABEL 7.14

Opsparing i ratepension.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Ja	215 (59,72)	238 (70,00)	136 (37,47)	180 (55,73)
Nej	143 (39,72)	98 (28,82)	221 (60,88)	142 (43,96)
Ved ikke	2 (0,56)	4 (1,18)	6 (1,65)	1 (0,31)
I alt	360 (100,00)	340 (100,00)	363 (100,00)	323 (100,00)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelsene, er: "Har De opsparet ratepension gennem arbejdsgiveradministrerede eller private pensionsordninger?"

TABEL 7.15

Udbetalinger fra ratepension.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Ja	132 (61,40)	48 (20,17)	99 (72,79)	94 (52,22)
Nej	83 (38,60)	190 (79,83)	37 (27,21)	84 (46,67)
Ved ikke	0 (0,00)	0 (0,00)	0 (0,00)	2 (1,11)
I alt	215 (100,00)	238 (100,00)	136 (100,00)	180 (100,00)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelsene, er: "Får De p.t. udbetalt ratepension fra arbejdsgiveradministrerede eller private pensionsordninger?"

De nuværende eller forventede fremtidige udbetalinger fra arbejdsgiveradministrerede og private ratepensioner kan have stor betydning for den økonomiske situation som ældre. Tabel 7.16 viser de faktiske gennemsnitlige ratepensionsudbetalinger for personer, der fik en ratepension udbetalt på interviewtidspunktet, og tabel 7.17 viser de forventede fremtidige gennemsnitlige ratepensionsudbetalinger blandt dem, der har sparet op i en ratepension, men som ikke fik denne udbetalt på interviewtidspunktet. I begge tabellerne drejer det sig om bruttoudbetalinger, dvs. før skat. Der var relativt stor variation i svarene, og derfor angiver tallet i parentes i øverste række, standardfejlen for gennemsnittet. En høj

standardfejl indikerer, at der var stor spredning i svarene. Der var også relativt mange respondenter, der ikke ville eller ikke kunne besvare spørgsmålene om ratepensionens størrelse. Derfor angiver tallet i parentes i nederste række, antallet af respondenter i alt, der fik stillet spørgsmålet, for på den måde at give et billede af bortfaldets omfang.

TABEL 7.16

Ratepensionens størrelse.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Udbetaling/måned (standardfejl)	10.305 (10.775)	10.440 (10.881)	9.478 (13.859)	6.664 (8.820)
Antal svar (spurgte IP'er)	112 (132)	40 (48)	73 (99)	77 (94)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelserne, er: "Hvor meget får De udbetalt i ratepension pr. måned før skat?" Spørgsmålet blev stillet til interviewpersoner, som fik en ratepension udbetalt på interviewtidspunktet.

TABEL 7.17

Ratepensionens forventede størrelse.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Udbetaling/måned (standardfejl)	13.962 (11.710)	25.433 (39.684)	6.683 (2.805)	15.293 (15.843)
Antal svar (spurgte IP'er)	35 (83)	74 (90)	6 (37)	33 (86)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelserne, er: "Hvor meget ratepension forventer De at få udbetalt pr. måned før skat?" Spørgsmålet blev stillet til interviewpersoner, som havde sparet op i en ratepension, men som ikke fik en ratepension udbetalt på interviewtidspunktet.

Der er ingen større forskelle i ratepensionsudbetalinger mellem de fire grupper blandt dem, der fik ratepensionen udbetalt på interviewtidspunktet (tabel 7.16). Alle grupper får ca. 10.000 kr. udbetalt før skat per måned med undtagelse af gruppen 'Ej opsat – beskæftiget, som får ca. 6.600 kr. i gennemsnit. Til gengæld er forskellene større for forventede fremtidige ratepensionsudbetalinger. Personer i gruppen 'Opsat – beskæftiget' forventer væsentligt større og personer i gruppen 'Ej opsat – folkepensionist' væsentligt mindre udbetalinger end de øvrige to grupper.

Standardfejlene er dog store, og resultaterne er baseret på få svar, så det er svært at trække definitive konklusioner fra resultaterne. Det virker dog, som om personer i gruppen 'Opsat – Beskæftiget' ikke kun vil få en højere folkepension, men også en højere ratepension end de øvrige tre grupper, den dag de trækker sig helt tilbage fra arbejdsmarkedet.

LIVSVARIGE PENSIONER

Dette afsnit viser, hvor stor en del af interviewpersonerne i de fire grupper der har sparet op i en arbejdsgiveradministreret eller privat livsvarig pension (livrente), samt hvor store udbetalinger de får henholdsvis forventer at få i fremtiden. Af tabel 7.18 fremgår det, at især personer med opsat pension, som stadigvæk var i beskæftigelse på interviewtidspunktet (gruppen 'Opsat – beskæftiget'), havde sparet op i en livsvarig pension – 53,39 pct. i denne gruppe havde sparet op i en livsvarig pension. Personer, som trak sig tilbage ved folkepensionsalderen (dvs. gruppen 'Ej opsat – folkepensionist'), har den laveste sandsynlighed for at have sparet op i en ratepension. I denne gruppe har 30,94 pct. sparet op i en livsvarig pension. Forskellene mellem de fire grupper er dog betydelig mindre, end den var for ratepensioner.

TABEL 7.18

Opsparing i livsvarige pensioner.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Ja	180 (50,28)	181 (53,39)	112 (30,94)	126 (39,25)
Nej	171 (47,77)	150 (44,25)	247 (68,23)	182 (56,70)
Ved ikke	7 (1,96)	8 (2,36)	8 (0,83)	13 (4,05)
I alt	358 (100,00)	339 (100,00)	362 (100,00)	323 (100,00)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelserne, er: "Har De opsparet livsvarig pension (livrente) gennem arbejdsgiveradministrerede eller private pensionsordninger?"

Af tabel 7.19 fremgår det, hvor stor en del af personerne i de fire grupper, der fik udbetalinger fra en livsvarig pension på interviewtidspunktet. Personer, som får folkepension udbetalt (dvs. personer i gruppen 'Opsat – folkepensionist' henholdsvis 'Ej opsat – folkepensionist'), har en rela-

tivt høj sandsynlighed for også at få udbetalinger fra en privat eller arbejdsgiveradministreret livsvarig pension på interviewtidspunktet. Det tilsvarende resultat fik vi også for ratepensionsudbetalingerne (se tabel 7.15). Der er relativt få personer i gruppen 'Opsat – beskæftiget', som får deres livsvarige pension udbetalt, præcis som for ratepensionen. Formodentlig venter disse personer med pensionsudbetalingerne, til de trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet.

TABEL 7.19

Udbetalinger fra livsvarig pension.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Ja	133 (74,30)	31 (17,13)	92 (82,88)	67 (53,60)
Nej	43 (24,02)	150 (82,87)	19 (17,12)	58 (46,40)
Ved ikke	3 (1,68)	0 (0,00)	0 (0,00)	0 (0,00)
I alt	179 (100,00)	181 (100,00)	111 (100,00)	125 (100,00)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelserne, er: "Får De p.t. udbetalt livsvarig pension (livrente) fra arbejdsgiveradministrerede eller private pensionsordninger?"

Tabel 7.20 viser de faktiske gennemsnitlige udbetalinger fra livsvarige pensioner for personer, der fik livsvarige pensioner udbetalt på interviewtidspunktet, og tabel 7.21 viser de forventede fremtidige gennemsnitlige udbetalinger fra livsvarige pensioner blandt personer, der har sparet op i en sådan pension, men som ikke fik denne udbetalt på interviewtidspunktet. I begge tabellerne drejer det sig om bruttoudbetalinger, dvs. før skat. Som for ratepensionen er der relativt stor variation i svarene, og derfor angiver tallet i parentes i den øverste række, standardfejlen for gennemsnittet. Der var også relativt mange respondenter, der ikke ville eller ikke kunne besvare spørgsmålene om den livsvarige pensions størrelse. Derfor angiver tallet i parentes i den nederste række, antallet af respondenter i alt, der fik stillet spørgsmålet, for på den måde at give et billede af bortfaldets omfang.

TABEL 7.20

Den livsvarige pensions størrelse.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Udbetaling/måned (standardfejl)	16.658 (11.744)	18.733 (22.016)	13.238 (16.905)	12.797 (11.891)
Antal svar (spurgte IP'er)	117 (133)	24 (31)	76 (92)	58 (67)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelsene, er: "Hvor meget får De udbetalt i livsvarig pension (livrente) pr. måned før skat?" Spørgsmålet blev stillet til interviewpersoner, som fik en livrente udbetalt på interviewtidspunktet.

TABEL 7.21

Den livsvarige pensions forventede størrelse.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Udbetaling/måned (standardfejl)	12.285 (11.545)	23.783 (24.646)	5.000 (4.950)	11.382 (11.880)
Antal svar (spurgte IP'er)	25 (47)	72 (150)	4 (20)	17 (59)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelsene, er: "Hvor meget livsvarig pension (livrente) forventer De at få udbetalt pr. måned før skat?" Spørgsmålet blev stillet til interviewpersoner, som havde sparet op i en livrente, men som ikke fik en livrente udbetalt på interviewtidspunktet.

Blandt de personer, der fik livsvarig pension udbetalt på interviewtidspunktet (tabel 7.19), fik de, der på et tidspunkt valgte opsat pension, et højere beløb udbetalt. Forskellene er relativt store: mellem 3.000 og 6.000 kr. per måned. Blandt de personer, der ikke fik livsvarig pension udbetalt på interviewtidspunktet, forventer personer i gruppen 'Opsat – beskæftiget' væsentligt større og personer i gruppen 'Ej opsat – folkepensionist' væsentligt mindre udbetalinger end de øvrige to grupper. Som tidligere er standardfejlene store, og resultaterne er baserede på få svar. Men lige som med ratepensionerne virker det, som om personer i gruppen 'Opsat – beskæftiget' ikke blot kommer til at få en højere folkepension,³⁹ men også en højere ratepension og en højere livsvarig pension

39. Det er selvfølgelig ikke sikkert, at denne gruppe faktisk vil få en højere folkepension end de øvrige grupper den dag, de trækker sig tilbage, selv om de får et ventetillæg udbetalt, fordi de formodentlig vil få et reduceret pensionstillæg grundet høje øvrige pensionsindkomster.

end de øvrige tre grupper den dag, de trækker sig helt tilbage fra arbejdsmarkedet.

TJENESTEMANDSPENSIONER

Endelig viser vi andelen af tjenestemænd og antal år som tjenestemand for personerne i de fire grupper. Tabel 7.22 viser, hvor stor en del af personerne i hver gruppe der har været ansatte som tjenestemænd. Af tabel 7.23 fremgår det, hvor mange år personerne i de fire grupper har været ansatte som tjenestemænd i gennemsnit. Som tidligere viser vi standardfejl og antal mulige svar i parentes. Bortfaldet er dog meget lille for dette spørgsmål.

TABEL 7.22

Andel tjenestemænd.

Antal (procent)	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
Tjenestemand	97 (26,94)	69 (20,29)	118 (32,60)	55 (16,98)
Ej tjenestemand	263 (73,06)	269 (79,12)	244 (67,40)	268 (82,72)
Ved ikke	0 (0,00)	2 (0,59)	0 (0,00)	1 (0,31)
I alt	360 (100,00)	340 (100,00)	362 (100,00)	324 (100,00)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelserne, er: "Har De været ansat som tjenestemand?"

Andelen af tjenestemænd er højest i gruppen 'Ej opsat – folkepensionist'. I denne gruppe har 32,60 pct. været tjenestemænd, mens den tilsvarende andel i gruppen 'Ej opsat – beskæftiget' er lidt mindre end 17 pct. Der er mindre forskelle i antallet af optjente tjenestemandsårs sammenlignet med, hvor stor en andel der har været tjenestemænd, selv om vi også her finder det højeste tal for gruppen 'Ej opsat – folkepensionist'. En mulig fortolkning af dette resultat er derfor, at denne gruppe kompenseres for de lavere opsparinger i arbejdsgiveradministrerede og private pensioner samt for den tidligere tilbagetrækningsalder fra arbejdsmarkedet, ved at en højere andel har tjenestemandspensioner, og at disse pensioner i gennemsnit er noget højere end for de andre tre grupper.

TABEL 7.23

Antal år som tjenestemand.

	Opsat – folkepensionist	Opsat – beskæftiget	Ej opsat – folkepensionist	Ej opsat – beskæftiget
År som tjenestemand (standardfejl)	29,5 (11,13)	28,76 (10,42)	32,56 (8,80)	28,75 (12,38)
Antal svar (spurgte IP'er)	96 (97)	67 (69)	117 (118)	55 (55)

Anm.: Spørgsmålet, der ligger til grund for besvarelserne, er: "Hvor mange år har De været tjenestemand/optjent tjenestemandspension?" Det blev stillet til interviewpersoner, som havde svaret ja på spørgsmålet: "Har De været ansat som tjenestemand?"

SAMMENFATNING

- Overordnet set er kendskabet til opsat folkepension og til ordningens delelementer (beskæftigelseskrav og venteprocent) lavt.
- 97 pct. af de interviewede brugere (henholdsvis tidligere brugere) af opsat folkepension mener, at ordningen *ikke* var afgørende for, at de blev ved med at arbejde, efter de fyldte 65 år.
- Et tilfredsstillende arbejde er den almindeligste grund til, at brugerne af opsat folkepension er blevet ved med at arbejde.
- Den vigtigste grund til ikke at vælge opsat folkepension er, at interviewpersonerne ønsker at nyde livet som pensionist.
- Brugere af opsat folkepension arbejder i gennemsnit næsten 40 timer om ugen, dvs. langt mere end de ca. 30 (19) timer fastsat i beskæftigelseskravet.
- Brugere af opsat folkepension har et bedre selvopfattet helbred, men forventer ikke at leve længere end øvrige respondenter.
- To tredjedele af brugerne af opsat folkepension var meget tilfredse med deres økonomiske situation. Til gengæld var en tredjedel af respondenterne, der gik på folkepension, da de fyldte 65 år, meget tilfredse med deres økonomiske situation.
- Brugere af opsat folkepension har i højere grad sparet op i arbejds-giveradministrerede eller private pensionsordninger, og de forventer højere udbetalinger end øvrige respondenter.

EN FREMSKRIVNING AF OPSAT FOLKEPENSION

For at evaluere de fremtidige effekter af opsat folkepension på tilbagetrækningsalderen i Danmark analyserer vi i dette afsnit resultater fra en model, i hvilken vi fremskriver tilbagetrækningsadfærden for ældre gifte par. Resultaterne kommer fra en relativt kompliceret adfærdsrelateret mikrosimulationsmodel. I denne rapport nøjes vi med at beskrive intuitionen bag modellen og henviser til Bingley & Lanot (2007) for en teknisk beskrivelse af designet. Fordelen med simulationsmodellen er, at vi kan sammenligne tilbagetrækningssandsynligheden ved 65 år uden opsat folkepension med tilbagetrækningssandsynligheden ved 65 år med opsat folkepension, dvs. vi kan måle den 'rene' effekt af opsat folkepension, uden at denne påvirkes af ændringer i folkepensionsalderen. Dette var ikke muligt i vores effektmålingsdesign, fordi opsat pension og folkepensionsalderen forandredes samtidigt. Ulempen med simuleringsmodellen er dog, at den kun er gyldig for en mindre del af befolkningen, og at den er baseret på en række antagelser.

Resultatet af analysen er, at opsat folkepension har haft en negativ effekt på tilbagetrækningssandsynligheden ved 65 år, dvs. at færre trækker sig tilbage som 65-årige. Til gengæld er tilbagetrækningssandsynligheden ved 66, 67 og 68 år steget på grund af ordningen. Totalt har opsat folkepension altså ledt til, at nogle personer trækker sig senere tilbage fra arbejdsmarkedet.

EN MODEL FOR FREMSKRIVNING AF TILBAGETRÆKNINGSALDER

Modellen analyserer tilbagetrækningsalder for gifte par. Dette valg er baseret på, at langt de fleste ældre mennesker lever som gifte, og tilbagetrækningsalderen for gifte par er derfor af meget stor interesse set fra en politisk synsvinkel. Derudover er det sandsynligt, at tilbagetrækningsadfærden for den ene ægtefælle er afhængig af den anden ægtefælles tilbagetrækningsadfærd, dvs. at tilbagetrækningsbeslutningerne inden for familien formodentlig er stærkt korrelerede (se fx Gustman & Steinmeier, 2000; An et al., 2004). Kun par, hvor begge er over 49 år, og hvor manden mindst arbejder, til han fylder 57 år, og kvinden mindst arbejder, til hun fylder 55 år, indgår i modellen. I hvert år kan enten manden, kvinden eller begge ægtefæller vælge at trække sig tilbage. Har man én gang trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet, antages det, at man ikke kommer tilbage i arbejde igen. For hvert muligt valg, som manden og kvinden kan træffe i hvert år, beregnes de potentielle indkomststrømme, som er en følge af valget. Det vil sige, at indkomsten beregnes (på årsbasis), hvis personen vælger at blive ved med at arbejde, eller hvis vedkommende trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet. De potentielle indkomster beregnes ved, at den logaritmerede indkomst estimeres som en funktion af tidligere indkomst, anciennitet, arbejdsmarkedserfarenhed og fødselsår for hele stikprøven. Derefter bliver den potentielle arbejdsindkomst beregnet for alle mulige tilbagetrækningsaldrer for de enkelte par, baseret på parrets egenskaber.

Til sidst tillægges potentiel ikke-arbejdsindkomst (fx folkepension, efterløn og førtidspension) fra alle mulige tilbagetrækningsaldrer. I denne beregning tages der højde for beskatningsregler og for ændringer i regler for fx efterlønsudbetalinger. Disse ændringer bidrager til at skabe eksogen variation i de potentielle indkomststrømme, og denne variation bidrager til, at modellen kan identificeres. Afhængigt af hvilket scenario der giver den højeste nytteværdi (det antages, at nytten er en funktion af fritid og forbrug, hvor forbruget er afhængigt af indkomst og formue), træffes derefter en beslutning om, at ingen, den ene eller begge trækker sig tilbage fra arbejdsmarkedet i hvert år. Næste år gentages proceduren, men hvis en ægtefælle allerede har trukket sig tilbage, er det nu kun den anden, der kan vælge enten at trække sig tilbage eller at blive ved med at arbejde, afhængigt af hvilket alternativ der giver den højeste nytteværdi.

Processen fortsætter, til begge ægtefæller har trukket sig tilbage. Ved at sammenligne sandsynligheden for at trække sig tilbage ved en særlig alder, hvor modellen estimeres under antagelsen af, at det *ikke er muligt* at vælge opsat folkepension med sandsynligheden for at trække sig tilbage ved en særlig alder, hvor modellen estimeres under antagelsen af, at det *er muligt* at vælge opsat folkepension, får vi et bud på effekten af opsat folkepension på tilbagetrækningsalderen.

For at modellen skal kunne estimeres, er en række simplificerende antagelser nødvendige:

- I modellen er det kun muligt at trække sig tilbage på årsbasis. I praksis betyder det, at der i modellen ikke er nogen forskel mellem at trække sig tilbage i fx januar eller december.
- Mænd kan først trække sig tilbage ved 58 år og kvinder først ved 56 år.
- Alle personer i modellen trækker sig senest tilbage ved 70 år og dør senest ved 100-års-alderen.
- En person, der én gang har trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet, kommer aldrig tilbage i arbejde igen.
- Modellen tager ikke højde for skilsmisse, død eller udvandring, dvs. at det antages, at disse par har den samme tilbagetrækningsadfærd som par, der forbliver gifte, i live og i Danmark.
- Parrenes tilbagetrækningsbeslutning træffes under antagelsen af, at skatte- og bidragssystemerne forbliver de samme i det kommende år, som de er i det indeværende år. Det betyder, at parrene ændrer deres adfærd, *efter* at skatte- og bidragssystemet forandres, dvs. at de ikke kan forudse forandringer i skatte- og bidragssystemerne og tilpasse deres adfærd i forvejen.

DATA

Modellen estimeres på registerdata fra Danmarks Statistik fra perioden 1977-2001 (datasættet stammer fra Bingley & Lanot (2007)). Datasættet inkluderer gifte par, hvor begge er over 49 år gamle, og hvor manden mindst arbejder, til han fylder 57 år, og kvinden mindst arbejder, til hun fylder 55 år. Hvis parret bliver separeret, eller hvis en eller begge dør eller emigrerer, er parret med i datasættet til og med året for separationen,

dødsfaldet eller udvandringen finder sted. I alt indgår 153.818 par (100 pct. af den relevante befolkning) i datasættet, som bruges til at estimere indkomstmodeller, og 1.425 par (1 pct. af befolkningen) i datasættet til at estimere tilbagetrækningsalderen. Årsagen til, at vi anvender et mindre datasæt til at estimere tilbagetrækningsalderen, er, at estimeringsprocessen er så langsom, at det ikke er muligt at inkludere hele stikprøven. Datasættet indeholder informationer om blandt andet køn, alder, formue, skattepligtig indkomst, lønindkomst, folkepension, efterløn, anciennitet, arbejdsmarkedserfaring og tilbagetrækningsalder.

SIMULATION

De data, som bruges til at simulere effekten af opsat pension, går frem til 2001. Det kan derfor virke mærkværdigt at bruge dette datasæt til at estimere effekten af opsat pension, fordi denne ordning først introduceredes i 2004. Modellen estimerer dog adfærdsparametre, hvilket gør det muligt at simulere reaktionen på forandringer i tilbagetræknings- og pensionspolitikker både inden for og efter dataperioden.

En vigtig begrænsning i simulationen er antagelsen af, at alle trækker sig tilbage senest, når de fylder 70 år. Med opsat pension er det i princippet muligt at trække sig tilbage ved valgfri alder efter 65 år, selv om det formodentligt er usædvanligt at trække sig tilbage efter 75-årsalderen. Den oprindelige motivation for at vælge 70 år som ældste tilbagetrækningsalder var, at meget få personer faktisk valgte at trække sig tilbage efter denne alder. Selv om antallet, der trækker sig tilbage efter 70-årsalderen, kan være steget på grund af muligheden for opsat pension, vil der dog formodentlig stadigvæk være få, der vælger at trække sig tilbage efter denne alder. Simulationsresultaterne viser også, at de fleste, der vælger opsat pension, trækker sig tilbage før 69-årsalderen.

I modellen antages det også, at man ikke kan komme tilbage i arbejde efter én gang at have trukket sig tilbage fra arbejdsmarkedet. Denne antagelse går imod muligheden for at få pensionen opsat i to perioder, som er bygget ind i opsat pension. Det har dog historisk set været meget usædvanligt at gå tilbage i arbejde efter én gang at have trukket sig tilbage. Da så få individer vælger at gå tilbage i arbejde efter tilbagetrækning, ville det have været nødvendigt at bruge en meget stor stikprøve for at få tilstrækkeligt mange observationer af denne adfærd.

Som tidligere nævnt tager det dog meget lang tid at simulere tilbagetrækningsadfærden, og derfor var denne fremgangsmåde ikke mulig. Vi ser derfor i modellen bort fra muligheden af at komme tilbage i arbejde efter én gang at have trukket sig tilbage.

RESULTATER

Resultaterne fra mikrosimulationsmodellerne præsenteres i figur 8.1 og 8.2. Figur 8.1 viser resultaterne for mænd, imens figur 8.2 viser resultaterne for kvinder. Y-aksen måler tilbagetrækningssandsynligheden, som en funktion af alder (målt på x-aksen). Figurerne starter ved 57 år for mænd og 55 år for kvinder, fordi dette er den tidligste alder, som mænd henholdsvis kvinder ifølge modellens antagelser kan trække sig tilbage i. Det skal noteres, at vores resultater gælder for par, hvor manden er 2 år ældre end kvinden, og hvor ægtefællerne mindst var i arbejde til 57- henholdsvis 55-års-alderen. Resultaterne er altså ikke gældende for hele befolkningen. Hver figur indeholder fire linjer, som modsvarer fire forskellige tilbagetrækningsregler:

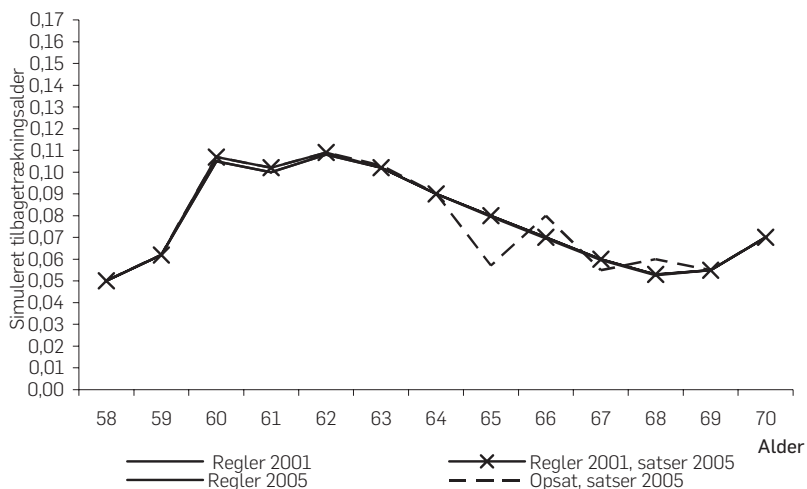
- Den sorte linje viser sandsynligheden for tilbagetrækning ved forskellige aldre for pensionsreglerne i 2001. Resultaterne for kvinder viser en stærkt forhøjet sandsynlighed ved 60 år, hvilket var den første mulige alder for efterløn. Mænd har en forhøjet sandsynlighed ved 60 år (også pga. efterløn), men også ved 62 år, dvs. når deres koner får mulighed for at gå på efterløn. Det skal dog noteres, at modellen ikke forudsiger nogen øget sandsynlighed for tilbagetrækning ved 67 år (dvs. den daværende folkepensionsalder) for hverken kvinder eller mænd.
- Den sorte linje med krydser viser sandsynligheden for tilbagetrækning med 2001-pensionsreglerne, men med 2005-satser. Denne linje sammenfalder stort set med den sorte linje, hvilket viser, at prædiktionen fra modellen sammenfalder med den faktiske situation, når samme regler, men nye satser, bruges. Denne linje kan derfor ses som en test på, at modellen formår at forudsige tilbagetrækningsadfærd også uden for dataperioden.

- Den grå linje viser tilbagetrækningsadfærden med 2005-pensionsreglerne (dvs. folkepension fra 65 år) og med 2005-satser, men *uden* muligheden for opsat folkepension. Denne sænkning af folkepensionsalderen har ifølge simulationsmodellen ikke nogen effekt for mænd, mens sandsynligheden for at trække sig tilbage i 63-64-års alderen mindskes for kvinder, samtidig med at sandsynligheden for at trække sig tilbage i 65-66-års-alderen øges.
- Den stiplede grå linje viser tilbagetrækningsadfærden for pensionsreglerne i 2005, dvs. *inklusive* opsat folkepension. I det følgende sammenligner vi den grå linje med den stiplede grå linje for dermed at undersøge, hvordan opsat pension ifølge simulationsmodellen har påvirket tilbagetrækningsadfærden. Resultaterne for mænd viser, at sandsynligheden for at trække sig tilbage ved 65 år går ned med 2 pct. for derefter at øges med 1 pct. ved 66 år og 0,5 pct. ved 67 og 68 år. For kvinder mindskes tilbagetrækningssandsynligheden ved 63 år med 1,5 pct., hvilket kan forklares af nedgangen i mændenes tilbagetrækningssandsynlighed ved 65 år. Tilbagetrækningssandsynligheden ved 65 år for kvinder er 1 pct. lavere med opsat folkepension, mens tilbagetrækningssandsynligheden øges med 0,5 pct. ved 66 år.

Totalt set viser resultaterne, at opsat pension har ledt til en 1,5-2 pct. lavere tilbagetrækningssandsynlighed ved 65 år. De personer, som udskyder deres tilbagetrækning på grund af ordningen, trækker sig tilbage 2-3 år senere. Opsat pension har altså ledt til en udskydning af tilbagetrækningsalderen. Der er både en direkte effekt og en effekt af ægtefællens tilbagetrækningsadfærd. For eksempel påvirkes kvindernes tilbagetrækningssandsynlighed ved 63 år indirekte af opsat pension, fordi mændenes tilbagetrækningssandsynlighed går ned grundet ordningen. Resultaterne i dette afsnit er dog kun gyldige for gifte kvinder og mænd, hvor manden er 2 år ældre end kvinden. Resultaterne er dermed ikke gyldige for hele befolkningen.

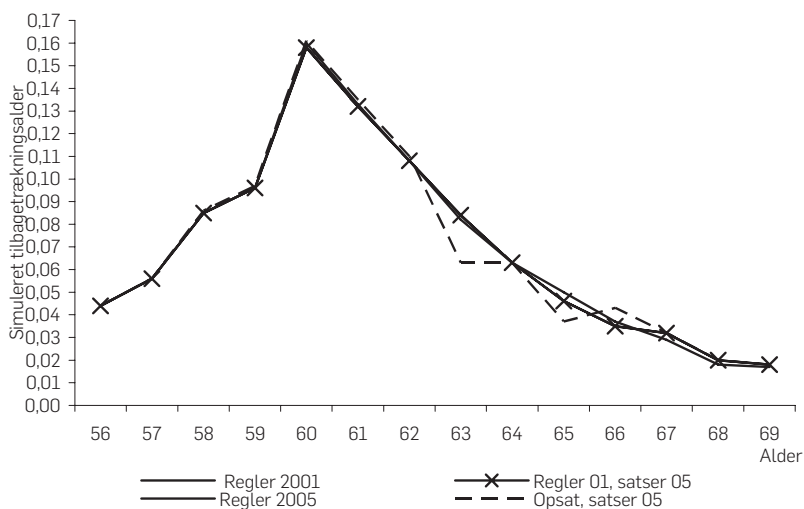
FIGUR 8.1

Simuleret tilbagetrækningssandsynlighed for mænd.

FIGUR 8.2

Simuleret tilbagetrækningssandsynlighed for kvinder.

SAMMENFATNING

- Opsat pension har ledt til en 1,5-2 pct. lavere tilbagetræknings-sandsynlighed ved 65 år.
- De personer, som udskyder deres tilbagetrækning på grund af ordningen, trækker sig tilbage 2-3 år senere.

KONKLUSION

I denne rapport har vi undersøgt, om muligheden for opsat folkepension påvirker arbejdsudbuddet. Det viste sig ikke at være helt nemt at besvare dette spørgsmål, fordi andre forandringer i pensionssystemet, som blev introduceret samtidig med opsat folkepension, også kan have påvirket arbejdsudbuddet, hvilket gør det svært at måle den 'rene' effekt af opsat folkepension.

Vi har kun kunnet måle den rene effekt af opsat folkepension for personer født i 1937. Ved at sammenligne disse personers arbejdsudbud ved 67 år med arbejdsudbuddet for personer født i 1936 ved 67 år får vi et mål på effekten af opsat folkepension, under antagelsen af at der ikke var nogen forskelle i fx efterspørgsel på 67-årig arbejdskraft i de to år, 1937-årgangen og 1936-årgangen fyldte 67 år (dvs. i henholdsvis 2004 og 2003). Vores effektmåling viser, at opsat folkepension har påvirket arbejdsudbuddet positivt ved 67 år, men kun for personer med en lang videregående uddannelse.

For at måle effekten af opsat folkepension ved 65 år og fra 65-til 67-års-alderen sammenligner vi antal præsterede timer for personer født i første halvdel af 1939 med personer født i anden halvdel af 1939. Personer født i anden halvdel af 1939 havde mulighed for at opsætte folkepensionen, mens personer født i første halvdel af 1939 ikke havde denne mulighed. Derudover kunne personer født i anden halvdel af 1939 trække sig tilbage to år tidligere end personer født i første halvdel af året.

Personer født i anden halvdel af året kunne dermed ikke gå på efterløn, fra de var 65 år til de blev 67 år, hvilket også kan have påvirket disse personers arbejdsudbud i positiv retning. Ved at sammenligne, hvor meget personer født i første halvdel af 1939 arbejder, med, hvor meget personer født i anden halvdel af 1939 arbejder, har vi målt effekten af opsat folkepension, nedsat folkepensionsalder og den tabte mulighed for efterløn. For at undgå systematiske forskelle mellem personer, der henholdsvis kunne og ikke kunne vælge opsat folkepension, sammenligner vi personer født i juli (der altså blev påvirket af den ændrede lovgivning) med personer født i juni (der altså ikke blev påvirket). Vi finder, at personer, der kunne vælge opsat folkepension, arbejdede lidt mere end personer, der ikke kunne vælge opsat folkepension i det år, de fyldte 65 år (dvs. i 2004). Denne effekt er dog ikke statistisk signifikant i alle modeller. I 65-67-års-alderen er der ikke nogen signifikante forskelle mellem, hvor meget personer, der kunne henholdsvis ikke kunne vælge opsat folkepension, arbejder. Dermed udjævnes de positive effekter af opsat folkepension og af den tabte mulighed for efterløn af den negative effekt af nedsættelsen af folkepensionsalderen.

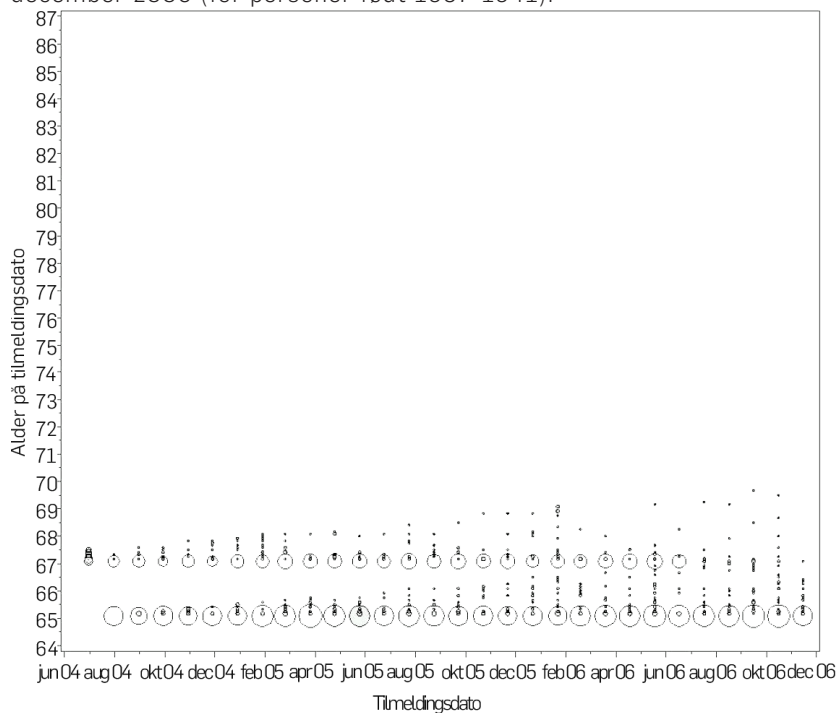
APPENDIKS

AD KAPITEL 4

I figur A.1 har vi plottet ind, hvilken alder personerne født i 1937-1941 havde på det tidspunkt, hvor de tilmeldte sig opsat folkepension. Figur A.1 svarer til figur 4.2, hvor der dog kun er inddraget observationer for personer født i 1937-1941. Til sammenligning med figur 4.2 viser figur A.1, at det hovedsageligt er personer født i 1937-1941, for hvem tilmeldingerne til ordningen finder sted på det tidligst mulige tidspunkt, visualiseret ved store bobler i 65-års-alderen og 67-års-alderen. Boblerne i figuren repræsenterer 5.696 personer, der i perioden 1. juli til 1. januar 2007 har tilmeldt sig opsat folkepension.

FIGUR A.1

Antal førstegangstilmeldinger til opsat folkepension fra juli 2004 til december 2006 (for personer født 1937-1941).

Anm.: N=5.696.

AD KAPITEL 6

TABEL A6.1

Effekten af opsat pension på antal præsterede timer i 2004 for personer født i 1939.

Model	Maj-august	April-september
1.		
Opsat pension	15,58 (9,79)	12,61 (8,08)
Konstant	89,09 (6,85)***	92,83 (5,63)***
Observationer	5.157	7.804
2.		
Opsat pension	11,19 (9,54)	8,80 (7,90)
Køn	48,16 (9,79)***	51,57 (8,13)***
Grundskole	-101,61 (27,84)***	-91,00 (22,81)***
Gymnasium/ erhvervsfaglig	-47,37 (27,92)	-50,50 (22,90)**
Kort videregående	Reference	Reference
Mellemlang videregående	21,68 (30,42)	16,71 (24,97)
Lang videregående	341,91 (37,13)***	327,86 (30,80)***
Gift	Reference	Reference
Enke	13,19 (15,79)	16,22 (13,22)
Fraskilt	18,70 (13,69)	12,23 (11,39)
Konstant	111,66 (28,09)***	112,39 (22,98)***
Observationer	5.042	7.629
3.		
Opsat pension	20,59 (53,63)	0,67 (43,91)
Køn	48,25 (9,79)***	51,65 (8,13)***
Grundskole	-87,06 (38,51)**	-88,51 (32,28)***
Gymnasium/ erhvervsfaglig	-45,10 (38,64)	-52,97 (32,44)
Kort videregående	Reference	Reference
Mellemlang videregående	-13,12 (41,91)	-32,05 (35,18)
Lang videregående	390,21 (55,48)***	375,67 (45,73)***
Grundskole * opsat	-29,98 (55,52)	-5,51 (45,48)
Gymnasium * opsat	-4,87 (55,81)	4,79 (45,75)
Kort videregående * opsat	Reference	Reference
Mellemlang videregående * opsat	76,27 (60,84)	102,59 (49,89)**
Lang videregående * opsat	-80,68 (75,20)	-80,50 (61,96)
Gift	Reference	Reference
Enke	12,89 (15,78)	15,58 (13,21)
Fraskilt	18,90 (13,69)	12,76 (11,39)
Konstant	107,11 (37,84)***	116,42 (31,67)***
Observationer	5.042	7.629

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

TABEL A6.2

Effekten af at være født den 1. juli 1939 eller senere på antal præstere-de timer i alt fra 65-67-års-alderen.

Model	Maj-august	April-september
1.		
Opsat pension	18,72 (22,91)	7,78 (18,78)
Konstant	205,10 (16,04)***	213,47(13,09)***
Observationer	5.098	7.716
2.		
Opsat pension	7,96(22,40)	-1,41 (18,41)
Køn	123,10 (22,99)***	124,16 (18,95)***
Grundskole	-217,46 (65,59)***	-201,32 (53,26)***
Gymnasium/erhvervsfaglig	-99,11 (65,77)	-122,70 (53,26)**
Kort videregående	Reference	Reference
Mellemlang videregående	48,14 (71,68)	23,89 (58,31)
Lang videregående	814,57 (87,92)***	774,15 (72,15)***
Gift	Reference	Reference
Enke	27,52 (37,11)	28,66 (30,79)
Fraskilt	26,07 (32,10)	12,55 (26,48)
Konstant	243,84 (66,20)***	260,51 (53,65)***
Observationer	4.983	7.541
3.		
Opsat pension	120,23 (126,42)	86,10(102,62))
Køn	124,30 (23,01)***	124,60 (18,95)***
Grundskole	-149,21 (91,56)	-148,99 (76,01)**
Gymnasium/erhvervsfaglig	-58,41 (91,83)	-79,84 (76,36)
Kort videregående	Reference	Reference
Mellemlang videregående	81,44 (99,43)	14,75 (82,70)
Lang videregående	1014,10 (131,25)***	1006,94 (107,63)***
Grundskole * opsat	-139,42 (130,83)	-102,77 (106,26)
Gymnasium * opsat	-83,47 (131,49)	-83,38 (106,25)
Kort videregående * opsat	Reference	Reference
Mellemlang videregående * opsat	-64,97 (143,40)	27,06 (116,56)
Lang videregående * opsat	-350,29 (177,50)***	-408,23 (145,20)***
Gift	Reference	Reference
Enke	26,27 (37,11)	26,81 (30,78)
Fraskilt	28,13 (32,11)	14,93 (26,48)
Konstant	118,26 (89,97)**	215,25 (74,56)***
Observationer	4.983	7.541

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

TABEL A6.3

Effekten af opsat pension på antal præsterede timer i 2004 for personer født i 1939, som var i arbejde i 2003.

Model	Maj-august	April-september
1.		
Opsat pension	5,53 (39,36)	-13,47 (32,14)
Konstant	413,96 (28,52)***	432,00 (23,25)***
Observationer	1.095	1.674
2.		
Opsat pension	-10,69 (39,41)	-18,20 (32,48)
Køn	136,60 (41,01)***	124,66 (34,04)***
Grundskole	-253,39 (99,81)*	-165,06 (82,38)**
Gymnasium/erhvervsfaglig	-60,82 (97,87)	-44,72 (81,31)
Kort videregående	Reference	Reference
Mellemlang videregående	-103,06 (102,02)	-91,12 (84,81)
Lang videregående	213,20 (109,84)*	207,69 (91,47)**
Gift	Reference	Reference
Enke	79,67 (70,42)	88,06 (59,02)
Fraskilt	214,90 (61,56)***	175,01 (51,01)***
Konstant	404,12 (98,54)***	398,47 (81,63)***
Observationer	1.044	1.596
3.		
Opsat pension	-68,05 (185,59)	-92,66 (153,42)
Køn	135,89 (41,10)***	123,97 (34,04)***
Grundskole	-252,59 (145,96)*	-177,08 (119,04)
Gymnasium/erhvervsfaglig	-99,47 (142,58)	-74,40 (117,13)
Kort videregående	Reference	Reference
Mellemlang videregående	-190,55 (149,53)	-217,57 (122,92)
Lang videregående	229,59 (164,85)	209,18 (134,41)
Grundskole * opsat	-3,30(200,49)	23,41 (164,80)
Gymnasium * opsat	72,98 (196,25)	55,98 (162,56)
Kort videregående * opsat	Reference	Reference
Mellemlang videregående * opsat	163,28 (204,93)	236,27 (169,69)
Lang videregående * opsat	-19,92 (222,11)	4,56 (183,36)
Gift	Reference	Reference
Enke	74,01 (70,78)	81,60 (59,15)
Fraskilt	212,98 (61,79)	173,93 (51,03)
Konstant	435,90 (137,98)**	438,49 (112,90)***
Observationer	1.044	1.596

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

TABEL A6.4

Effekten af opsat pension på antal præsterede timer i alt fra 65- til 67-års-alderen for personer født i 1939, som var i arbejde i 2003.

Model	Maj-august	April-september
1.		
Opsat pension	-62,89 (95,20)	-124,72 (77,10)
Konstant	955,15 (69,01)***	995,22 (55,87)***
Observationer	1.062	1.630
2.		
Opsat pension	-97,21 (95,70)	-134,43 (78,16)*
Køn	366,97 (99,28)***	326,25 (81,68)***
Grundskole	-532,89 (241,62)**	-376,76 (198,36)*
Gymnasium/erhvervsfaglig	-84,97 (236,54)	-159,55 (195,59)
Kort videregående	Reference	Reference
Mellemlang videregående	-195,96 (246,53)	-235,15 (204,03)
Lang videregående	624,10 (266,29)**	540,19 (220,34)**
Gift	Reference	Reference
Enke	200,61 (171,73)	190,91 (141,92)
Fraskilt	409,41 (148,50)***	339,11 (122,12)***
Konstant	855,13 (238,28)***	924,34 (119,32)***
Observationer	1.011	1.552
3.		
Opsat pension	109,44 (449,32)	67,18 (370,27))
Køn	370,47 (99,50)***	327,03 (81,77)***
Grundskole	-384,46 (358,02)	-226,64 (291,56)
Gymnasium/erhvervsfaglig	-37,74 (348,29)	-63,89 (286,00)
Kort videregående	Reference	Reference
Mellemlang videregående	-42,09 (365,08)	-218,89 (300,05)
Lang videregående	878,81 (401,75)**	806,51 (327,33)**
Grundskole * opsat	-273,38 (486,30)	-279,67 (398,05)
Gymnasium * opsat	-77,36 (475,09)	-177,90 (391,94)
Kort videregående * opsat	Reference	Reference
Mellemlang videregående * opsat	-284,09 (496,10)	-32,91 (409,24)
Lang videregående * opsat	-436,07 (538,33)	-478,19 (442,39)***
Gift	Reference	Reference
Enke	185,81 (172,56)	174,82 (142,33)
Fraskilt	402,48 (149,14)***	336,99 (122,34)***
Konstant	743,14 (337,25)**	817,84 (275,68)***
Observationer	1.011	1.552

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

TABEL A6.5

Effekten af opsat pension på tilbagetrækningsalder for personer født i 1939.

Variabel	Maj-august
1.	
Opsat pension	0,04 (0,12)
Konstant	62,51 (0,08)***
Observationer	2.422
2.	
Opsat pension	0,00 (0,12)
Køn	0,72 (0,12)***
Grundskole	-0,95 (0,32)***
Gymnasium/erhvervsfaglig	-0,69 (0,32)**
Kort videregående	Reference
Mellemlang videregående	-0,23 (0,34)
Lang videregående	1,87 (0,40)***
Gift	Reference
Enke	0,22 (0,20)
Fraskilt	0,47 (0,18)***
Konstant	62,60 (0,32)***
Observationer	2.377
3.	
Opsat pension	0,08 (0,61)
Køn	0,72 (0,12)***
Grundskole	-0,84 (0,44)*
Gymnasium/erhvervsfaglig	-0,69 (0,44)
Kort videregående	Reference
Mellemlang videregående	-0,39 (0,47)
Lang videregående	2,30 (0,59)***
Grundskole * opsat	-0,23 (0,64)
Gymnasium * opsat	-0,01 (0,63)
Kort videregående * opsat	Reference
Mellemlang videregående *	
opsat	0,34 (0,67)
Lang videregående * opsat	-0,75 (0,80)
Gift	Reference
Enke	0,22 (0,20)
Fraskilt	0,48 (0,18)***
Konstant	62,56 (0,43)***
Observationer	2.377

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

TABEL A6.6

Effekten af opsat pension på tilbagetrækningsalder for personer født i 1939, som var i arbejde i det år, de fyldte 64.

Variabel	Maj-august
1.	
Opsat pension	-0,10 (0,25)
Konstant	64,83 (0,18)***
Observationer	709
2.	
Opsat pension	-0,14 (0,25)
Køn	-0,05 (0,27)
Grundskole	-1,04 (0,65)
Gymnasium/erhvervsfaglig	-0,05 (0,64)
Kort videregående	Reference
Mellemlang videregående	-1,19 (0,65)*
Lang videregående	0,66 (0,69)
Gift	Reference
Enke	0,41 (0,45)
Fraskilt	0,96 (0,38)**
Konstant	65,19 (0,65)***
Observationer	684
3.	
Opsat pension	0,34 (1,21)
Køn	-0,05 (0,27)
Grundskole	-0,59 (0,96)
Gymnasium/erhvervsfaglig	0,09 (0,94)
Kort videregående	Reference
Mellemlang videregående	-1,04 (0,96)
Lang videregående	1,17 (1,03)
Grundskole * opsat	-0,84 (1,31)
Gymnasium * opsat	-0,25 (1,28)
Kort videregående * opsat	Reference
Mellemlang videregående * opsat	-0,28 (1,38)
Lang videregående * opsat	-0,91 (1,39)
Gift	Reference
Enke	0,37 (0,45)
Fraskilt	0,94 (0,38)**
Konstant	64,94 (0,91)***
Observationer	684

* signifikant på 10-procents-niveau, ** signifikant på 5-procents-niveau og *** signifikant på 1-procents-niveau.

LITTERATUR

- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2003): *Højere pensionsalder*.
<http://www.aeraadet.dk/media/filebank/org/pensionsalder-ps.pdf> (2008-04-09).
- Bingley, P. & Gauthier, L. (2007): Public Pension Programs and the Retirement of Married Couples in Denmark. *Journal of Public Economics*. Vol. 91, No. 10, pp. 1878-1901.
- Dansk Arbejdsgiverforening (2007): *Arbejdsmarkedsrapport 2007: Mangel på arbejdskraft*. [http://www.da.dk/bilag/AR2007 Samlet%20udgave 07 til%20net.pdf](http://www.da.dk/bilag/AR2007_Samlet%20udgave%20til%20net.pdf) (2008-07-08).
- An, M., Datta Gupta, N. & Christensen, B.J. (2004): Multivariate Mixed Proportional Hazard Modelling of the Joint Retirement of Married Couples. *Journal of Applied Econometrics*. Vol. 19, No. 6, pp. 687-704.
- Folketinget (2004): *Forslag til lov om ændring af lov om social pension*. (Opsat pension og justering af optjeningsregler). 2003-04 – L128.
- Finansministeriet (2005): *Besvarelse af Finansudvalgets § 7 spørgsmål nr. 13 af 5. april 2005*.
[http://www.folketinget.dk/samling/20042/almudel/FIU/PGF/ 7/spm/13/svar/endeligt/20050420/161256.PDF](http://www.folketinget.dk/samling/20042/almudel/FIU/PGF/7/spm/13/svar/endeligt/20050420/161256.PDF) (2008-09-19).

- Gustman, A. & Steinmeier, T. (2000): Retirement in Dual-Career Families: A Structural Model. *Journal of Labour Economics*. Vol. 18, No. 3, pp. 503-545.
- LBK nr. 848 af 21/07/2006 Gældende (ATP-loven).
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=30783>
 (2008-04-21).
- Maddala, G.S. (1992): *Introduction to Econometrics*, 2. udgave. Macmillan Publishing Company.
- Plovsing, J. (2000): *Socialpolitik*, 6. udgave. København: Handelshøjskolens Forlag.
- Regeringen (2000): *Danmark som foregangsland – Et bæredygtigt pensionssystem*. København: Schultz Forlag.
- Socialministeriet (2007): *Vejledning om ændring af vejledning om regulering pr. 1. januar 2007 af satser på Socialministeriets område. Vejledning nr. 5 af 31. januar 2007*.
<http://social.dk/lovgivning/reglerogafgoerelser/allegaeldende/Kontantydelse/index.aspx?id=ef9a7654-841e-48e3-a9b3-7f6ddf9d8e56> (2008-03-05).
- Social- og ligestillingsministeriet, Økonomi- og Erhvervsministeriet & Finansministeriet (2005): *National strategirapport om det danske pensionssystem*. København.
- Velfærdskommissionen (2005): *Fremtidens Velfærd – Vores valg*. København.
- Velfærdsministeriet (2008a): *Vejledning om regulering pr. 1. januar 2008 af satser på Socialministeriets område*.
http://www.social.dk/lovgivning/Forskrifter_i_fuld_tekst/Vejledning/vej_af_11nov_2007.html (2008-01-08).
- Velfærdsministeriet (2008b): *Vejledning om folkepension efter lov om social pension*.
http://www.social.dk/lovgivning/Forskrifter_i_fuld_tekst/Vejledninger/Vej_x_31082007.html (2008-10-22).
- Økonomi- og Erhvervsministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Finansministeriet & Skatteministeriet (2003): *Større valgfrihed i pensionsopsparingen*.

Kilde 1:

<http://borger.dk/forside/penge-skat-og-pension/pension/folkepension>
 (2008-09-30).

Kilde 2:

<http://www.social.dk/lovgivning/reglerogafoerelser/nyeste/index.aspx?id=510816e7-4e6f-4ae7-b07f-018c74601e2c> (2008-04-21).

Kilde 4:

http://www.bm.dk/graphics/Dokumenter/Presse%20og%20nyheder/Pressemeddelelser/2008/jobplan/080121_1_4_Faktaark_om_opsat_pension.pdf (2008-04-21).

Kilde 5:

www.hkprivat.dk/sw53584.asp (2008-04-21).

Kilde 6:

<http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1280> (2008-05-06).

Kilde 8:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=5590#K7> (2008-07-08).

Kilde 9:

http://www.social.dk/kontante_ydelser/index.aspx?id=56f05f98-0bde-42cf-a200-9096b4cbd444 (2008-11-25).

Kilde 10:

<http://borger.dk/forside/aeldre/aeldre-og-pension/aeldrecheck> (2008-09-19).

Kilde 11:

<http://www.dst.dk/Vejviser/dokumentation/times/emnegruppe/emne/variabel.aspx?sysrid=578807×path=61947601> (2008-09-19).

Kilde 12:

http://web.magnus.dk/Online/Gratis_tjenester/Satser/F/Folkepension.aspx (2008-09-23).

SFI-RAPPORTER SIDEN 2007

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 07:01 Damgaard, B. & Boll, J.: *Opfølgning på sygedagpenge – Del I. Kommuner, lægers og virksomheders erfaringer med de nye regler*. 2007. 116 s. ISBN 978-87-7487-842-1. Kr. 100,00.
- 07:02 Bach, H.B. & Petersen, K.N.: *Kontanthjælpsmodtagerne i 2006. En surveyundersøgelse af matchkategorier, arbejde og økonomi*. 2007. 146 s. ISBN 978-87-7487-843-8. Kr. 110,00.
- 07:03 Sivertsen, M.: *Hvordan virker indsatsen mod negativ social arv? Gennemgang og analyse af 54 projektevalueringer*. 2007. 55 s. ISBN 978-87-7487-844-5. Kr. 60,00.
- 07:04 Jespersen, S.T., Junge, M., Munk, M.D. & Olsen, P.: *Brain drain eller brain gain? Vandringer af højtuddannede til og fra Danmark*. 2007. 64 s. ISBN 978-87-7487-846-9. Netpublikation.
- 07:05 Benjaminsen, L.: *Storbypuljen – Indsatser for socialt udsatte. Idéer og erfaringer*. 2007. 47 s. ISBN 978-87-7487-847-6. Kr. 60,00. Pjece.
- 07:06 Müller, M.M., Havn, L., Holt, H. & Jensen, S.: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2006*. 2007. 178 s. ISBN 978-87-7487-848-3. Kr. 180,00.

- 07:07 Madsen, M.B., Filges, T., Hohnen, P., Jensen, S. & Nærvig Petersen, K.: *Vil De gerne have et arbejde?* 2007. 194 s. ISBN 978-87-7487-849-0. Kr. 175,00.
- 07:08 Nielsen, C., Benjaminsen, L., Dinesen, P.T. & Bonke, J.: *Effekt-måling*. 2007. 180 s. ISBN 978-87-7487-850-6. Netpublikation.
- 07:09 Boesby, D.: *At oplyse om demens. Idéer og inspiration*. 2007. 18 s. Netpublikation.
- 07:10 Graversen, B.K., Damgaard, B. & Rosdahl, A.: *Hurtigt i gang. Evaluering af et forsøg med en tidlig og intensiv beskæftigelsesindsats for forsikrede ledige*. 2007. 107 s. ISBN 978-87-7487-851-3. Netpublikation.
- 07:11 Thorsager, L., Børjesson, E., Christensen, I. & Pihl, V.: *Metoder i socialt arbejde. Begreber og problematikker*. 2007. 128 s. ISBN 978-87-7487-852-0. Kr. 120,00.
- 07:12 Hohnen, P., Mortensøn, M.D. & Klitgaard, C.: *Den korteste vej til arbejdsmarkedet. En kvalitativ undersøgelse af indsatsen over for ikke-arbejdsmarkedssparate ledige*. 2007. 145 s. ISBN: 978-87-7487-854-4. Kr. 138,00.
- 07:13 Rostgaard, T.: *Begreber om kvalitet i aldreplejen. Temaer, roller og relationer*. 2007. 225 s. ISBN 978-87-7487-855-1. Kr. 218,00.
- 07:14 Bonke, J.: *Ludomani i Danmark. Faktorer af betydning for spilleproblemer*. 2007. 90 s. ISBN 978-87-7487-853-853-7. Kr. 90,00.
- 07:15 Andersen, D. & Højlund, O.: *Interview med 11-årige. Erfaringer fra et web-baseret pilotprojekt*. 2007. 121 s. ISBN: 978-87-7487-857-5. Kr. 110,00.
- 07:16 Dahl, K.M.: *Udsatte børns fritid – et litteraturstudie*. 2007. 85 s. ISBN: 978-87-7487-858-2. Netpublikation.
- 07:17 Vinther, H.: *Rundt om forebyggelses- og sundhedscentre. Muligheder og barrierer for udvikling af forebyggelses- og sundhedscentre i Danmark*. 2007. 78 s. ISBN: 978-87-7487-860-5. Netpublikation.
- 07:18 Fridberg, T. & Jæger, M.M.: *Frivillige i Hjemmeværnet*. 2007. 97 s. ISBN: 978-87-7487-861-2. Kr. 90,00.
- 07:19 Høgelund, J. & Larsen, B.: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2005 og 2006*. 2007. 39 s. ISBN: 978-87-7487-864-3. Netpublikation.
- 07:20 Larsen, B., Müller, M.M. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse. Regionale forskelle*. 2007. 65 s. ISBN: 978-87-7487-865-0. Netpublikation.

- 07:21 Jørgensen, M.: *Danskernes pensionsopsparinger. En deskriptiv analyse.* 2007. 238 s. ISBN: 978-87-7487-866-7. Kr. 198,00.
- 07:22 Benjaminsen, L. & Christensen, I.: *Hjemløshed i Danmark 2007. National kortlægning.* 2007. 159 s. ISBN 978-87-7487-867-4. Kr. 148,00.
- 07:23 Nielsen, V.L. & Ploug, N.: *Når politik bliver til virkelighed. Festskrift til professor Søren Winter.* 2007. 241 s. ISBN: 978-87-7487-868-1. Kr. 229,00.
- 07:24 Egelund, T. & Vitus, K.: *Sammenbrud i anbringelser af unge. Risiko-faktorer hos unge, forældre, anbringelsessteder og i sagsbehandlingen.* 2007. 67 s. ISBN: 978-87-7487-869-8. Kr. 75,00.
- 07:25 Ploug, N.: *Socialt udsatte børn. Identifikation, viden og handlemuligheder i daginstitutioner.* 2007. 48 s. ISBN: 978-87-7487-870-4. Kr. 50,00.
- 07:26 Olsen, H.: *Konstruktion og kvalitetssikring af multisurveydata.* 2007. 181 s. ISBN: 978-87-7487-871-1. Netpublikation.
- 07:27 Rostgaard, T. & Thorgaard, C.: *God kvalitet i ældreplejen. Sådan vægter ældre, plejepersonale og visitatorer.* 2007. 130 s. ISBN: 978-87-7487-872-8. Kr. 130,00
- 07:28 Jensen, T.G. & Liversage, A.: *Fædre, sønner, ægtemænd. Om maskulinitet og manderoller blandt etniske minoritetsmand.* 2007. 80 s. ISBN: 978-87-7487-874-2. Netpublikation.
- 07:29 Olsen, B.M. (red.): *Evalueringen af den fleksible barselordlov. Orlovs-reglerne set fra forældres, kommuners og arbejdspladseres perspektiv.* 2007. 222 s. ISBN: 978-87-7487-875-9. Netpublikation.
- 07:30 Beer, F. & Damgaard, B.: *Kommuner og virksomheders samspil om socialt engagement.* 2007. 84 s. ISBN: 978-87-7487-854-2. Kr. 90,00.
- 07:31 Rosdahl, A.: *Kommunale aktiveringsprojekter med produktion 2007.* 2007. 70 s. ISBN: 978-87-7487-877-3. Kr. 75,00.
- 07:32 Christoffersen, M.N., Hammen, I., Andersen, K.R. & Jeldtoft, N.: *Adoption som indsats. En systematisk gennemgang af udenlandske erfaringer.* 184 s. ISBN: 978-87-7487-881-0. Kr. 190,00.
- 08:01 Amilon, Anna: *Danskernes forventninger til pension.* 151 s. ISBN: 978-87-7487-885-8. Kr. 150,00.
- 08:02 Jæger, Mads M.: *Mere attraktive almene boliger? Effektevaluering af Omprioriteringsloven 2000.* 97 s. ISBN: 978-87-7487-886-5. Kr. 100,00.

- 08:03 Rosenstock, M., Jensen, S., Boll, J., Holt, H. & Wiese, N.: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2007*. 202 s. ISBN: 978-87-7487-887-2. Kr. 198,00.
- 08:04 Thorgaard, C.H. & Hougaard, I.B.: *Fokus på demens. Evaluering af en efteruddannelse i forebyggende hjemmebesøg*. 62 s. ISBN: 978-87-7487-888-9. Netpublikation.
- 08:05 Thorgaard, C.H. & Hougaard, I.B.: *Metoder til kvalitet i aldreplejen. Evaluering af et metodendviklingsprojekt*. 76 s. ISBN: 978-87-7487-889-6. Kr. 80,00.
- 08:06 Olsen, B.M. & Dahl, K.M.: *Fritidsliv i børnehøjde. Beretninger fra udsatte børn*. 124 s. ISBN: 978-87-7487-890-2. Kr. 125,00.
- 08:07 Høgelund, J., Boll, J., Skou, M. & Jensen, S.: *Effekter af ændringer i sygedagpengeloven*. 178 s. ISBN: 978-87-7487-891-9. Kr. 175,00.
- 08:08 Bach, H.B.: *Livet efter en ulykke. Arbejdsliv og forsørgelse efter en ulykke, som blev vurderet i arbejdsskadestyrelsen*. 114 s. ISBN: 978-87-7487-892-6. Kr. 100,00.
- 08:09 Christensen, G.: *Hvorfor lejere bliver sat ud af deres boliger. Og konsekvenserne af en udsættelse*. 268 s. ISBN 978-87-7487-894-0. Kr. 238,00.
- 08:10 Larsen, B., Schademan, H.K. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse i 2006. Vilkår og betingelser for handicappede på arbejdsmarkedet*. 180 s. ISBN: 978-87-7487-893-3. Kr. 180,00.
- 08:11 Jørgensen, M.: *Danskernes indbetalinger til pension. Hvordan påvirker tilknytningen til arbejdsmarkedet de fremtidige pensioner?* 222 s. ISBN: 978-87-7487-895-7. Kr. 220,00.
- 08:12 Filges, T.: *Virksomheders rekruttering*. ISBN: 978-87-7487-901-5. 146 s. Kr. 150,00.
- 08:13 Bonfils, I.S., Bengtsson, S. & Olsen, L. (red.): *Handicap og ligebehandling i praksis*. 175 s. ISBN 978-87-7487-897-1. Kr. 180,00.
- 08:14 Andersen, D.: *Anbragte børn i tal. Kvantitative analyser af data om børn, der er anbragt uden for hjemmet med fokus på skolegang. Delrapport 1*. 76 s. ISBN 978-87-7487-899-5. Netpublikation.
- 08:15 Mortensøn, M.D. & Neerbek, M.N.: *Fokus på skolegang ved visitation til anbringelse uden for hjemmet. Delrapport 2*. 126 s. ISBN 978-87-7487-900-8. Kr. 125,00.
- 08:16 Mattsson, C., Hestbæk, A-D. & Andersen, A.R.: *11-årige børns hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. 181 s. ISBN: 978-87-7487-902-2. Kr. 180,00.

- 08:17 Bach, H.B. & Larsen, B.: *300-timers-reglen. Betydningen af 300-timers-reglen for gifte kontanthjælpsmodtagere*. 138 s. ISBN 87-7487-903-9. Kr. 140,00.
- 08:18 Bengtsson, S.: *Handicap og samfundsdeltagelse 2006*. 259 s. ISBN 978-87-7487-904-6. Kr. 260,00.
- 08:19 Beer, F., Winter, S.C., Skou, M.H., Stigaard, M.V., Henriksen, A.C. & Friisberg, N.: *Statslig og kommunal beskæftigelsesindsats. Implementering af "Flere i arbejde" for strukturreformen*. 289 s. ISBN 978-87-7487-905-3. Kr. 278,00
- 08:21 Ottosen, M.H. & Christensen, P.S.: *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udviklingen efter anbringelsesreformen*. 129 s. ISBN 978-87-7487-907-7. Kr. 130,00.
- 08:22 Klitgaard, C. & Damgaard, B.: *Integrations- og oplæringsstillinger i kommunerne*. 97 s. ISBN: 978-87-7487-908-4. Kr. 100,00.
- 08:23 Egelund, T., Andersen, D., Hestbæk, A.-D., Lausten, M., Knudsen, L., Fuglsang Olsen, R. & Gerstoft, F.: *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFT's Forløbsundersøgelser af årgang 1995*. 327 s. ISBN 978-87-7487-910-7. Kr. 298,00.
- 08:24 Emerek, R., & Holt, H.: *Lige muligheder – Frie valg? Om det kønspolitiske arbejdsmarked gennem et årti*. 369 s. ISBN: 978-87-7487-911-4. Kr. 360,00.
- 08:25 Perthou, A.S., Mortensøn, M.D. & Andersen, D.: *Skolegang under anbringelse. Delrapport 3*. 121 s. ISBN: 978-87-7487-913-8. Kr. 120,00.
- 08:26 Andersen, D., Mortensøn, M.D., Perthou, A.S. & Neerbek, M.N.: *Anbragte børns undervisning. Sammenfatning af tre delrapporter*. 77 s. ISBN: 978-87-7487-914-5. Kr. 70,00.
- 08:27 Nielsen, C. & Heidemann, J.: *Pengespil blandt unge. En rapport om 12-17-åriges spilvaner*. 117 s. ISBN: 978-87-7487-915-2. Kr. 120.
- 08:28 Deding, M. & Larsen, M.: *Lønforskelle mellem mænd og kvinder 1997-2006*. 197 s. ISBN: 978-87-7487-916-9. Kr. 190,00.
- 08:29 Amilon, A., Bingley, P. & Nielsen T.H.: *Opsat folkepension. Øger den arbejdsudbuddet?* 166 s. ISBN: 978-87-7487-917-6. Kr. 170,00.
- 08:31 Wüst, M., Thorsager, L. & Bengtsson S.: *Indsatsen over for børn med handicap og træningsbehov*. 117 s. ISBN: 978-87-7487-919-0. Kr. 120.

- 08:33 Mattsson, C. & Munk, M.D.: *Social uddannelsesmobilitet på kandidat- og forskeruddannelsler*. 77 s. ISBN: 978-87-7487-921-3. Netpublikation.

OPSAT PENSION – ØGER DEN ARBEJDSUDBUDDET?

Siden 1. juli 2004 har det været muligt at opsætte udbetalingen af folkepensionen: Hvis man ønsker at fortsætte med at arbejde, efter man er blevet berettiget til folkepension, kan man således vælge at udskyde udbetalingen af folkepensionen. Når man stopper på arbejdsmarkedet, får man til gengæld en forhøjet pensionssats resten af livet.

Denne rapport afdækker, hvilke effekter ordningen om opsat folkepension har haft på arbejdsudbuddet, hvem der benytter sig af ordningen, og hvad der afgør, om folk benytter sig af ordningen eller ej.

Undersøgelsen viser, at ordningens effekt på arbejdsudbuddet modvirkes af, at pensionsalderen i samme periode er blevet sat ned fra 67 år til 65 år. Desuden viser den, at arbejdstilfredsheden vejer tungere end økonomiske incitamenter, når ældre beslutter, om de vil fortsætte på arbejdsmarkedet.

Undersøgelsen bygger dels på registerbaserede effektmålinger, dels på telefoninterview med 701 personer, der har valgt at benytte sig af ordningen, og 689, der har valgt ikke at gøre det. Undersøgelsen er finansieret af Velfærdsministeriet.